

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**MAHMUD CELALEDDİN PAŞA DİVANI
İNCELEME-METİN**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ayten KOÇVER

**Enstitü Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı : Eski Türk Edebiyatı**

Tez Danışmanı : Yrd.Doç. Dr. Hüseyin YORULMAZ

AĞUSTOS-2008

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

MAHMUD CELALEDDİN PAŞA DİVANI
İNCELEME-METİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ayten KOÇVER

Enstitü Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı : Eski Türk Edebiyatı

Bu tez 27/08/2008 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı

- Kabul**
- Red**
- Düzeltilme**

Jüri Üyesi

- Kabul**
- Red**
- Düzeltilme**

Jüri Üyesi

- Kabul**
- Red**
- Düzeltilme**

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlâk kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Ayten KOÇVER

15.08.2008

ÖNSÖZ

19. yüzyılda divan edebiyatı olarak adlandırdığımız Klasik Türk Edebiyatı etkinliğini yitirmiştir. Islahat ve yenileşme hareketleri bu asırda hayatın bütün yönlerinde olduğu gibi Türk edebiyatında da etkisini göstermiş, bu dönem şairlerinin çoğunluğu Fransız edebiyatının etkisi altında farklı edebi arayışlar içine girmişlerdir. Bazı şairlerimiz ise divan edebiyatı geleneğini sürdürmeye çalışmışlar, bu türde eserler vermişlerdir. Ancak eski ustaları tekrarlamaktan ileriye gidilememiş, bu yüzyılda Divan edebiyatı geçen asırlardaki gibi kudretli şairler ortaya çıkaramamıştır. Bundan dolayı yeni edebiyat karşısında gücünü kaybetmiş ve her geçen gün değerini koruyamaz hale gelmiştir.

Çalışmamızda eserini konu olarak ele aldığımız Mahmud Celâleddin Paşa da böyle bir dönemde yaşamış, devlet erkanı arasında yer almasının yanı sıra Divan şiiri geleneğine bağlı kalarak eserler vermiş, bu edebiyatın takipçileri arasında yer almıştır.

Üç bölümden oluşan çalışmamızın giriş bölümünde 19.yüzyılda Osmanlı Devletinin içinde bulunduğu sosyal ve siyasi durum ve bunun genelde Türk edebiyatına özelde divan edebiyatına etkileri üzerinde durduk. Birinci bölümde şairin hayatı, edebi kişiliği, ve bir bestekar ve söz yazarı olması hasebiyle mûsiki yönü hakkında bilgi verdik. İkinci bölümde Mahmud Celâleddin Paşa'nın eserlerinden biri olan ve "Asâr-ı Manzûme" adını verdiği divânının biçim ve içerik özellikleri açısından incelenmesine yer verdik Son bölümünde ise divanın matbu nüshasının tıpkıbasımını verdik.

Çalışmam esnasında tüm yoğunluğuna rağmen yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Hüseyin YORULMAZ'a teşekkürü bir borç bilirim.

Ayten KOÇVER

Sakarya 2008

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR	iv
SUMMARY	vii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: MAHMUD CELÂLEDDİN PAŞA’NIN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ, MÛSİKÎ YÖNÜ VE ESERLERİ	4
1.1. Hayatı	4
1.2. Eserleri	5
1.2.1. Âsâr-ı Manzûme	5
1.2.2. Mir’at-ı Hakîkat	5
1.2.3. Ravzatü’l Kamilin	6
1.2.4. Girit İhtilâli Târîhi	7
1.2.5. Münşeât-ı Mahmud Celâleddin Paşa	7
1.2.6. Miftahü’l Esrâr	7
1.2.7. Ahlak	7
1.3. Edebi Kişiliği	7
1.3.1. Şairliği	7
1.3.2. Etkilendği Şairler	9
1.4. Musiki Yönü	12
1.5. Mahmud Celaleddin Paşa'nın Bestelenmiş Eserleri	13

BÖLÜM 2:MAHMUT CELALEDDİN PAŞA’NIN DİVANI’NIN İNCELENMESİ	16
2.1. Şekil Özellikleri	16
2.1.1. Nazım şekilleri.....	16
2.1.1.1. Gazeller.....	16
2.1.1.2. Mesnevi.....	17
2.1.1.3. Kıt’alar.....	17
2.1.1.4. Şarkılar.....	18
2.1.1.5. Tarihler.....	19
2.1.1.6. Tercî-i Bend.....	20
2.1.2. Vezin	20
2.1.3. Kafiye ve Redif	22
2.2. Dil ve Üslup Özellikleri.....	24
2. 2. 1. Dil ve Üslup.....	24
2. 2. 2. Edebi Sanatlar.....	235
2.2.3. Deyimler, Atasözleri, Güzel Sözler-Söyleyişler.....	30
2.3. Muhteva Özellikleri.....	33
2.3.1.Aşk.....	33
2.3.1.1.Sevgili.....	34
2.3.1.2.Aşık.....	36
2.3.1.3. Rakip.....	37
BÖLÜM 3: METİN.....	40

3.1. Metnin Transkripsiyon ve İmlâsında İzlenen Yol.....	40
3.2. Transkripsiyonlu Metin.....	42
SONUÇ.....	241
KAYNAKÇA.....	242
ÖZGEÇMİŞ.....	243

KISALTMALAR

c.	:Cilt
Haz.	:Hazırlayan
h.	:Hicri
m.	:Miladi
s.	:Sayfa
TDVİA	:Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi
MA	:Müzik Ansiklopedisi
MMA	:Müzik ve Müzisyenler Ansiklopedisi
Yay.	:Yayınlayan
G.	:Gazel
T.	:Tarih
TDK	:Türk Dil Kurumu
M.	:Mesnevi
Ş.	:Şarkı
N.	:Na't

Tezin Başlığı : Mahmut Celâleddin Paşa Dîvânı, İnceleme-Metin	
Tezin Yazarı : Ayten KOÇVER	Danışman : Yrd.Doç. Dr. Hüseyin YORULMAZ
Kabul Tarihi : 27/08/2008	Sayfa Sayısı : VIII (ön kısım) + 242 (tez)
Ana Bilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı	Bilim Dalı : Eski Türk Edebiyatı
<p>Mahmud Celâleddin Paşa bir devlet adamı, hukukçu olmasının yanında aynı zamanda 19. yüzyıl dîvân şairidir. Dönemindeki yeni edebiyat akımının aksine o dîvân şiiri geleneğini sürdürmüş, bu geleneğe bağlı kalarak şiirler yazmıştır. Üzerinde çalıştığımız, Girit Vâli Vekili Mahmut Celâleddin Paşa'ya ait bu eserin matbu bir nüshasını Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi'nden temin ettik. h. 1311 (m. 1894) yılında Girit Matbaası'nda basılan bu divanın yazma bir nüshasına rastlayamadık.</p> <p>Bu çalışmada amacımız tezimizin konusunu oluşturan eseri ve müellifini Edebiyat camiasına tanıtmak ve Divan edebiyatı alanındaki çalışmalara katkıda bulunmaktır. Bu sebeple çalışmamızda Mahmud Celâleddin Paşa'nın hayatını, edebi kişiliğini, musiki yönünü ve divanını tanıtmaya çalıştık. Eserinde bulunan manzumelerin şekil ve muhteva özellikleri üzerinde durmayı uygun gördük.</p> <p>İnceleme-metin çalışmasına uygun bir şekilde eseri ele almaya çalıştık.</p>	
Anahtar Kelimeler : Divan edebiyatı, Mahmud Celâleddin Paşa, Divan	

Title of the Thesis : Mahmud Celâleddin Pasha's Divan, analysis-text	
Author : Ayten KOÇVER	Supervisor : Assist.Prof.Dr.Hüseyin YORULMAZ
Date : 27/08/2008	Nu. Of pages : VIII (pre text) + 242(main body)
Department : Turkish Language and Literature	
Subfield : Clasic Turkish Literature	
<p>Mahmut Celâleddin Pasha was a 19th century Divan poet besides his being a statesman and a barrister. On contrary to the new literature movement of his time, he maintained the custom of Divan poetry. He wrote poems illustrating wholly the futures of this kind of poetry. The printed copy of the work which is studied in this paper was written by Mahmut Celâleddin Pasha the temporary governor of Girit; and it is available in the library of Marmara University; Faculty of Theology. A handwritten copy of this piece of art which was printed in 1894 does not exist. (1311 according to the Muslim calendar)</p> <p>In this paper it is aimed at introducing the piece of art which is the topic of my thesis and its author; in addition to the effort of contributing to the researches in Divan literature. Hence; the life of Mahmut Celâleddin Pasha; his literary personality, musical talent and his work are tried to be presented in this paper. His poems in the work are analyzed in the aspects of form and content.</p> <p>Common research techniques were followed analyzing this piece of art.</p>	
Key words: Divan Literature, Mahmut Celâlettin Pasha; Divan	

GİRİŞ

Çalışmanın Konusu: Çalışmamızın konusunu bir dönem Girit vâli vekilliği yapmış ve devlette çeşitli görevlerde bulunmuş olan Mahmud Celâleddin Paşa ve “Asâr-ı Manzûme” adıyla yayınlanmış olan dîvânı oluşturmaktadır. Ele aldığımız bu eserin daha iyi anlaşılabilmesini sağlamak amacıyla 19. yüzyılın Osmanlı Devletinin sosyal ve siyasi yapısı ve bu dönemde Türk edebiyatında meydana gelen gelişme ve değişimlere yer verdik. Şairin hayatını, edebî kişiliğini ve dünya görüşünü bilmek eserinin anlaşılmasına yardımcı olacağından Mahmud Celâleddin Paşa'nın hayâtı ve edebî kişiliği ve mûsikî yanına değindik. Son olarak divanı biçim ve içerik bakımından incelemeye çalıştık.

Çalışmanın Önemi: Çalışmamızın önemi, ele aldığımız bu eserin, Latin alfabesine çevrilerek gün yüzüne çıkarılması böylelikle Türk kültür ve edebiyatına kazandırılmasıdır.

Eseri üzerinde çalıştığımız 19. asır devlet adamı, şairi, tarihçisi ve mûsikişinası olan Mahmud Celâleddin Paşa'nın da pek çok şair gibi Divan edebiyatının en güçlü şairlerinden biri olarak bildiğimiz Fuzûlî'nin etkisi altında kaldığını söyleyebiliriz. Bu tespit Divan edebiyatındaki Fuzûlî etkisine yeni bir örnek olması bakımından önemlidir.

Çalışmanın Amacı: 13. yüzyılda başlayıp uzun bir zaman dilini kapsayan Divan edebiyatı 19.yüzyılda batılılaşma hareketleriyle birlikte oluşmaya başlayan yeni edebiyatın gölgesi altında kalmıştır. Yeni edebiyatın rüzgarıyla son dönem dîvân edebiyatı ihmâl edilmiş bu alanda sağlıklı değerlendirmeler yapılamamıştır. Dönem hakkında değerlendirme yapabilmek için o dönemde yaşamış şair ve yazarları ve onların ortaya koyduğu eserleri bilmek gerekir. Biz de 19. asır Dîvân edebiyatına ışık tutması amacı ile bu asırda önemli devlet adamı olan Mahmut Celâleddin Paşa'nın “Asâr-ı Manzume” adını verdiği eserini incelemeye çalıştık. Bu eserin son dönem Dîvân edebiyatında yapılan çalışmalara katkıda bulunmasını umuyoruz.

Çalışmanın Yöntemi: Çalışmamızın daha iyi anlaşılabilmesi ve amacına ulaşması için öncelikle şairin yaşadığı dönemi ve özelliklerini tespit etmeye çalıştık. Bir sonraki aşamada şairin hayatını, eserlerini, şairliğini ve etkilendiği şairleri ele aldık. Üzerinde

çalıştığımız eserini şekil özellikleri ve muhteva yönünden incelemeye çalıştık. Son olarak eseri transkripsiyon alfabesini kullanarak Türkiye Türkçesine çevirdik.

19. yüzyıl, Türklerin yeni bir uygarlıkla tanıştığı yüzyıldır. 18. yüzyılda aydınlanma dönemini yaşayan, nihayet 19. yüzyılda sanayi devrimini gerçekleştiren Batı ülkelerinin bilim ve teknolojiadaki gelişmelerine paralel olarak, Osmanlı Devletinde bilimsel gelişmelerin yaşanmaması; sosyal, siyasal ve ekonomik krizlerin artması aydınların telaşa düşmesine neden olur. Osmanlı'daki duraklama ve gerileme karşısında çıkış ve kurtuluş çareleri arayan yöneticiler, Avrupa'ya öğrenci göndermeye başlar. Buna ek olarak Avrupa'nın başlıca şehirlerine (Londra, Paris, Viyana vb.) büyükelçiler atanır. Bu büyükelçiler, buldukları şehirlerde Avrupa insanının hayatını, edebiyatını, siyasetini ve kültürünü yakından gözleme fırsatını elde ederler. Ayrıca, anılarını ve gözlemlerini Sefaretnâme adını verdikleri eserlerde toplarlar. Bu eserler, İstanbul başta olmak üzere, Osmanlı Devletinin kültür ve sanat merkezleri olan şehirlerde elden ele dolaşmaya başlar. Daha çok Avrupa hayat tarzı, sanatı ve edebiyatının yüceltiildiği bu kitaplar aracılığı ile Türk aydınlarında Avrupa hayranlığı kendini göstermeye başlar.

19. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin sosyal, kültürel ve siyasal sorunlarının çözümü sadece batıya daha çok yaklaşmakta aranmaktadır. Ama bu yaklaşım bilim ve teknolojiden ziyâde edebiyat, sanat ve ahlak tarzındadır. Türk aydını ve ülkesi 19. yüzyılda artısıyla, eksisiyle yeni bir uygarlığın içindedir. Ülkenin ve milletin geçirdiği aşamaların, sosyal, siyasal, kültürel değişikliklerin ve arayışların bir yansıması bulunan edebiyat; yukarıdaki değişmelerden habersiz olamaz.

Nitekim, 19. yüzyıldan sonra dil ve edebiyatın çehresi de değişmeye başlar. Batı ülkelerindeki gibi gazeteler yayımlanmaya, makale türünde yazılar yazılmaya başlar. Ayrıca, Türk edebiyatı, ilk defa Batılı tarzda roman, hikâye, tiyatro ile tanışır. Artık, geleneksel Türk tiyatrosu yerini, Batılı anlamdaki trajedilere, dramlara, müzikli tiyatrolara bırakmaktadır. Karagöz ve Hacivat, Meddahlık geleneği ramazan gecelerinin özel misafiri durumundadır.

Bu yüzyılda halk tiyatrosu ile birlikte Dîvân edebiyatı da gözden düşmüştür. Divan edebiyatı, en özgün şairlerinden olan Nedim'in ve Şeyh Gâlib'in ardından, 18. yüzyılda bir duraklama dönemine girdi. Daha sonraki şairler özellikle bu iki şairi taklit ettiler ve

özgün yapıtlar ortaya koyamadılar. 19. yüzyılda Divan edebiyatı artık eleştiri konusu olmuştu. İlk eleştiriye getiren Namık Kemal'di. Tanzimat'la birlikte Türk edebiyatında Batı etkisinde yeni biçimler, konular denenmeye başlandı. Divan edebiyatı böylece önemini yitirmekle birlikte, Tevfik Fikret, Mehmet Âkif Ersoy ve Yahya Kemal Beyatlı, Türk edebiyatının aruz ölçüsüyle son şiirlerini yazdılar, denilirse de zamanımızda da bu vezni kullanabilen şâirler vardır.

19. yüzyılın sonlarından itibaren sosyal ve siyasal değişmelere uygun olarak edebi topluluklar görülmeye başladı. Şinasi ve Agâh Efendi'nin 1860 yılında çıkardığı ilk özel gazete Tercüman-ı Ahval ile Tanzimat Edebiyatı da başlamış oldu. Bu dönemin aydınları, şiirde biçim yönünden eski tarzı bırakmamakla birlikte içerik yönünden değişiklikler ortaya koydular. Artık, devlet büyükleri ve sanatkârlar değil, özgürlük gibi soyut kavramlar övülmeye başlandı. (Namık Kemal'in Hürriyet Kasidesi.) 1896 yılında ortaya çıkan Servet-i Fünûn topluluğu ise, özellikle şiirde sade ve anlaşılır dilden uzaklaştı. Fakat, Tanzimatçılardan daha başarılı Batı tarzında romanlar yazılmaya başlandı. Şiirde pitoreks (resim yapma) akımın görülmesi de bu döneme rastlamaktadır.

Edebiyatımızın çehresinde çok önemli bir yeri bulunmamakla birlikte, etkileri sonraki dönemlerde daha çok görülen bir grup edebiyatçının oluşturduğu Fecr-i Ati Edebiyatı da Batı etkisindeki Türk Edebiyatının bir alt bölümü olarak değerlendirilir. Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp ve Ali Canip Yöntem'in Selanik'te birlikte çıkardıkları Genç Kalemler dergisi ise edebiyatımızda millîleşme akımlarını başlatır. Siyasî boyutunu Ziya Gökalp'in, dil ve edebiyat boyutunu ise daha çok Ömer Seyfettin'in temsil ettiği bu hareket, genel Türk Edebiyatı içinde Millî Edebiyat Dönemi olarak kendini gösterir. Millî edebiyatçılar kendi özlerine dönmeye çalıştılar, eserlerinde Anadolu halkının sevinçlerini, özlemlerini dile getirme eğilimi içine girdiler.

19. asırda Osmanlı Devletinin içinde bulunduğu durum ve bunun Türk edebiyatı üzerindeki etkilerini vermeye çalıştık.

BÖLÜM 1: MAHMUD CELÂLEDDİN PAŞA’NIN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ, MÛSİKİ YÖNÜ VE ESERLERİ

1.1. Hayatı

Mahmud Celâleddin Paşa h.1255 (1839-1840) yılında İstanbul’un Vefâ semtinde doğdu. (İbnülemin, 2000:312). Sadrazam Çorlulu Ali Paşa’nın beşinci kuşak torunlarından olduğu için Çorluluzâde lakabıyla da anılır (TDVİA, 2003:359). Babası Mâliye Nezâreti muhasebecisi Mehmed Aziz Efendi’dir. 1849’da Rüşdiyeden, 1852’de Dârülmaarif’ten mezun oldu. Sultan Abdülmecid’in huzûrunda iki defa yapılan imtihanda gümüş ve altın iki nişân-ı âferine layık görüldü (İbnülemin, 2000:312). Ayrıca Mustafa Şakir Efendi’den Arapça öğrendi.

15 yaşında iken maaşsız olarak Meclis-i Vâlâ Mazbata Odası’nda katip muavinliğine başladı. İki yıl sonra Meclis-i Vâlâ Mühimme Dâiresinde başkâtip oldu (TDVİA, 2003: 359). 1867’de Ali Paşa’nın maiyetinde ıslahat için Girit’e gitti ve Ali Paşa ile beraber beş ay kadar orada bulundu. Görevi sadrazamın katipliği idi. 1868’de Şûrâ-yı Devlet’in üyeliğine getirildi ve başkâtipliğini yaptı. 1870’te Dâhiliye Müsteşarlığına ve Âmedciliğe tayin edildi. Ali Paşa’nın 7 Eylül 1871’de ölümü üzerine sadrazam olan Mahmud Nedim Paşa tarafından azledildi. 18 ay süren bu devrede “Şefiknâme” şerhi olan “Ravzatü’l-Kamilin” adlı eserini kaleme aldı (Miroğlu ve diğerleri, 1979:12). Şubat 1873 tarihinde Adliye Nezareti teşkilatına bağlı Muhâkemât Dairesi azalığına tayin edilen Mahmud Celâleddin Paşa 1875’te tekrar âmedci oldu. II. Abdülhamid’in tahta çıkışının ardından azledildiyse de iki ay sonra ikinci defa Şûrâ-yı Devlet üyeliğine, 1880’de Şûrâ-yı Devlet Tanzimat Dairesi ikinci reisliğine tayin edildi. 1881’de vezirlik rütbesi verildi.

1887’de ayaklanmayı bastırmak için me’mûriyet-i fevkalade ile Girit’e gönderildi. Sisam’da genel asayişî düzene sokmadaki başarısından dolayı padişah tarafından Murassa Osmâni nişanı ile taltif edildi (TDVİA, 2003:359). 1887’de Maliye Nazırlığına getirildi fakat bu yılın sonunda görevinden azledildi (İbnülemin, 2000:313). 1889’da karışıklıkları önleme göreviyle tekrar Girit’e gönderildi. Görev başındayken başından aldığı kurşun yarası nedeniyle İstanbul’a döndü. İkinci defa olarak Şûrâ-yı Devlet Tanzimat Dairesi reisliğine tayin edildiyse de kendi isteğiyle ayrıldı (TDVİA, 2003:359

). Bir müddet sonra Hüdâvendigâr Valiliğine 29 Muharrem 1309 (4 Eylül 1891) ‘da Ticâret ve Nâfia Nezâretine altı gün sonra karışıklıkların yoğunlaştığı Girit’e Vali Vekilliğine tâyin olundu (İbnülemin, 2000: 314). 30 Temmuz 1894’te vali vekilliğine Turhan Paşa’nın tayini üzerine İstanbul’a döndü.

Kasım 1895’te ikinci defâ Ticâret ve Nâfia Nâzırı oldu ve vefâtına kadar bu görevde kaldı. Bu görevi sırasında ilaveten Rumeli Vilâyâtı Islahat Komisyonu ve Bütçe Komisyonu Reisliği, Ziraat Bankası Umum Müdürlüğü de yaptı (Miroğlu ve diğerleri 1979: 14).

18 Ocak 1899 tarihinde İstanbul’da öldü ve Beşiktaş Yahya Efendi Mezarlığı’nda toprağa verildi. İki defa evlenen Mahmud Celâleddin Paşa’nın ilk eşinden daha sonra Paris büyükelçisi olan Salih Münir Paşa dünyaya geldi.

Meslek hayatındaki başarılarından dolayı Murassâ Mecidî nişanı, altın Girit ve liyakat madalyaları verildi. İran’ın birinci rütbe şîr-i Hurşîd, Saksonya’nın Grand Croix, Bulgaristan’ın birinci rütbe Saint Alexander nişanlarını ihraz eyledi (İbnülemin 2000: 314).

Mahmud Celâleddin Paşa Sultan Abdülaziz ve II.Abdülhamid’e pek çok konuda özellikle ıslahatlar ile ilgili lâyhalar hazırlamıştır.

1.2. Eserleri

1.Âsâr-ı Manzûme: h. 1311 (m. 1894) yılında Girit’te basılmıştır. Eser, kıt’a nazım şekliyle yazılmış bir münacat ile başlamaktadır. Divanın içinde 2 na’t-ı şerif 1 mesnevi yer almaktadır. Tevarih başlığı altında 63 şiirle tarih düşürülmüştür. Gazeliyat başlığı altında 34 gazel, Tanzir-i Gazel-i Fuzûlî başlığı altında 31 nazire gazel yazılmıştır. Bunların dışında Şarkiyat başlığı altında 44 şarkı, Kıta’at başlığı altında 6 kıta ve 6 müfred bulunmaktadır.

2. Mir’at-ı Hakikat: Mahmud Celaleddin Paşa’nın en mühim eseridir. Tanzimat ve I. Meşrutiyet devirleri siyasi tarihinin iç ve dış olayları hakkında kaynak kitaplardan biri olarak görülür. Kendi ifadesine göre eserini bizzat şahidi olduğu olayları kaydederek,

diğer olayları da tanıklardan ve sözüne güvenilir kişilerden bilgi edinmek suretiyle yazmıştır. Bununla birlikte zaman zaman dönemin olaylarında kaçınılmaz olarak taraf tuttuğu eserine yansımıştır.

İstanbul'da üç cilt halinde basılan eserin (h.1326-1327) her cildi dört cüzden oluşmaktadır. Baş tarafta Osmanlı-Rus ilişkilerinin son 150 yılını anlatan bir özetin ardından Sultan Abdülmecid'in cülusuyla asıl konuya girilir (TDVA, 2003:360).

İlk cildin birinci cüzünde Hersek meselesinin çıkışından Bulgaristan ihtilalinin patlak vermesine kadar olan iç ve dış olaylardan söz edilmiştir. İkinci cüzde Selanik vakası, medrese öğrencilerinin ayaklanması, Sultan Abdülaziz'in tahttan indirilmesi ve ölümü, Çerkez Hasan vakası gibi iç olaylar anlatıldıktan sonra Hersek, Sırbistan ve Karadağ meselelerine yer verilmiştir. Üçüncü cüzde, Sultan Murad'ın tahttan indirilerek II. Abdülhamid'in tahta çıkarılması, Sırbistan-Karadağ savaşları, İstanbul konferansının toplanması ve Kânûn-i Esâsî'nin ilanı anlatılmıştır. Dördüncü cüzde Osmanlı Devletinin siyasî, askerî, mülkî ve mâlî durumu incelenmiş, Sırbistan'la yapılan barış antlaşması yer almıştır (Miroğlu ve diğerleri, 1979:15).

İkinci cildde 93 (1877-1878) Savaşının sebepleri, çıkışı, doğu cephesinde Ruslarla yapılan savaşlarla Rumeli'deki ve Plevne'deki savaşlardan söz edilmiştir.

Üçüncü cildde Rusya ile yapılan barış görüşmeleri, sadâret değişikliği, İngiltere donanmasının Çanakkale Boğazından girişi, Rusların Yeşilköy'e kadar ilerlemesi, İngiltere ile bir saldırmazlık antlaşması yapılarak Kıbrıs'ın İngiliz idaresine bırakılışı ve Berlin Kongresinde alınan kararlar anlatılmıştır (Miroğlu ve diğerleri, 1979: 16).

3. Ravzatü'l Kamilin: 1703 yılında II.Mustafa'nın tahttan indirilmesi ve yerine III.Ahmet'in cülusu ile sonuçlanan Edirne Vak'asından bahseden Mehmed Şefik Efendi'nin "Şefiknâme" eserinin şerhidir. Bu eser Sadrazam Yusuf Kamil Paşa'ya ithaf edilmiş olup h. 1292 (m. 1875) yılında basılmıştır (Miroğlu ve diğerleri, 1979: 16).

4. Girit İhtilâli Târîhi: Mahmud Celaleddin Paşa, Âli Paşa ile birlikte Girit'e gitmiş ve orada 1867-1869 yılları arasında kalmış, Girit İhtilâli Tarihi isimli eserini yazmadan önce olayların birçoğuna bizzat şahit olmuş, kitabı için gerekli malzemeyi Girit'te kaldığı dönemde toplamıştır. Bu eser yazma halinde olup İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde yer almaktadır (Miroğlu ve diğerleri 1979: 16).

Mahmud Celaleddin Paşa'nın diğer yayınlanmış eserleri şunlardır:

5. Münşeât-ı Mahmud Celâleddin Paşa (İstanbul 1312)

6. Miftahü'l Esrâr (Bekâ-yı Ruh ; Celb-i Ervâh, İstanbul 1326)

7. Ahlâk (İstanbul 1327)

Kendi el yazısı ile yazdığı **Mecmûa-i Eş'ar** adlı eseri ise henüz yayınlanmamıştır.

1.3. Edebi Kişiliği

1.3.1.Şairliği

Mahmud Celaleddin Paşa şairliğinden ziyade "Mir'at-ı Hakikat" adını verdiği tarih kitabıyla tanınmıştır. Kaynaklarda şiiri ve şairliği hakkında pek yorum yapılmamıştır. İbnü'l Emin Mahmud Kemal İnal Son Asır Türk Şairleri adlı eserinde Mahmud Celaleddin Paşanın şairliği hakkında şu tespitlerde bulunmuştur: "Nesri nazmına galiptir. Musikide de mahir idi."

Şairin divanındaki şiirlerine bakıldığında dönemindeki pek çok şair gibi Divan Edebiyatında eskiden beri söylenilegelen mazmunları kullandığı görülür. Gazelleri ve şarkılarını ahenkli, akıcı ve sade bir şekilde yazmıştır. Tarih düştüğü şiirlerinde ise dilinin sadeliğinin ve akıcılığının kısmen de olsa muğlaklaştığını görüyoruz.

Mahmud Celaleddin Paşa divanındaki bazı gazellerinde şairliği ile ilgili zaman zaman tevazu göstermiş, gönül derdini ifade etmek için kaleminin gücünü yeterli görmemiştir:

Olsa güncâyiş-pezîr-i hâme-i kudret Celâl

Derd-i dil haqqında ben te'lîf ederdim bir kitâb(G. 3/7)

Yukarıdaki beytin tam tersine başka bir gazelinde kaleminin efsunlu olduğunu, gönül derdine tercüman olabilecek bir yeterlilikte bulunduğunu ifade eder:

Sergüzeşt-i ‘aşıkānem naql ü nazmında Celāl
Hāme-i efsūn-ker ālām-ı efşānım yeter

Şair bazı gazellerinde ve tarih düştüğü mısralarında şiirini cevher olarak nitelemiş, sözlerinin değerini anlayacak birilerinin elbette çıkacağından söz etmiştir:

Gevher-i nazm ile yāre arz-ı hāl eyle Celāl
Çārsū-yı ‘aşkda zīra kadr-dān gösterir(G. 12/6)

Bu gāzelle peyrev-i Leylā-yı’ aşr oldum Celāl
Gevher-i nazmım anıñçūn hāme-i zerden geçer(G. 13/7)

Dürr-ü meknūn gibi tārīh-i Celāl
İndi Ertuğrul adına kalyon(T. 6/5)

Oldu şu mışra’ -ı rengīn aña tārīh-i Celāl
Yantra nehrine bu köprü olundu inşā(T. 16/4)

Mahmud Celaleddin Paşa yine bir gazelinde şiirlerinde gerçekleri apaçık, anlaşılır bir şekilde yazdığını ifade ederek gönül derdine tercüman olduğunu söylemiştir.

Hüveydādır haķīkat harf-be-harf āşār-ı nazmından
Celāl’iñ hāmesi hāl-i dile bir tercümān olmuş

1.3.2. Etkilendiği Şairler

Mahmud Celaleddin Paşa bir gazelinde döneminde yaşamış olan şair Münif Paşa'dan söz etmekte ve onu şair olarak kendinden üstün görmektedir:

Celâl olsa da peyrev Münif Paşa'ya
Yine edâ edemez dâstânın ey bülbül

Celaleddin Paşa Münif Paşa'yı kendinden üstün görürken yine kendi döneminde yaşayan şair Hüseyin Vassaf'ı kendine rakip olarak görmekte ve bunu şu beyitle dile getirmektedir:

Manzûmeler yapardı Celâl'e rekâbeten
Görmüş olaydı şâ'ir Vaşşâf gerdenin(G. 4/5)

Mahmud Celâleddin Paşa döneminde yaşayan şairlerden Tayyartzade Ahmed Atabey'in oğlu olan 1839 yılında İstanbul'da doğan ve devlette çeşitli memuriyetlerde bulunan Mehmed Nezih'in şiirlerini kendi şiirlerine benzetmekte ve bunun sebebini de aynı mizaca sahip olmalarına bağlamaktadır:

Celâl eyler tevâfuğ nazmına âheng-i güftârim
Nezîh'in şab'ı zîrâ âzâde-i şab'ıma tev'emdir

Divan şiiri çerçevesi içinde en güzeli söyleyebilme endişesi şairleri nazire yazmaya sevketmiştir. Fakat bu kuru bir taklitçilik anlayışından öte daha güzelini ortaya koymanın çabasıdır.

Mahmud Celaleddin Paşa da pek çok divan şairi gibi Divan edebiyatının adından en çok söz ettiren şairi olan Fuzûlî'den etkilenmiş ve Fuzûlî'ye "Tanzîr-i Gazel-i Fuzûlî" başlığı altında 31 nazire gazel yazmıştır. Buna birkaç örnek vermek mümkündür:

Fuzûlî:

Öyle ra'nâdır gülüm serv-i hıramânın senin
Kim gören bir kez olur elbette hayrânın senin

Mahmud Celâleddin Paşa:

Dil esîr-i hüsn ü âniñ dîde hayrânıñ seniñ
Cana minnetdir ser ü cân olsa kırbânıñ seniñ(G. 35/1)

Fuzûlî:

Gel beri lutf eyle ey serv-i gül-endâmım benim
Şol leb-i can-perverinden ver gülün kâmım benim

Mahmud Celâleddin Paşa:

Dilde âteşler yağan germî-i âhımdır benim
Süzîş-i cân bâ'ış hâl-i tebâhımdır benim(G. 42/19).

Fuzûlî:

Gör sirişkim şeb-i hicran deme kim kandır bu
Zerre zerre şerer-i âteş-i hicrandır bu

Mahmud Celâleddin Paşa:

Bu ne nâz u 'işvedir şu ne edâlî şîmedir bu
O ne serhoşumsu cilve ne kıadar girişmedir bu(G. 55/1)

19. yüzyıl şairleri orijinal söyleyişler ortaya koymaktan ziyade kendilerinden önceki şairleri takip etmiş, onların izinden gitmişlerdir. Nazire başlığı altında yazdığı şiirler dışında nazire başlığı taşımayan; fakat vezin, kafiye, redif açısından nazire ilişkisi olabilecek şiirlerinden hareketle Mahmud Celaleddin Paşa'nın da çağdaşı diğer şairler gibi önceki yüzyıllarda yaşayan Necâtî Bey, Şeyh Gâlib, Nedim, Şeyhülislam Yahya gibi kendi dönemlerinde ve daha sonraki dönemlerde divan şiir geleneğine adını altın harflerle yazdıran şairlerden etkilenmiş olabileceğini söyleyebiliriz:

Necâtî Bey:

Gülşen-i aşkında âh ü nâle bülbüldür bana
Sinem üzre zahm- peykânın kızıl güldür bana

Mahmud Celâleddin Paşa:

Şukka-i âlâm u miḥnet elde rāyetdir baña
Yâre ‘arz-ı nâle vü feryâd ‘âdetdir baña

Şeyhülislam Yahya:

Senden olmazsa inâyet hâl Yâ Mevlâ ne güç
Emr-i din gâyetde müşkil âh bu dünya ne güç

Mahmud Celâleddin Paşa:

Âlem-i ğurbetde derd-i ḥasreti çekmek de güç
Devrden ḥâl-i dili cānâne ‘arz etmek de güç

Fuzûlî:

Öyle ra’nâdır gülüm serv-i hıramânın senin
Kim gören bir kez olur elbette hayrânın senin

Nedim:

Baççe-i muğ cûş-ı mey mâhiyyetin olmuş senin
Sen mey olmuşsun tarab hissiyyetin olmuş senin

Mahmud Celâleddin Paşa:

Dil esîr-i ḥüsn ü âniñ dîde ḥayrâniñ seniñ
Cana minnetdir ser ü cān olsa ḫurbâniñ seniñ

Şeyh Gâlib:

Cân hatt-ı leb-i yârdan oldu mütelezziz

Pervâne şeb-i târdan odu mütelezziz

Mahmud Celâleddin Paşa:

Cânân ne kadar olsa cefâdan mütelezziz

Tab'ım yine ol nâzik edâdan mütelezziz

1.4. Musiki Yönü

19. yüzyılda şarkılarıyla tanınmış bestekarlar arasında önemli bir yeri bulunan Mahmud Celâleddin Paşa ilk müzik bilgilerini annesi Fatma Zehra Hanımdan aldı (MMA, 1986:467). Daha sonra Dellâl-zâde İsmail Efendi ile birlikte dönemin diğer musikişinaslarından da ders alarak kendini yetiştirdi. Bir ölçüde batı müziğine de çalıştı ancak Türk müziği alanında yetkinleşti (MA, 1985:790). 200'ün üzerinde eser bestelemesine rağmen bunlardan ancak 30 kadarı günümüze gelmiştir (TDVA, 2003 :360).

Mahmud Celâleddin Paşa akıcı bir üslupla bestelediği eserlerinde Hacı Arif Bey'den ve Şevki Bey'den etkilenmiştir.

Eserleri içinde, “Nâr-ı firkat Şûle-pâş oldukça sînem dağlıyor.” mısrasıyla başlayan Bayati, “Sevdiğim cemâlin çünkü göremem” mısrasıyla başlayan Hüseyinî, “ Dil-i bîçâre seninçün yanıyor” mısrasıyla İsfahan, “Sen beni bir bûseye ettin fedâ” mısrasıyla başlayan Kürdîli-icazkar, “Fitneler gizlemiş mahmur gözüne” mısrasıyla başlayan Rast şarkıları bugün dahi okunan eserler arasındadır (TDVA, 2003:360).

Mahmud Celâleddin Paşa'nın özelliklerinden biri de dönemin önemli mûsikişinaslarını teşvik ve himaye etmesi, onlara yeni imkanlar sunmasıdır. Yazın Büyükkada ve Çubuklu'daki evi, kışın önceleri Aksaray'da son zamanlarında Nişantaşı'ndaki konağı, İstanbul'un seçkin mûsikişinaslarının haftanın belirli günlerinde toplanması ile birer sanat mahfili olmuştur (TDVA, 2003: 360).

Çağdaşları olan Tanbūri Cemil Bey ve Lemi Atlı gibi müzikçileri korudu (MA, 1985: 790).

1.5. Mahmud Celaleddin Paşa'nın Bestelenmiş Eserleri

Makam	Form	Eserin Adı	Usūl
Bayati	Şarkı	Nar-ı firkat şule-paş oldukça sinem dağlıyor	Devr-i Hindi
Bestenigar	Şarkı	Eyler tahammül azara gönlüm	Aksak
Düğah	Şarkı	Kalmadı artık tahammül firkate	Curcuna
Hicaz	Şarkı	Afet misin ey hüsn-i mücessem bu ne halet	Sengin Semai
Hicaz	Şarkı	Cefadan hiç usanmazsın	Curcuna
Hicaz	Şarkı	Güzel ben seni sevdim seveli	Aksak
Hicaz	Şarkı	Süzme sakıy dide-ı mestaneyi sagar getir	Curcuna
Hüseyni	Şarkı	Sevdiğim cemalin çünkü Göremem	Aksak
Hüzzam	Şarkı	Değildi evvel böyle tarz-ı tavrın bi-karar old	Devr-i Hindi
İsfahan	Şarkı	İçmiştim o şeb aşkını billahi lebinden	Devr-i Hindi
İsfahan	Şarkı	Meşreb-ı avaremi sanma döneke	Yürük Semai
İsfahan	Şarkı	Dil-ı bi-çare senin-çün yanıyor	Ağır Devr-i Hindi
Karcığar	Şarkı	Vah-ı meyus-ı visalindir gönül	

		ah gönül	Yürük Semai
Kürdili-hicazkâr	Şarkı	Sen beni bir buseye ettin feda	Devr-i Hindi
Mahur	Şarkı	Ben neler çekmekteyim bilsen	Devr- i Revan
Nihavend	Şarkı	Ateş-ı aşkınla suzan oldu dil	Sengin Semai
Nihavend	Şarkı	Beni sevmiş iken evvel	Semai
Rast	Şarkı	Çoktan beridir çare ne	
		mahrum-ı visalim	Semai
Rast	Şarkı	Fitneler gizlemiş mahmur	
		gözüne	Sengin Semai
Sabâ-Zemzeme	Şarkı	Firakın sinemi dağlar	Aksak
Segah	Şarkı	Mevsim-ı şadide beklerken	
		ehibba rahımı	Aksak
Suzinak	Şarkı	Aceb nazende şuh-i Mihribansın	Düyek
Suzinak	Şarkı	Eksilmez artar cevrin a canım	Aksak
Şevk-Efza	Şarkı	Senin içün ey bi-vefa	Aksak
Uşşak	Şarkı	Döküp kaküllerin ruhsara karşı	Ağır Devr-i Hindi
Uşşak	Şarkı	Gönlüm üzdün naz-u istiğna ile	
		ey şive-kar	Ağır Devr-i Hindi
Uşşak	Şarkı	Mirâtı ele al da bak	
		Allah'ı seversen	Sengin Semai
Uşşak	Şarkı	Göstermedi bir gün bana	
		bu baht-ı siyahım	Sengin Semai
Yegâh	Şarkı	Bir huri gördüm çeşm-ı nigar	

Yegâh

Şarkı Eyleme ağıyardan hiç ihtiraz

Devr-i Hindi

BÖLÜM 2:MAHMUT CELALEDDİN PAŞA'NIN DİVANI'NIN İNCELENMESİ

2.1. Şekil Özellikleri

2.1.1. Nazım Şekilleri

2.1.1.1. Gazeller

Divanda “Gazeliyat”başlığı altında 34, “Tanzîr-i Gazel-i Fuzûlî” başlığı altında 31 olmak üzere toplamda 65 gazel yer almaktadır.

Gazellerin elifbâ tertibine göre dağılımı aşağıdaki şekildedir:

Elif: 2	şın: 1	kef: 5
Bâ: 1	şad: 1	lam: 2
Te: 1	đād: 1	mim: 8
Şe 1	tı: 1	nün: 5
Cīm: 2	zı:1	vav: 2
Zel: 1	‘ayın: 1	he: 4
Rā: 13	ğayın: 1	ye: 5
zā: 3	fe: 1	
sīn: 1	ķaf: 1	

Mahmud Celâleddin Paşa 25 harfle gazel yazmıştır. En fazla gazeli ra ve mim harfleriyle yazmıştır. Gazellerin beyit sayıları beş ve dokuz beyit arasında değişmektedir. Gazeliyat bölümünde beş beyitli yirmi beş, altı beyitli yirmi, yedi beyitli on sekiz, sekiz beyitli bir, dokuz beyitli bir gazel bulunmaktadır. Fuzûlî’ye nazire olarak

yazılan gazellerden beşincisi, on ikincisi ve on yedincisi redd-i mısralıdır. Bütün gazellerinde mahlas kullanmıştır.

Şairin gazelleri ağırlıklı olarak aşıkane ve şuhane olmakla birlikte zaman zaman hikemi söyleyişlere de yer vermiştir. Gazellerindeki dili akıcı, ahenkli ve sadedir aynı zamanda bazı gazellerinde beyitler arasındaki konu bütünlüğü göze çarpmaktadır.

Şair eserinde “gazeliyat” bölümü dışında gazel nazım şekliyle yazdığı bir na’t-ı şerife yer vermiş yine aynı nazım şekliyle bir de tarih düşmüştür.

2.1.1.2. Mesnevi

Divanda “Bir Hayâlî Bîmârî” başlığı altında bir mesnevi yer almaktadır. Şiir aruzun Mef’ûlü mefâ’ilün fe’ûlün” kalıbıyla yazılmıştır. Otuz bir beyitten meydana gelmektedir. Mesnevide diğer mesnevilerde olan mensur veya manzum bir dibace, tevhid, münâcât, na’t gibi bölümler yer almamaktadır.

Mesnevi konusu itibariyle bir aşk mesnevisidir. Şair şiirinde hayalinde gördüğü sevgilinin vasıflarından söz eder ve sevgilinin kendisine iltifatıyla “taze hayat” bulduğunu ifade eder.

2.1.1.3. Kıtalar

Divanda “Kıta’ât” başlığı altında altı şiir yer almaktadır. Bunların üçü kıt’a, üçü de nazmdır. Bu şiirlerinde kullandığı vezinler divanının genelinde sıkça kullandığı “Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün” , “Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün” ve “Mef’ûlü Mefâ’ilü Mefâ’ilü Fe’ûlün” vezinleridir. “Kıta’ât” başlığı altındaki ilk şiirinin konusu padişah cülûsudur. İkinci şiirini padişahı övmek maksadıyla yazmış ondan sonraki dört şiirinin konusunu da sevgili, sevgili yüzünden çekilen acılar oluşturmuştur.

Şair divanının girişindeki münâcâtı da kıt'a nazım şekliyle yazmıştır. Bunun dışında tarih düştüğü şiirlerinde de ağırlıklı olarak “kıt'a” nazım şeklini kullanmıştır.

2.1.1.4.Şarkılar

Şarkı Divan edebiyatında Türklerin ortaya koymuş olduğu bir nazım şeklidir. Halk edebiyatındaki “türkü”nün karşılığı olarak görülür. Şarkılar genellikle dört mısradan oluşan bendler halinde söylenirler ve bestelenmek için yazıldıklarından bend sayıları 3 ile 5 arasında değişmektedir.

Mahmud Celâleddin Paşa'nın Dîvânında “şarkiyat” başlığı altında 44 şarkı yer almaktadır. Bu şarkılardan 14. 20. ve 36. şarkılar mütekerrir-müseddes, 17. şarkı mu'aşşer, 28. şarkı mütekerrir muhammes, 29. şarkı müzdevic murabba; diğer şarkılar ise mütekerrir murabba ve murabba nazım şekilleriyle yazılmıştır.

Celaleddin Paşa'nın şarkılarının çoğu aşk ve sevgili ile ilgili olmakla birlikte dört bendden oluşan ve mütekerrir murabba nazım şekliyle yazılan ilk şarkı, dört bendden meydana gelen murabba nazım şekliyle yazılan 11. şarkı, mütekerrir-müseddes nazım şekliyle yazılan 14. şarkı, mütekerrir murabba nazım şekliyle yazılan 15. şarkı ve beş benden oluşan murabba nazım şekliyle yazılan 19. şarkı II. Abdülhamid'i övmek amacıyla kaleme alınmıştır.

Ayrıca Dîvân'da bulunan “Senin için ey bî vefâ” ile başlayan 5. şarkı, “Fitneler gizlemiş maḥmūr gözüne” ile başlayan 16. şarkı, “Döküp kākülleriñ ruḥsâra karşı” ile başlayan 22. şarkı, “Vah me'yūs-ı vişâliñdir gönül” ile başlayan 23. şarkı, “Mir'atı ele al da bak Allāh'ı seversen” ile başlayan 24. şarkı, “Süzme sākī dīde-i mestāneyi” ile başlayan 25. şarkı, “Dil-i bîçâre seniñçün yanıyor” ile başlayan 29. şarkı, “Beni sevmiş iken evvel” ile başlayan 30. şarkı, “Degildi böyle ol tarz u tavriñ bî-ķarar oldı” ile başlayan 35. şarkı “Eksilmez artar cevriñ a zālīm” ile başlayan 38. şarkı, “Nār-ı firķat şu'le-pāş oldukça sīnem dağlıyor” mısralarıyla başlayan 42. şarkı bestelenmiştir.

2.1.1.5 Tarihler

Divanda kırk kıt'a-i kebîre, bir on sekiz bendlik muhammes, bir gazel, on iki kıt'a, üç nazm, ve altı beyit olmak üzere 63 tarih bulunmaktadır.

Mahmud Celâleddin Paşa; padişah cülûsları, padişahların seyahatleri, devlet ricaline verilen payeler, yeni yıl tebriki, medrese, mektep, cami, köprü, türbe ve silah fabrikası yapımı, padişah çocuklarının doğumu, devletin ileri gelenleri, onların eşleri ve tarikat şeyhlerinin ölümünün yanı sıra kendi çocuklarının doğumu ve eşinin vefatı gibi konularla ilgili de hemen hemen her tarih çeşidiyle tarih düşmüştür:

Dü-tâ Tarih :

Yapdı bu dârü's-silâhı cünde Hân 'Abdülazîz 1291

Çıldı dârü'l-esliha inşâ mu'allâ pâdişâh 1291 (T. 19/16)

Cevher Tarih :

Mîlâdına mücevher yazdım Celâl târîh

Çaşr u cûda revnâk verdi Nazmiye Sulţân 1283 (T. 7)

Tam Tarih :

Târîh-i itmâmın Celâl nazm eyledim bi'l-iftihâr

Çıldı bu ra'nâ câmî'-i inşâ imâmü'l-müslimîn 1302 (T. 28/5)

Lafzen ve Mânen Tarih :

Müvellidine buldum böyle bir târîh

Üç yüz üçde toğdı Maḥmūd Cemîl'im 1303 (T. 55/2)

Ta'miyeli Tarih :

Bir gelenlerden idi gitdi dedim târîhin

Bu sene vay vefât eyledi adri Paa 1301 (T. 50/ 5)

2.1.1.6. Tercî-i Bend

Aynı vezinde 8-20 mısralık bendlerin birleştirilmesiyle yapılan bir nazım şeklidir. şair divanında bulunan iki na‘t-ı şariften ikincisini tercî-i bend nazım şekliyle ve aruzun “Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün” kalıbını kullanarak yazmıştır.

Tercî-i bend dört bendden meydana gelmektedir. şair şiirin ilk iki bendinde Allah’ın alemi Hz. Muhammed (s.a.v) iin yarattığını, dünya küfür ve cehaletle rtlyken getirdiği dinle dünyanın aydınlığa kavuştuğunu, bütün beşerin onun adaletiyle yükseldiğini, “eşref-i mahlukat” olduğunu, “ahsen-i takvim” üzere yaratıldığını ve peygamberlerin önderi olduğunu ifade etmiştir.

Sonraki iki bendde de Peygamberimizin sünnetini terk edenin dünya ve ahirette beladan kurtulamayacağını, bir kulun ne kadar günahkar olsa da onun şefaatiyle felaha ereceğini dile getirmiştir.

Daha sonraki dizelerde şair işlediği günahlardan dolayı pişmanlık duyduğunu ifade ederek acziyetini ortaya koyar. Hz. Peygamberin rahmetinin sonsuz olduğunu ifade eder, onu huzurundan geri evirmemesini diler ve son olarak Peygamberimizden feyz ve inayet ister.

2.1.1. Vezin

Mahmud Celâleddin Paa “Asâr-ı Manzme” adlı eserinde 18 aruz kalıbı kullanmıştır. şiirlerinde ağırlıklı olarak Dvân şiirinde en ok kullanılan aruz kalıplarından Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün, Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün, mef‘l mefâ‘il mefâ‘il fa‘ln, fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün kalıplarını kullanmıştır. Bunun yanında Dvân edebiyatında pek tercih edilmeyen aruz kalıplarından “Müfte‘ilün

Müfte'ülün Fā'ilün, Mefâ'îlün fe'ülün mefâ'îlün fe'ülün kalıplarını birer kere kullanmıştır

Şair şiirlerinde aruz kusurlarından olan zihaf ve ulamayı sıklıkla yapmıştır.

Mahmud Celâleddin Paşa'nın şiirlerinde kullandığı aruz kalıpları şunlardır:

1. Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün (30 şiir)
2. Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün (57 şiir)
3. Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün (20 şiir)
4. Müstef'îlün Müstef'îlün Müstef'îlün Müstef'îlün (6 şiir)
5. Mef'ülü mefâ'îlün fe'ülün (1 şiir)
6. Mef'ülü fā'ilātü mefâ'îlü fā'ilün (8 şiir)
7. Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ülün (6 şiir)
8. Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün (9 şiir)
9. Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün (11 şiir)
10. Mefâ'îlün fe'ülün mefâ'îlün fe'ülün (1 şiir)
11. Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün (1 şiir)
12. Müstef'îlatün Müstef'îlatün (5 şiir)
13. Mefâ'îlün Mefâ'îlün (2 şiir)
14. Mef'ülü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ülün (19 şiir)
15. Mef'ülü Fā'ilātün (Muzârî, 1 şiir)
16. Mef'ülü Fā'ilātün Mef'ülü Fā'ilātün (2 şiir)
17. Mefâ'îlün Fe'ilātün Mefâ'îlün Fe'ilün (3 şiir)

18. Müfte'ülün Müfte'ülün Fâ'ilün (1 şiir)

2.1.2. Kafiye ve Redif

Kafiye

Mahmud Celâleddin Paşa gazel ve şarkılarında kafiye olarak Divân şairlerinin ağırlıklı olarak kullandığı zengin kafiyeyi kullanmakla beraber az da olsa tam kafiyeye ve cinaslı kafiyeye yer vermiştir

Tam Kafiye

Gözde dîdâr-ı mehveşîñ dolaşır

Cân ocâğında âteşîñ dolaşır(G. 19/1)

Sevdiñ de seni gerçi vefâ şâhibi şandım

Gönlümle o gün eyledigîñ 'ahde inandım(G. 48/1)

Ne kadar yaraladı gamzeleriñ baq bedenim

Ríze ríze dökülüb mağv oluyor cism ü tenim(G. 49/1)

Cinas

Firâk-ı câna te'şîr eylemekten dîde pür-nemdir

Şoruñ cânâne kim cânım mıdır bilmem benim nemdir(G. 9/)

Zengin Kafiye

Gül dehânından tebessüm ile dendân gösterir

Kendini bu vechle dildâr-ı handân gösterir(G. 12/1)

O nâzenin ki büt 'işveler harîdesidir

Füsûn u fitnede emşâliniñ ferîdesidir(G. 15/1)

Şaçıñ ki güllere gülşende bûy-ı efşândır

Şabâ seherde anı neşr eder perişândır(G. 16/1)

Redif

Mahmud Celâleddin Paşa ahengi sağlayan unsurlardan biri olan redifi şiirlerinde sıklıkla kullanmıştır. “Gazeliyât” başlığı altında verilen 34 gazelinden 22’sini “Tanzîr-i Gazel-i Fuzûlî” başlığı altında verilen, 3’ü redd-i mısralı 31 gazelinden 23’ünü redif kullanarak yazmıştır.

Hem ek hem kelimedden meydana gelen redifler :

Perîşân kâküliñ murğ-ı füsûna lânedir gûyâ

Ṭolaşdı aña şad çâk oldu gönüm şânedir gûyâ(G. 1/1)

Ek grubundan meydana gelen redifler

O nâzenin ki büt ‘işveler haridesidir

Füsûn u fitnede emşâliniñ ferîdesidir(G. 15/1)

Tek bir kelimedden meydana gelen redifler

Mâni’-i vuslat olur dillerde biñ efsâne var

Yâr ile mâbeynimizde gâliba bî-gâne var(G. 21/1)

Tek bir ekten meydana gelen redifler :

Gelmez hevâ-yı hâtıra bûy-ı müferrihât

Olmağdadır vezân dile bâd-ı mükedderât(G. 4/1)

2. 2. Dil ve Üslup Özellikleri

2. 2. 1. Dil ve Üslup

Mahmud Celaleddin Paşa divanında bulunan gazel ve şarkılarını genellikle âşıkâne ve şûhâne bir üslupla lirik bir şekilde kaleme almıştır. Bununla birlikte gazellerin bazı beyitlerinde hikemi tarzdaki ifadeler de rastlanmaktadır:

Nağşına aldanma kısr-ı ‘âlemin zîrâ Celâl
Bir misâfir-hânedir insana bu köhne ribâṭ(G. 29/6)

Hükm-i taqdîr-i İlâhî ile zîrâ herkes
Şerbet-i mevṭi içer olsa daḥi ‘ömrü ṭavîl(T. 59/2)

Şair gazellerinde ve şarkılarında diğer divan şairleri gibi anlamı etkili kılmak için edebi sanatlardan yararlanmış; sade, açık ve anlaşılır bir dil kullanmıştır:

Ne gece beni ararsın ne şabaḥ olur gelirsın
Seni gözleyip yoruldum ne kadar gecikmedir bu(G. 21/4)

Fitneler gizlemiş maḥmûr gözüne
Nazlanır sevdiğim baḫsam yüzüne
Göñül aldanıyor ṭatlı sözüne
Nazlanır sevdiğim baḫsam yüzüne (Ş. 16/1)

Mahmud Celaleddin Paşa tarih düştüğü şiirlerinde ise Arapça ve Farsça tamlamalara sıklıkla yer vermiştir. Bu şiirlerindeki tamlamaların uzunluğu ve dilinin ağır olması şiirin anlamını muğlaklaştırarak akıcılığını engellemiştir:

Nesîm luṭf-ı çün enfâs-ı Ī ‘sî rūḥ-baḫşâdır(T. 1/3)
Müjde-i müvellid-i evlâd-ı bülend ecdâdiyân(T. 14/4)
Şehsuvâr-ı ‘arşa-i şevket-i şeh-i encüm-sipâh(T. 19/10)

Nevāl-i lūtfu cūy-ı re'feti a'lā vü ednāya(T. 20/2)

İstanbul'un fethiyle başlayan ve en güçlü örneklerini 18. yüzyılda Nedim'in eserlerinde gördüğümüz mahallileşme akımından Mahmud Celaleddin Paşa da etkilenmiş ve şiirlerinde mahalli söyleyişlere, halkın gündelik hayatta kullanığı ifadelere yer vermiştir:

Bakmıyorsuñ darılıp sen yüzüme
Beñzemez çağlasa Ceyhūn gözüme
Acımaz mı yüreğĩñ bu sözüme
Yetişir cevriñ a zālīm yetişir(Ş. 3/3)

Diler öldür beni diler şād et
İkisinden de iftiḥār eder gönlüm(G. 44/6)

2. 2. 2. Edebî Sanatlar

Mecazlar

Teşbih

Sāye-sāz oldukça gīsū-yı perīşān şāneden
Bedr-i rüyunda temeşşül eyliyor feyz-i seḥāb (G. 3/2)

Mihr-i vechiñ perde-i ālāmı gözden kaldırır
Şeb-çerāğ-ı hüsn ü āniñ bezm-i 'uşşāka sirāc (G. 6/5)

Etmede sīne saña āh u enin
Ağlasam da ediyorsuñ temkīn

Ney gibi inlemede alb-i azın

Dinlemezsin dilimin nalişini (Ş. 4/2)

İstiare

Gözümden cüş eden hünin-cular hep seniçündür

Raıbe dökdüğüm Şu ab-rular hep seniçündür (G. 11/1)

Aks-i didarı ki yarin dide-i terden geçer

Bir peridir Őuretā mir'at-ı enverden geçer(G. 13/1)

Kakulündür bedr-i vechinde seni zerrin-nikāb

al'atındır māhı tenvir eyleyen ey āfitāb

Olmasa peydā semāda dūd-ı āhımdan seāb

al'atındır māhı tenvir eyleyen ey āfitāb (Ş. 7/1)

Teşhis

Bezm i vaşlında nedim olsa Celāl zarin

Şev-ı Őuride ile hāmesi cevelāne gelir (G. 14/8)

Şaın ki güllere gülşende būy-ı efşandır

Şabā seherde anı neşr eder perişandır (G. 16/1)

Anlamla İlgili Sanatlar

Tevriye

Baht-ı siyāhım āndıraca nota mı desem

Vechinde cā-be-cā görünen ben midir nedir (G. 17/5)

Tenâsüb

Sermest-i ğamım kesme aman badeyi sākī

Kim olmaz ‘aceb cām-ı şafādan mütelezziz(G. 8/3)

Şaçıñ ki güllere gülşende bŷy-ı efşāndır

Şabā seherde anı neşr eder perişāndır(G. 16/1)

Tecāhül-i Ârif

Hemşiresi mi şormalı bintü’l-‘ineb āniñ

Rŷy-ı nigār penpesi meyden midir nedir(G. 17/4)

Şeker midir nedir ol lebleriñ deyü şordum

Dedi o ğonca-dehen tāze gül ‘aķīdesidir(G. 15/5)

Mübalāĝa

Billāh teni bir baķışıyla yaķar ammā

Kirpikleridir nazra-i cān-sŷzuna ħā’il(G. 41/2)

Dilde āteşler yaķan germī-i āhımdır benim

Sŷzīş-i cān bā’iş ħāl-i tebāhımdır benim(G. 42/1)

Hŷsn-i Ta’lil

Servler reftāriñi gördükce eyler ser-fürŷ

Cŷylar çağlar aķar ‘aşķıñla dā’im sŷ-be-sŷ(Ş. 7/3)

Tezad

Serv-i nāzım Һasretiňle rūz u Őeb Һan ađlarım
Őīve-kārım firķatiň derdiyle her ān ađlarım (G. 11/1)

Ėamı dilden aldıđıñćün baňa geldi bir meserret
Ne Ėıcıćlanıp ķırılma ne Ėölüp serilmedir bu(G. 21/2)

TekrİR

Benden eliň ćekdi sever yār eli
Gećmedi bir Ėün elime yār eli
Һanćer-i firķatle Ėöňül yāralı
Yaralıyım yaralıyım yaralı(Ő. 40/1)

Nida

Ey Һanćer-i Ėam sīnesini delme Celāl' iň
Allah ićün ol Һaste-i hicrāna doćunma(G. 23/7)

Nerelerde ćaldıň ey serv-i nāzım
Baňa bir Һaber ver budur niyāzım
Һasretiňle 'aceb ölmek mi lāzım
Baňa bir Һaber ver budur niyāzım(Ő. 37/1)

Telmih

Ey Őaćı leylā yetiŐ zīrā senin mecnūnuňam
DeŐ ü Őaćrāda olup 'aŐkıňla pūyān ađlarım(G. 11/4)

Dökmeyince gözyaşı girmez ele dest ü şāl

Ağlayub bulmuş idi Mecnūn ile Leylāsını(G. 64/3)

İktibas

Ne semte eylediyse sevķ-i ecnād zafer-i rehber

Göründü süre-i innā fetahñā sırrına mazhar (T. 1/5)

Āyet-i tebrīk bu tārīh-i sāl

Naşrun min Allāh ü fetħun ğarīb(T. 27/4)

Sözle İlgili Sanatlar

Cinas

Kalmıyor cem'iyet-i hātır görünce el-amān

Zülfünü kılma perişān ey perī-şānım yeter(G. 20/2)

Benden eliñ çekdi sever yār eli

Geçmedi bir gün elime yār eli

Hançer-i firķatle gönül yārāl

Yaralıyım yaralıyım yaralı(Ş. 40/1)

İştikāk

Firāk-ı cāna te'şīr eylemekten dīde pür-nemdir

Şoruñ cānāne kim cānım mıdır bilmem benim nemdir(G. 9/1)

Tarsi'

Āteşi pervānelerden şormayıñ benden soruñ

Sūzişi mehpārelerden şormayıñ benden soruñ(G. 3/1)

2.2.3. Deyimler, Atasözleri, Güzel Sözler-Söyleyişler

Yer yer diğer divan şairlerince de kullanılan söze canlılık katmak amacıyla kısa ve özlü anlatım aracı olarak kullanılan deyimlerden Mahmud Celâleddin Paşa da yararlanmışır. Eserde yer alan deyimler bir örnek beyte ilişkin numaraları verilmek suretiyle şunlardır:

İmdada yetişmek(N. 1/1)	Elinden tutmak(N. 1/3)
El açmak(N. 2/20)	Can feda(N. 2/23)
Yoluna yaş dökmek(N. 2/24)	Esef çekmek(N. 2/26)
Keder bırakmak(M. 15)	Kemende çekmek(M. 17)
Hüznü terk etmek(M. 18)	Sevince gark olmak(M. 20)
El ele vermek (M. 22)	Ziya vermek(T. 5/2)
Taze can bulmak(T. 5/3)	Gama uğramak(T. (8/3)
Kalbini delmek(G. 61/1)	Can almak(Ş. 33/1)
Hayat vermek(T. 15/2)	kalbini kırmak(Ş. 25/2)
Gönülden ah ile çıkmak(T. 38/1)	Ah etmek(T. 45/4)
Dert içinde bırakmak(Ş. 29/3)	Nazar kılmak(T. 49/1)
İçinin yağı erimek(Ş. 23/2)	Ayaklar altına düşmek(G. 3/4)
Derde giriftar olmak(G. 10/2)	El çekmek(T. 24/2)
Aklını almak(G. 23/1)	Üstüne titremek(G. 36/2)
Can yakmak(G. 39/1)	Cana yetmek(G. 44/4)

Kara bağlamak(G 51/3)	Gönül vermek(T.G. 59/1)
Aşına soğuk su katmak(G. 60/4)	Can evinden geçmek(G. 27/1)
Cihanı başına dar etmek(G. 60/2)	Gönlüne taş bağlamak(Ş. 3/2)
Boynunu bükmek(Ş. 6/3)	Kanına girmek(Ş. 20/1)
Elem çekmek(Ş. 33/2)	

İçinde doğdukları toplumun gelenek, göreneklerini, hayat anlayışlarını yansıtan, onların inanış, görüş ve özlemlerini kısa ve özlü bir şekilde dile getiren atasözleri, şairler tarafından da sözü güçlendirmek ve anlamı etkili kılmak amacıyla kullanılmıştır. Mahmud Celâleddin Paşa da divanında atasözlerine, güzel ve özlü söyleyişlere yer vermiştir.

Atasözleri :

Kişi düştüğü yerden kalkar.

Ben ḥarāb oldum ise çekme ayağın sāķī

Bu meseldir ki “Kişi düştüğü yerden kalkar”(M./1)

Dünyanın ucu uzundur.

Acımaz mı yüregiñ yoķ mu ‘aceb inşāfıñ

Merḥamet kıl ki uzundur hele dünyānıñ ucu(G. 61/3)

Çimen sulanmazsa neşv ü nema bulmaz.

Dü-çeşmimden akan yaş besliyor maḥşül-i sevdāyı

Şulanmazsa çimen ma’lumdur neşv ü nemā bulmaz (G. 54/4)

Bu dünya bir misafirhanedir.

Nağşına aldanma asr-ı ‘ālemin zīrā Celāl

Bir misāfir-hānedir insana bu kōhne ribāṭ(G. 61/6)

Güzel sözler, söyleyişler

Mihver-i āmāle uymaz gerdiş-i çarḥ-ı denī

Döndürölmez vefk-i maṭlūb üzre hep bu āsiyāb(G. 3/5)

Kimse yok azāde-i kayd-ı ‘ālāyık olmamış

Ādeme dehr-i fenāda bir belādır ihtiyāc(G. 6/6)

Şıdk u şafvetle Celāl olmaz ise damğa-pezīr

‘Aşq bazārında kālā-yı sūḥan bulmaz revāc(G. 6/7)

Firāk-ı yāre cān etmez taḥammül orarım zīrā

Ser-i ‘uşşāa ḥasretten büyük derd ü belā gelmez(G. 24/5)

Hük-m-i takdīr-i İlähī ile zīrā herkes

Şerbet-i mevti ier olsa daḥi ‘ömrü ṭavīl(T. 59/2)

Bu cihān anṭara-i ‘ubādır

Hibir nefse olur mu me’vā(T. 45/1)

2.3. Muhteva Özellikleri

Divan şiirinde tekrar tekrar ele alınan aşk konusu âşık-sevgili-rakip üçgeni içinde Mahmud Celaleddin Paşa'nın divanında da yer almıştır.

2.3.1 Aşk

Aşk hakkında Divan edebiyatının sözü asla tükenmez. Bu edebiyatta her vesile ile aşktan söz edilir. Muhabbet, sevgi, mihr vs. aşk ile ilgili kelimelerden her biri divanların en önemli ve en sık kullanılan kelimeleridir. (Pala, 1998: 42)

Mahmud Celaleddin Paşa da diğer divan şairleri gibi gazellerinde aşkı işlemiş; aşkın insana verdiği tarifi imkansız acılardan söz etmiş ve bununla birlikte aşkın insanın tek sermayesi olduğuna değinmiştir.

Şair divanında öncelikle aşkın bir gönül işi olduğundan, konu aşk olunca aklın, söylenenlerin bu duyguya hükmedemediğinden söz eder:

Şıdık u şafvetle Celāl olmaz ise damğa-pezîr

‘Aşk bazârında kâlâ-yı sülhân bulmaz revâc(G. 6/7)

Şair bir gazelinde aşk iptilasının verdiği elemden söz eder ve insanın gönlünü adeta bir külhan gibi yaktığını söyler:

Aşk ibtilâsı şöyle eşer etdi kim Celāl

Gönlüm yanar firâk ile külhân mıdır nedir(G. 17/9)

Şair yine bir gazelinde gönlün tek sermayesinin aşk ve sevda olduğunu ve aşk hastalığına tutulan insanın bu uğurda her şeyinin elinden gideceğini ifade eder:

‘Aşk u sevdâdır gönül sermâyesi

‘Aşk gelse başa var elden gider(G. 18/3)

Mahmud Celaleddin Paşa yukarıdaki beyitte gönlün tek kazancının aşk olduğunu söylerken bir başka beytinde de aşkın yakıcılığından söz eder ve insana verdiği ıstıraplardan dolayı aşktan uzak olmayı diler:

Haste-i nim-mürdeyim hicriñle bāri sevdiğim

Derd-i ‘aşka düşme ol derd ola üstünden ırağ(G. 32/2)

Şair bir beytinde aşkın insanı helak edecek kadar tehlikeli olduğunu bu duyguyu tatmadan tahmin edemediğinden söz eder ve aşkın vefasızlığından yakınır:

Bilmez idim bu mertebe ‘aşkıñ mehālikin

Yokmuş meger ki zerre kadar bir vefā-yı ‘aşk(G. 34/4)

2.3.1.1. Sevgili

Mahmud Celaleddin Paşa Divan şiiri geleneğine uygun bir şekilde bazı şiirlerinde sevgiliyi bir bütün halinde ele almakta bazı şiirlerinde ise sevgilinin tek tek vasıflarını saymaktadır. Zaman zaman sevgilinin vefasızlığından yakınırken bazen de sevgiliden gelecek her türlü eziyete razı olacağını dile getirmektedir.

Şair diğer şairler gibi sevgilisine yalvarıp yakarmayı onun için ağlayıp inlemeyi kendine adet edinmiştir:

Şuķķa-i ālām u miñnet elde rāyetdir baña

Yāre ‘arz-ı nāle vü feryād ‘ādetdir baña(G. 2/1)

Şair gazelin bir diğer beytinde sevgiliyle bir dakikacık da olsa birlikte olmak için can atmaktadır. Ve o anın kendisine bütün bir ömür boyunca yeteceğini o andan başka bir an düşünemeyeceğini ifade etmektedir:

Bir daķıķa nā’il bezm ü vişāl olsam eger

Gün o gün hem-dem o dem sa’āt o sa’ātdir baña(G. 2/4)

Bir başka gazelde şair, sevgilinin hayali gözlerinin önüne geldikçe uykularının kaçtığından söz etmektedir:

Etdi hissiyâtım istilâ hayâl-i çeşm-i yâr
Hâli bî-tâbîde dîdem her gece mahrûm-ı hâb(G. 3/6)

Şair bir beytinde sevgiliden gelecek olan her şeye razı olduğunu söyler. Ve ona ister beni yalnız, kimsesiz ve zelil kıl istersen başına tâc et der:

Cân u ten mevdû' -1 dest kudretiñdir sevdiğim
Hâk-ı hîzlâne at isterseñ eğer kıl başa tâc(G. 6/2)

Sen bîlirsiñ ister öldür ister âzâd et beni
Niçe yıldır kim benim çünkü kapıñda 'abd-ı hâş(G. 27/2)

Şair yukarıdaki beyitte sevgiliden gelen her şeye razı olacağını söylerken başka bir beyitte sevgilinin kendine yaptıklarından dolayı üzüldüğünü ifade eder. Kendisine eza ve cefada bulunmamasını ister. Şair sevgilinin bir iltifatını da sevinç vesilesi olarak görür:

Hüznüm artar cevri ü âzârı revâ kılma baña
İltifâtıñdır dile zîrâ medâr-ı ibtihâc(G. 6/4)

Mahmud Celaleddin Paşa bir gazelinde yüz vermese de sevgiliden vazgeçmeyeceğini onu ümitle bekleyeceğini ifade eder:

Yüz vermese de yârdan ümîdimi kesmem
Çünkü dil-i maḥzûn recâdan mütelezziz(G. 8/5)

Şair bir diğer gazelinde sevgiliyi taş kalpli olmakla suçlamakta ve mermeri delen feryatlarının sevgiliye hiç tesir etmediğinden şikayet etmektedir:

Hey ne sengin dilsin ey zalim sana etmez eger

Mih-ı puladi-i efganim ki mermerden gezer(G. 13/6)

Baska bir beyitte ise yukaridaki beytin tam tersine sevgiliye icinde bulunduğu durumu anlatsa sevgilinin kendisine aciyacagından söz etmektedir:

Yar acir hal dili soyler isem cunki Celal

Cigerimden dokuyor kanlari her dem dehenim

Şair sevgiliden kendisine daha fazla eziyet etmemesini istemekte zira bir ah edisiyle sevgilinin kahrolacagını söylemektedir:

Beyt-i kalbim ates-i cevriñle yakma sevdigim

Korcarim ki qahrına bir ah-ı süzanim yeter(G. 20/5)

Mahmud Celaleddin Paşa bir gazelinde sevgilinin rakibine gönül verip kendisini terk etmesinden endişe eder:

Havfım oldur ki görüp küyündeki ağıyarı yar

Va'd-i vaşlın eylemez incaz ister istemez(G. 23/2)

Şair bir başka beyitte Divan edebiyatı geleneğinin dışına çıkarak uzun zamandır ayrı kaldığı sevgilisine kavuştuğundan söz etmekte ve mutlu olduğunu ifade etmektedir:

Küçüklükden berü mehcür iken vaşlıyla şad oldum

Meger kim serpilip ol serv-şadd bir nev-civân olmuş(G. 26/2)

2.3.1.2. Âşık:

Mahmud Celaleddin Paşa'nın şiirlerinde yer alan aşık tipi, divan edebiyatında geleneksel olarak yer alan aşık tipiyle örtüşür. Aşk yolu ne kadar tehlikeli olursa olsun buna sabretmesini bilir. Sevgiliden gelen her türlü eziyete katlanır. Sevgiliden ayrı kalmak aşık için ölümdür (Pala 1998: 41).

Şair divanında aşık olan kişinin öğütlere kulak asmayacağını, halkın onu ayıplamasını umursamayacağını ifade eder. Zira aşık bütün kınanmalara karşılık aşkından utanmaz:

Kār eder mi ‘āşıkā ‘ilm-i edeb
İbtılā hālīyle ‘ār elden gider(G. 18/3)

Mahmud Celaleddin Paşa bir gazelinde, aşıkların başına gelebilecek en büyük bela sevgiliden ayrılmak ve onun hasretiyle yanıp kavrulmaktır, der:

Firāk-ı yāre cān etmez taḥammül ḳorḳarım zīrā
Ser-i ‘uṣṣāḳa ḥasretten büyük derd ü belā gelmez(G. 24/5)

Şair bir beytinde şimdiki aşıkların sevdiklerini yanına alarak gezindiklerini ve sevgili için hasret çekme deminin artık gönüllerde gizli kaldığını, unutulduğunu söylemektedir:

Āşıklar aldı yanına cānānını gezer
Şimdi taḥassür ‘ālemi dillerdedir nihān(G. 20/5)

2.3.1.3. Rakip

Divan şiirinde âşık-mâşuk ikilisi arasında âşık ile yarışan ve ona ortak olan kişidir. Rakip, aşığın nazarında kötü olan kişidir (Pala, 1998: 326).

Mahmud Celaleddin Paşa şiirlerinde rakip kelimesini aḡyar kelimesinden daha fazla yer vermiş her iki kelimeyi büyük oranda gelenek çerçevesi içinde kullanmıştır. Rakip diğer divan şairlerinde olduğu gibi âşıkla sevgilinin arasında hep bir engel teşkil etmiş, aşığı sevgilinin çevresinden uzaklaştırmıştır. Yine rakip aşığın nazarında sevgiliyle sıkı bir münasebet içindedir ve âşıkla alay eder.

Mahmud Celaleddin Paşa, aşağıdaki beyitte rakibin, sevgiliye kavuşmanın sevinç sarhoşluğu içinde olduğunu kendinin ise sevgiliden ayrı olması nedeniyle acı çektiğini dile getirmektedir:

Neşâ-ı bâde-i vuşlatla ser-germ olmada ağıyâr

Dil-i maħrūr ise peymāne-i ħasretle hem-demdir(G. 9/5)

Mahmud Celaleddin Paşa bir diğēr gazelinde rakibe kendini zorlayarak bin bir ricada bulunmakta ve bunu, uğruna kanlı gözyaşları döktüğü sevgili için yaptığını ifade etmektedir:

Gözümden cūş eden hūnīn-cūlar hep seniñçündür

Raķībe dökdüğüm şu āb-rūlar hep seniñçündür(G. 11/1)

Şair gazelin bir beytinde daha ayrılık derdinden dolayı acı çektiğinden dem vurur ve rakibe boyun eğmek zorunda kalışının sebebinin sevgili olduğunu söyler:

Ġarībim derd-i hicrāniñ ile ķadem dü-tā yoksa

Kim eylerdi raķībe ser-fürūlar hep seniñçündür(G. 11/4)

Şair diğēr divan şairleri gibi sevgiliyle vuslatın önünde engel olarak rakibi görmekte, onu ayrılıklarına sebep olmakla suçlamaktadır:

El ermez oldı ħayf ki dāmān-ı vuşlata

Ağıyâr gine cū baña rehzen midir nedir(G. 17/6)

Şair bir başka beyitte sevgiliye seslenmekte onun rakiple çok samimi, sıkı bir münasebette olmasından üzüntü duyduğunu ifade etmektedir:

Sen raķībi maħrem etdiñ bezm-i ħāşşü'l-ħāşşīña

Var iken cānā anıñla beynimizde iħtilāf(G. 33/5)

Şair bir diğēr beytinde sevgiliden ayrı kalmaktan ziyade sevgilinin rakip eline düşüşünden üzüntü duyduğunu dile getirmektedir:

Hicr 'āleminde ķaldığıma ağlamam faķat

Düşdü raķīb pençesine yāre ağlarım(G. 43/3)

Mahmud Celaleddin Paşa sevgili için acı çekerken onu rakipleriyle güzel vakit geçirip eğlenmekle suçlar:

Sen rakībān ile eylerseñ şafā ammā dirīg

‘Āşık-ı mağmumdur hicriñle kıara bağlayan(G. 51/3)

Şair sevgiliye kavuşmaktan dolayı mesutken rakibi sevgilisiyle arasına girer ve aşığı huzursuz eder:

Ni‘met-i vuşlatla dil-sīr oldıgım halde rakīb

Geldi destiyle kıarışdırdı şoğuk şu aşıma(G. 60/4)

BÖLÜM 3: METİN

3.1. Metnin Transkripsiyon ve İmlâsında İzlenen Yol

1. Metin tespitinde transkripsiyon sistemi kullanılmıştır.
2. Eserin 19. yy.'a ait olması sebebiyle genel olarak günümüz imlâsına yakın bir anlayış esas alınmıştır.
3. İçün, kapu, incü, gice gibi bazı kelime kökleri ile edatlardaki ünlülerin klişeleşmiş şekilleri tercih edilirken bazı örneklerde ise günümüzdeki şekiller kullanılmıştır: edip, verir vb.
4. Vezin gereği vokallerin düştüğü durumlarda kesme işareti kullanılmıştır: n'ola, n'eylesin vb. "İçün" edatında ise baştaki vokalın düşmesi durumunda seniñçün, anıñçün şeklinde önceki kelimeyle bitştirilmiş şekil tercih edilmiştir
5. "up" gerundiumunun sonu "p" ile gösterilmiştir.
6. Elif-i maksureler, uzun okunana yerlerde "Leylā" kısa okunan yerlerde ve izafetlerde "Leyli" olarak gösterilmiştir.
7. "ile", "içün" edatlarıyla "idi", "ise", "iken" gibi "i-" fiilinin aldığı şekiller ayrı olarak yazılmışsa ayrı, kelime ile birlikte yazılmışlarsa veznin durumuna göre bitişik veya ayrı yazılmışlardır.
8. Atıf vavları "u, ü, vu, vü" şeklinde gösterilmiştir.
9. Arapça birleşik kelimeler "ayne'l-yakīn" şeklinde gösterilmiştir.
10. Arapça ve Farsça ön ekler ve edatlar, kendisinden sonra gelen kelimedenden bir çizgiyle ayrılmıştır.

11. Farsça birleşik kelimelerin yazılışında (terkip vavı düşerse) “ser-a-ser” şeklindeki yazılışlar tercih edilmiştir.
12. Kalın ünlü ile başlayan kelimelerde “d” sesi genel olarak “ط ” ile yazılmaktadır. Çalışmamızda bu ses “d” olarak tespit edilmiştir.
13. Farsça kelimelerdeki vâv-ı ma’ dûdelerin vavı “h`âce” şeklinde gösterilmiştir.
14. Metinde yer alan ayetlerden yapılan iktibaslar orijinal harfleri ile yazılmış, transkripsiyonlu şekilleri ile anlam ve kaynakları dipnot olarak belirtilmiştir.
15. Metnin matbu olmasından kaynaklanan dizgi hataları mümkün olduğunca giderilmeye çalışılmış, yapılan düzeltmeler ayrıca belirtilmemiştir

Transkripsiyon Tablosu

آ	A, a, Ā, ā, E, e
ء	'
ب	B, b
پ	P, p
ت	T, t
ث	Ş, ş
ج	C, c
چ	Ç, ç
ح	H, h
خ	H, h
د	D, d
ذ	Z, z
ر	R, r
ز	Z, z
ژ	J, j
س	S, s
ش	Ş, ş
ص	Ş, ş
ض	Ž, ž, D, d
ط	T, t
ظ	Z, z
ع	'
غ	Ğ, ğ
ف	F, f
ق	Q, q
ك	G, g, K, k, Ń, ñ
ل	L, l
م	M, m
ن	N, n
و	Ū, ū, Ü, ü, V, v
ه	H, h, e
ی	Ī, ī, I, i, İ, i, Y, y

3.2. Transkripsiyonlu Metin

Girid Vilâyeti Vâli Vekili Devletlü Maḥmud Celâleddin Paṣa Ḥâzretlerinin Âṣâr-ı Manzûmesidir.

Girid Vilâyeti Maṭba'asında Ṭab' olunmuṣdur.

1311

1

MÜNACÂT

Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fa'ûlün

Ey maḡfireti ḡullara mebzûl olan Allah

Raḥm et baña kim mu'terif-i cürm ü günâhım

Dünyâda ve uḡbâda sa'âdet kerem eyle

Sensiñ iki âlemde benim püşt ü penâhım

1

NA'T-I ŞERİF

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Yetiř imdādıma kehfü'l-imānsıñ Yā Resūlallāh
Melāz ü mültecā-yı ācizānsın Yā Resūlallāh
- 2 Huzūr u Hāk'da 'isyānım degildir kābil-i ta'dād
'Uřāta sen Őefī'-i bī-gümansıñ Yā Resūlallāh
- 3 Yıkıldım bār-ı cürm altında kaldım el meded Şimdi
Elim tut destgīr-i mücrimānsıñ Yā Resūlullah
- 4 Őaşırdım rāh-ı haqq-ı vādī-i zulmetde pūyānım
Delīl ol rehber-i bī-çāre-gānsıñ Yā Resūlallāh
- 5 Göñülde Şeb-çerāğ-ı hubb-ı zatıñdır ziyā-baħřā
Fürüg-efřān-ı cism-i 'āřıkansıñ Yā Resūlallāh
- 6 Diriğ etme bu teşne-bende feyyāze-i lütfuñ
Ki havz-ı rahmet-i āb-ı revānsıñ Yā Resūlallāh
- 7 Hāyāt-efzā-yı ālemdir vücūd-ı eřrāfıñ hālā
Göñüllerde nihān cān içre cānsıñ Yā Resūlullah

8 Hüdā zātın için halk eyledi bi'l-cümle ekvānı

Ḥabībullah'sın fecr-i cihānsın Yā Resūlallāh

9 Daḥīlekdir Celāl-i bī-mecālī eyleme maḥzūn

Günehkārāne zīrā sāyebānsın Yā Resūlallāh

2

NA'T-I ŞERİF

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Tācdār-ı kişver-i levlāk-ı şāh-ı iştifā

Ey Ḥabīb-i Ḥazret-i Yezdān Resūl-i Müctebā

2 Ḥaḫ Te'ālā zāt-ı pākiñçün yaratdı 'ālemi

Hılkatıñle oldu ḥāşıl hılkat-i çün ü çerā

3 Nūr-ı mihr-i ṭal'atıñla buldu fer şems ü kamer

Pertev-i feyz-i kudümüñ verdi dünyāya ziyā

- 4 Mu'cizātın şöyle zāhir oldu kim 'ālemde hep
Ka'r-ı çāh-ı kahrda müşrikler etdi ihtifā
- 5 Hük-m-ü şer'in kıldı te'sīs binā-yı ma'delet
Cāhilīne etdi haqqa feth-i ebvāb-ı Hüdā
- 6 Naqş olunmuş levh-i maḥfūza yed-i kudret ile
Kā'inātın hilkatinden evvel ism-i Muştafā
- 7 Sen cihānın mefḥarı maḥbūb-ı Haqsın ve's-selām
Ālīne evlādına olsun şalāt ile selām
- 8 Zulmet-i küfr ü cehāletle cihān mestūr iken
Çıkdı dīnīle tebāşīr-i şabāḥ-ı ihtidā
- 9 Buldu feyz-i terbiyet senden bütün nev-i beşer
Geldi aından şoñra 'umrān-ı cihāna irtikā
- 10 Haqla haqsın vücūd-ı es'adındır maḥz-ı nūr
Ol sebeble eyledi tebcīl zātın kibriyā

- 11 Hilkatiñdir ahsen-i takvīm hulkũdur şerīf
Eşref-i maḥlũk sensiñ ey imām'ũl-enbiyā
- 12 Vaşl-ı Rabbāni vişāliñle bulur çũnkũ ḥuşũl
Şāliḥiñe kurb-ı pākiñdir medār-ı i'tilā
- 13 Ravza-i Firdevs mişīliñde melā'ik-i pās-bān
Ḥāk-i dergāhiñda lāmi'-i ḥaşre dek feyz-i Ḥüdā
- 14 Sen cihāniñ mefḥarı maḥbũb-ı Ḥaḫsıñ ve's-selām
Āliñe evlādiña olsun şalāt ile selām
- 15 Ben ne yüzle rāh-ı Ḥaḫda 'arz-ı ḥācāt eyleyem
Gerdenimden çıkmıyor zincīr-i ḥubb-ı māsivā
- 16 Eylese ḥũkm-i şerīf-i sũnnetiñ bir kimse terk
Dũnyevī vũ uḥrevī bulmaz muşābdan rehā
- 17 Kırtarırsıñ bir şefā'atle cehennemden ānı

Etse de biñ cürme bir 'abd-i kemîne ictirā

18 Eyerim 'iŝyānımı nefsimce ben de i'tirāf
Eyle 'uqbāda ŝefā'at Yā Muḥammed Muŝtafā

19 Cürmü mü yād u tefekkürle iki gözden aḳar
Seyl-i hūn- ālūd ḥüzn -efŝān her ŝubḥ u mesā

20 El aḳıb geldim ḥuzūr-u eŝrefiñden kıлма red
Yā Resūlallāh sensiñ menba'-ı cūd u 'aḳā

21 Sen cihāniñ mefḥarı maḥbūb-ı Ḥaḳsıñ ve's-selām
Āliñe evlādıña olsun ŝalāt ile selām

22 Bāb-ı rahmet āŝiyāniñ mültecā-yı ḥāŝŝ u 'ām
Aŝdiḳā-yı bende-gāniñdir gürūh-ı evliyā

23 Yansa 'aŝkıñla göñül pervāne-veş pervānedir
Bir göñül mü hep fedā olsun ten ü cānım saña

24 Yoluña yaşlar döküp çeşmim ‘alīl olsa ne var

Nazra-i lütfuñ ile eyler o kesb-i incilā

25 Āhiret bāzārınıñ sermāyesinden bulmadım

Ĥayf kim dünyāda a‘māl-i ĥüsn ile ben ğınā

26 Dest-gīrimsiñ iki ‘ālemde de zīrā benim

Zerrece etmem esef çeksem daĥī renc ü ‘anā

27 Bende-i āşī-i dergāhıñ Celāl-i nā-tüvān

Senden ister merĥamet feyz ü ‘ināyet dā’imā

1

BİR ĤAYĀLİ BİMĀRÍ

Mef’ülü mefā’ilün fe’ülün

1 Bir şeb ki idim zebün u ĥasta

Peymāne-i zevĥ idi şikeste

2 Fikrimde ĥükm sürüp reĥāvet

Başmıŝdı ĥayālimi ‘a‘ālet

3 Bu ĥāl arasında geldi bir ses

Ammā ki iŝitmez anı herkes

4 Sem‘im o ŝadāya oldu meftūn

‘Aqlım ise ĥayret ile meŝhūn

5 Bir nūra dalıb gözüm kıamaŝdı

Pertevleri hep baŝımdan açdı

6 Yā Rab ne güzel şu ĥāl derken

Ol nūra baķıb ŝafā ederken

7 Bir mihr-i münīr burc-ı işve

Pertevde āsumān neşve

8 Gösterdi cemāl-i bā-kemālin

‘Arz etdi viŝāl-i iĥtimālin

- 9 Bir addī ki var nev-resīde
Yokdur aña vaşf-ı nev-demīde
- 10 Bir cān alıcı nigāha mālīk
Kim cilve-i çeşm mesti hālīk
- 11 Gīsū geliři güzel dađılmış
Her ca’dīne biñ fūsūn řarılmıř
- 12 aşlar o adar çekik ki billāh
Bir o atımında bitdi cāngāh
- 13 Gōrdū beni ol itāba řāyān
Etdi niçe iltifātı erzān
- 14 Dedi baña ey gārīb-i bīmār
Gōñlūnde seniñ ‘aceb neler var
- 15 üsnum mü saña eşer bıradı
Hicrim mi ‘aceb keder bıradı

- 16 Yandıñ mı baña harāretiñ ne
Çehreñde olan merāretiñ ne
- 17 Zülfüm mü seni çekip kemende
Etmış baña ez-derün bende
- 18 Kalk yatma otur enīni terk et
Bağ zevke dem-i hazīni terk et
- 19 Vaqtā ki bu söz tamām oldu
Cismimde hayāt tāze buldu
- 20 Bir hiss-i derün gelip zuhūra
Müstagrağ olup gönül sürūra
- 21 Doldu kulāğım terānelerle
Kalam uyanıp çeğānelerle
- 22 Dedim ki aman aman kaçınma

Ver destini destime şaķınma

23 Ben Şimdi dirildim ölmem artık
Etdiñ beni çünki vaşla lâyıķ

24 Billāh seni gönül bırakmaz
Kendisini nār-ı hicie yakmaz

25 Çek zülfünü rüyuña yayılsın
Büklümlerini gören bayılsın

26 Aç sīneni ki māhtāb kapānsın
Hüsünüñ görerek şafaķ uyansın

27 Süz çeşmiñ içip siyāh bāde
Gelsin ħam-ı nāz u ' işve yāda

28 Yalvardığıma acı kuzumsen
Kesdir ne olur biraz sözümsen

- 29 İ's'āf ederek recā mı ol bār
Etdi baña naqd-ı vaşlı ĩşār
- 30 Ammā ki merām 'ayān oldu
Dīdemden o meh nihān oldu
- 31 Tenhāda alıp Celāl āhır
Oldu eşer-i melāl zāhir

TEVĀRİH

1

(AŞĪDE-İ TĀRĪHĪYE BERĀ-YI TEBRĪK SĀL)

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

I

- 1 Cihān-ı meramet bānī-i erkān-ı cihān-bāni
- 2 Medār-ı arh-ı devlet mazhar-ı te'yīd-i Yezdāni
- 3 Şehenşāh-ı adr-i udret güzīn-i Āli Oşmāni
- 4 Tırāz-ı salanat revna-fezā-yı taht-ı hāāni
- 5 Göl-i bāğ-ı hilāfet sāye-i elāf-ı seccāni

II

- 1 Semā-yı ma' delet nūr-ı mübîn-i kevkeb-i şevket
- 2 Meh-i burc-ı sa'âdet âfitâb-ı maşrıq-ı devlet
- 3 Melek-sîret merâhim-i [مقبت] gencîne-i re'fet
- 4 Serîr-ârâ-yı nuşret haydarî himmet 'ömr-i şavlet
- 5 Budur 'ünvân-ı vaşf-ı hazret-i 'Abdülazîz Hânı

III

- 1 Şeh-i 'adl-i az-mâder pâdişâh-ı âlem-ârâdır
- 2 Güher fermânınıñ tuğra-keşi tevfiq-i Mevlâdır
- 3 Nesîm luţf-ı çün enfâs-ı İ 'sî rûh-baḥşâdır
- 4 Vücüd-ı pâki maḥz-ı feyz-i ḥallâk-ı berâyâdır
- 5 Anıñla eylesin dâ'im Hüdâ dünyâyı nūrâni

IV

- 1 Medâr-ı rāhat-ı hayrû'l-ümem şāhenşeh-i efhem
- 2 Melâz-ı pâdişāhān şehriyâr-ı a'zam u ekrem
- 3 'İnâyâtı kılıp kām ḥāhānı eder ḥürrem
- 4 Tedābirinde mülhem ḥükm-i 'adliyle kadr-i tev'em
- 5 Teceddüd eyledi zâtıyla aḥkām-ı cihān-bāni

V

- 1 Ğubār-ı āsitānı māye-i feyz ü sa'ādetdir
- 2 Dürr-i iclālî zîrā kıble-gāh-ı ehl-i hācetdir
- 3 Zamîr-i rüşeni āyîne-i raḥm u 'adāletdir
- 4 Vücūd-ı şevketi bu devlete ḥaḫdan 'ināyetdir
- 5 Ki cūy-ı cūdı eyler mülki ğark mevc-i iḫsāni

VI

- 1 'Ayāndır ḫudret-i şāhānesi āşār-ı 'aşrından
- 2 Nümāyāndır 'uluvv-i ṭab'ı fikrin 'adle ḥaşrından
- 3 Ḳalır ṭāḫ-ı felek ednā şekve vü şānı ḫaşrından
- 4 Hemîşe behre-mend olsun Ḥüdā'nıñ fevz ü naşrından
- 5 Mülūkuñ mültecāsı 'ālemiñ ḥāḫān-ı zîşānı

VII

- 1 Cülūs-ı meymenet me'nūsu revnaḫ verdi devrāna
- 2 Hümā-yı 'izz u şānı sāye şaldı heft-i eyvāna
- 3 Fūrūĝ-ı mihr-i iḫsānıyla pertev geldi ekvāna
- 4 Açıp rāh-ı teraḫkî sū-be-sū mülkünde 'ümrāna
- 5 Zülāl-i himmetiyle etdi iḫyā zîr-i destāni

VIII

- 1 Ḥuşūşā eyledi ol şehriyār-ı şehriyār ecdād
- 2 Donanmalar mu'allā kışlalar tersāneler îcād

- 3 Edip zātın muvaffağ hâşılı Hâllâk-ı bî-endād
4 Niçe esbâb ile kıldı binâ-yı devlet-i âbād
5 Buña mevķūf idi tekmîl-i resm-i salţanat-rānı

IX

- 1 Donanma-yı hümāyūnun gören deryāda bir kerre
2 Kıyās eyler cibālîñ şüreti ‘aks eylemiş bahre
3 O kulzüm himmetiñ âşārı şıgmaz keştî-i dehre
4 Mişāl-i āb tiğ-ı ahķāmı cāri baħr ile berre
5 Revāndır māhdan māhīye dek dünyāda fermānı

X

- 1 Ne semte eylediyse sevķ-i ecnād zafer-i rehber
2 Göründü sūre-i إنا فتحنا 1 sırrına mażhar
3 Olup fevz-i İlāhî rāyet-i iclālīne yāver
4 Edip orduların Allāh her mevki‘de nām-āver
5 Aşıldı sāyesinde ‘arşa seyf-i cünd-i ‘Oşmāni

XI

- 1 Fūrūğ u emrine her işde tevfiķ-i Hūdā maşhūb
2 Tetimmātı ile esbāb-ı şevket zātına mevħūb
3 Yapıldı işte biñlerce tüfenk nādirü‘l üslūb

---

¹İnnâ fetahnâ: “Muhakkak ki biz feth ettik” Kur’ân-ı Kerîm, El Fetih sūresi, 1. ayetten iktibasır.

4 Döküldü kalıb-ı ĩcāda envā'-ı muşanna' top

5 Dil-i a'dāya verdi mikneti ĥavf u hirāsānı

XII

1 Degil mümkün o mihr-i şevketiñ evşāfını taqđır

2 'Utarid gibi yüz bin kātib olsa edemez taĥrīr

3 Ederler nāmını gūş eyledikçe ĩudsiyyān tekbīr

4 Bulur her emr-i müşkil ĥüsn-i tedbīri ile teysīr

5 Celī kılıp ĥümāyūnunda ilhāmātı Rabbāni

XIII

1 Şehinşāha 'uluvv-i şān ile şāĥib-kıransıñ sen

2 Naẓīri kā'ināta gelmemiş şāĥ-ı chānsıñ sen

3 Mübārek ism-i pākiñ gibi mümtāz şāĥānesiñ sen

4 Veliyy-i ni'met-i bī-imtinān bende-gānsıñ sen

5 Saña maĥşūş kılmış Ĥaĥ Te'ālā genc-i iĥsānı

XIV

1 Cenāb-ı şevketiñ her 'ilm ü fende dürr-i yektādır

2 Kemālāt-ı ĥümāyūnuñ cihāna feyz-i baĥşādır

3 Me'ānī-i ĥükm-i nuĥĥ-ı celīliñden ĥüveydādır

4 Anıñçūñ ĥadr-i lü'lü-i ĥüner andañ da bālādır

5 Felek 'ahdiñde pā-māl edemez erbāb-ı 'irfānı

XV

- 1 Hüdā dünyāda etmiş çünkü zıll-ı re'fetiñ memdūd
- 2 Degildir bāb-ı 'adl ü şefkatiñ şāhenşehā mesdūd
- 3 Temādī-i şekve vü şevketiñdir a'zam-ı maşşūd
- 4 Çerāgiñdir kuluñdur müstemendiñdir seniñ Maħmūd
- 5 Medīhiñle eder icrā-yı de'b nükte-i sincānı

XVI

- 1 Cihāna farzdır evşāfiñi zıkr-i müdām etmek
- 2 Müsellem zātıña tesrīr ü terfiye enām etmek
- 3 Degildir gerçi haddim hāk-i pāye 'arz-ı nām etmek
- 4 Du'ā-yı devletiñle 'ādetimdir şubḥ u şām etmek
- 5 Veren şükr ü şenāyı ni'metiñdir şab'a cevlanı

XVII

- 1 Nevāl-i re'fetiñden halk-ı 'ālem müstefīd olsun
- 2 Sipehr etdikçe devrān sāye-i 'adliñ medīd olsun
- 3 Kemāl-i 'āfiyetle saṭvet ü şanıñ mezīd olsun
- 4 Muḫaddes tāli' ü baḥtiñ gibi sālik-sa'īd olsun
- 5 Mübārek eyleye Mevlā saña her vaqt ü her ānı

XVIII

- 1 Ede maḫrūn zāt-ı şevketiñ haḫ nice ezmāna

- 2 Vere fer āfitāb ʔalʔatıñ çođ sāl-i ekvāna
3 Açıp dest-i duʔā tārīḥ yazdım müstemendāna
4 Hümāyün-fāl ola bu sīnemiz ʔAbdülaziz Ḥānʔa

1292

- 5 ʔura şābit binā-yı devletiñ eyvān-ı dīvānı

2

TĀRĪḤ-İ CŪLŪS

Mefāʔilün Mefāʔilün Mefāʔilün Mefāʔilün

I

1. Şehenşāh-ı meʔālī-menķabet ʔAbdülʔazīz Ḥānıñ

CŪlŪsu ʔāleme bādī-i şādī vü refāh oldu

2. Eder tevfiķ Rabb-i ʔizzeti elbette bu teʔyīd

“RicālŪʔl-ġayb” tārīḥ-i cŪlŪs-ı pādīşāh oldu

1277

3

MİŞİR'A SEYĀHAT-İ HÜMĀYŪNA TĀRĪHDİR

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

İki yüz yetmiş toközda Mışır'a ıķdı pādiřāh

1279

Ķıldı 'avdet fūrū iclāl ile Hān Abdūlaziz

1279

4

TĀRĪH-İ VİLĀDET

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Zīver-i řadr-ı sarāy-ı 'āfiyet etsin Hūdā

řālīha Sulţān içün 'ālem açar dest-i niyāz

- 2 Tāc-ı Cem tārīhine taqdīme şāyāndır Celāl
Mehd-i Şevket Şāliha Sulţān'dan oldu cilve-sāz

1279

5

KİŞLA İNŞĀSINA TĀRĪHDİR

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Şāhib-i seyf ü kalem Sulţān-ı İskender ḥadem
Şāh-ı mebzülü'n-ni'am ḥāḳān-ı manşūru'l-livā
- 2 Sīt-i 'adl ü saṭveti dünyāya şāmil sū-be-sū
Āfitāb-ı şevketi mülkünde vermişdir ziyā
- 3 Buldu hep 'ahd-i hümāyūnunda devlet tāze cān
Ola yāver zātına her işde tevfiḳ-i Hüdā
- 4 Baḫr u berde çoḳ eşer yapırdı ol şāh-ı cihān

Himmeti maşrūf olup i'mār-ı mülke dā'imā

5 Eyledi inşā bu bālā kışlayı Şamsun'da
Rāhat etsin 'asker-i şāhānesi şubḥ u mesā

6 Tāķına cevherle yazdım ben de tārīḥīn Celāl
Kıldı Hān Abdülazīz bu kışlayı 'āli-binā

1280

6

TĀRĪḤ-İ NŪZŪL-İ SEFĪNE

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

(fā'ilātün) (fa'lün)

1 Yemm-i himem pādişeh-zīşāneniñ

Eyledi ḥalkı cülusu memnūn

2 Baḥr u berde görülen āşarı

Bildirir Şevket ü Őānıñ her gũn

3 Kışlalar eyledi yer yer inřā
Oldu ‘askerler ile hep meřhũn

4 Yeñiden nice gemi yapırdı
Vere Nũh ‘ömr-ü Hũdā-yı bī-çũn

5 Dũrr-i meknũn gibi tārīh-i Celāl
İndi Ertuğrul adına ęalyon

1280

7

TĀRĪH-İ VİLĀDET

Mef‘ũlũ fā‘īlātũn mef‘ũlũ fā‘īlātũn

Mīlādına mücevher yazdım Celāl tārīh

Ķařr u cũda revnāķ verdi Nazmiye Sulțān

8

VAPUR İNŞASINA TĀRĪĦ

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

(fā'ilātün)

(fa'lün)

- 1 Baħr u berde görülen nice eşer ŝāhiddir
Saṭvet ü kudret ŝāhenŝeh-i āli-himeme
- 2 İşte ez-cümle bu def'a daħī inŝā kıldı
Bir büyük keŝtī-i müstaħkemi indirdi yemme
- 3 Devletiñ zırhlı donanmasını görmekle 'adüv
Zevraķ-ı havfa binip uğradı girdāb-ı gama
- 4 Cüy-ı feyz ü kerem ü 'adli Cenāb-ı Allah
Eylemiş rām o hākān-ı cemīli'ŝ-ŝemmiye

- 5 Ka'be-i şevketini çarh-ı felek Tâ'ifdir
Mihr ü meh olsa rikâbında 'acep mi hademe
- 6 Nâ-hüdâ ide Hüdâ filke-i devletde müdâm
'Ömr-i Nüh eyleyip ihsân o gerdûn-ı haşeme
- 7 Levha-i çarhına menkûş ola târîh-i Celâl
İndi zilhiccede Tâ'if vapûru sū-yı yemme

1288

9

YEMENDE KĀ'İN 'ASİR KİT'ASINIŃ FETHİNE TĀRİHDİR

Mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün

- 1 Şehensāh-ı kadr-i kudret ki her bir 'azm u cezminde
Bulur yüsr ü suhūlet mazhar-ı tevfiķ-i Yezdāndır

2. Livā-yı nuşreti tezyîñ eder târîh-i cevher-dâr

Bi'avnillâh 'Asîr'i feth eden 'Abdülazîz Hândır

1288

10

TÂRÎH-İ SÂL

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1 Felekde mihr ü mâhîñ dâ'imâ devrân u seyrânı

Sene taqvîmini tertîb içündür zıll-ı yezdâna

2 O hâkân-ı bülend-ahter ki envâr-ı 'adâletle

'Ulüvv-i şânını ibrâz u izhâr etdi ekvâna

3 Esâs-ı devlet-i Oşmâniyânı eyledi te'yîd

Bi-hamdillah şeref verdik de taht-ı şevket ü şâna

4 Nümâyân oldu çok nâfi' eşer 'aşr-ı 'azîzinde

Sümüvv-i iktidârı verdi hayret heft-i eyvâna

- 5 Zülāl-i cūd u luḡfu sū-be-sū dünyāya cārīdir
Cenāb-ı ŧevketin Ḥaḡ mālīk etmiŧ baḡr-ı iḡsāna
- 6 Eger verse sipihre mihr-i feyzi zerrece pertev
Gelir nūr u ŧeref bī-ŧübhe ḡurŧ u ŧems-i tābāne
- 7 Cihān durduḡca zīnet-baḡŧ-ı dīhīm eylesin Allah
Nice sāl ü zamān fermānı cāri ola devrāna
- 8 Bir ednā çākeri ‘arz etdi bu tārīḡ-i tebrīki
Hümāyün eyleye nev-sāli Ḥaḡ ‘Abdülazīz Ḥāna

1289

11

TĀRĪḤ-İ NÜZÜL-İ SEFİNE

Mef‘ülü fā‘ilätü mefā‘ilü fā‘ilün

- 1 ‘Abdülazīz Ḥān meḡāsin-i ḡaŧā’iliñ

Doldurdu ŧīt-i re'fini aq̄tār-ı 'ālemi

2 Āşārı baħr u berde ne ŧevketli gōsterir

Ol ŧehriyār-ı a'del o ħākān-ı a'zamı

3 Yapdırdı muntazam nice keŧtī-i āhenin

Devletde def'-i sāl il iün yoğiken gemi

4 İnŧā kılındı bir yeñi zırhlı daħī yine

Emr var ede eyledi bu emr-i elzemi

5 Bākī vü ber-devām ola āŧār-ı ŧevketi

Etsin Ĥüdā mü'eyyed o sultān-ı efħamı

6 Yazdım kemāl-i faħr ile tārīħini Celāl

İndi yemme muqaddime-i ħayr olan gemi

1289

12

TĀRĪḤ-İ DİĞER

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Hāzret-i Abdūlazīz Hāniñ 'ulüvv-i himmeti

Bā'ış oldu devletiñ ihyāsına bī-iştibāh

2 Başlanıp tersānede zırhlı gemi i'māline

Birisi indi biri olundu vaż'-ı dest-gāh

3 Vere Nūh 'ömrü Hüdā ol şehriyār-ı ekreme

Sāye-i 'adlinde 'ālem dā'imā bulsun refāh

4 'Arza şāyāndır bu cevher-dār tārīhim Celāl

Zırhlı ıarvet kıldı inşā mülhem oldu pādişāh

1289

13

YILDIZ KAŞR-I HÜMĀYUNUÑ İNŞĀSINA TĀRĪHDİR

Müstef'îlâtün fâ'ilün müstef'îlâtün fâ'ilün

(müstef'ün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün)

- 1 Etdiñ esās-ı devleti bünyād Hān 'Abdülazīz
Kıldiñ binā-yı şevketi ābād Hān 'Abdülazīz
- 2 Āşār-ı 'adliñdir bihīn bünyād şāniñdır metīn
Fermāniña ehl-i zemīn münkād Hān 'Abdülazīz
- 3 İ'māra ihsāniñ sebab her ihtirā' iñ muntehab
Tab' iñ gibi var mı 'aceb üstād Hān 'Abdülazīz
- 4 Bu kāh-ı bālāniñ yeri olmuş cibāliñ serveri
Etdiñ çerāğ-ı aḥteri īkād Hān 'Abdülazīz
- 5 Saḳfın görünce āsumān ḥayretde ḳaldı bir zamān
Kıldiñ anı mişl-i cinān-ı icād Hān 'Abdülazīz
- 6 Ḥayrān olurdu taşına resm-i leṭāfet pāşına
Şākird olup naḳḳāşına Behzād Hān 'Abdülazīz

- 7 Re'y-i rezīniñ müstaķīm kılp hümāyūnuñ selīm
‘Ömrüñ ede Rabb-i Kerīm müzdād Hān ‘Abdülazīz
- 8 Dergāhiñ olsun dā'imā şāhān dehre mültecā
Tahtıñda etsin Kibriyā dil-şād Hān ‘Abdülazīz
- 9 Mümkün degil vaşfıñ hayāl medhiñde hāme oldu lāl
Etdi bu tārīhi Celāl inşād Hān ‘Abdülaziz
- 10 Yıldızdır ammā verdi fer mihre bu kaçır-ı dil-küşā

1290

Etdirdi kaçırın bī-'adīl ābād Hān ‘Abdülaziz

1290

14

TĀRĪH-İ VİLĀDET

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

(fā'ilātün)

(fa'lün)

- 1 Yine şāhenşeh-i zīşāna Cenāb-ı Allah
Kıldı bir duhter-i sa'd ahter-zibā ihsān
- 2 Halk u hilkatde o hākān felek-i kevkebeniñ
Görmedi görmeyecek mişlini çeşm-i devrān
- 3 Nesl-i pākī şeref-i t̄ālī'-i eyyāma delīl
Zātudur mazhar-ı eltāf-ı Hüdā-yı Mennān
- 4 Müjde-i müvellid-i evlād-ı bülend ecdādiyān
Böyle bādī-i meserrāt ede Mevlā her ān
- 5 Bu sene zevk ü sürür ile güzār eyleyecek
Doğdu zīrāki muharremde o mihr-i t̄abān
- 6 Bāğ-ı devletde o gül-i gonca 'ıyān oldığıçün
Geldi hengām-ı bahār oldu gönüller şādān
- 7 Mehdine 'arza sezā oldu bu tārīh-i Celāl
'Aleme verdi şeref müvellid-i Esmā Sulţān

15

TĀRĪḤ-İ DİGER

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

- 1 Meh-i burc-ı hilāfet Ḥazret-i 'Abdūlazīz Ḥāndır
'İmād-ı dīn ü devlet şehriyār-ı āsumān temkīn
- 2 Ḥayāt-ı tāze verdi cism-i mülk ü millete 'adlī
Vücūd-ı şevketiyle kıldı Ḥaḳ bu devleti tezyīn
- 3 Bu def'a geldi bir şehzāde dehre şulb-i pākinden
Felekde mihr ü māh encümle icrā etdi şehriyān
- 4 Ḥüdā–Evreng şevketde o şāhensāh-ı zīşānı
Meserrāt-ı pey-ā-pey ile dil-şād eyleye āmīn
- 5 Celāl tebrīk için nazm eyledi bir cevherīn tārīḥ

Cihānı etdi şādān müvellid şehzāde Seyfeddin

1291

16

TĀRĪH-İ İNŞĀ-YI CİSR

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

(fā'ilātün)

(fa'lün)

1 Açdırıp şarf-ı himemle nice şāh-rāh-ı i'mār

Etdi hākān felek-i kevkebe mülkün ihyā

2 İki bālā cebeli bağladı bu cisir-i cesīm

Oldu etrāf u havāliye suhūlet-baḥşā

3 Bezl-i mechūd ile bu def'a kılındı ikmāl

Her geçen eyleye şāhenşeh-i zīşāna du'ā

4 Oldu şu mışra'-ı rengīn aña tārīh-i Celāl

Yantra nehrine bu köprü olundu inşā

17

TĀRĪḤ-İ VİLĀDET

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

(fā'ilātün)

(fa'lün)

- 1 Neslin efzūn ede Ḥaḳ pādişeh-i zīşāniñ
Oldu bir duḥteri ārayiş-i mehd-i devrān
- 2 Eylesin dā'ire-i şihhat ü 'işmetde müdām
Mihri tābān gibi ol lü'lü'-i lā'lā leme'ān
- 3 Ḥaşre dek Ya Rab ola pādişeh-i meh-i ṭal'at
Necm-i incilā miyānında kamer-veş raḥşān
- 4 Bir küçük taḳdimedir mehdine tāriḥ-i Celāl
Şeref-i mülk-i şühüd oldu Emīne Sultān

TERSĀNE ҺAVZINIŃ TEVSİ'İNE TĀRİHDİR

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

- 1 Veliyy-i ni'met-i deryā-nevāl 'Abdūlazīz Һāndır
Penāh-ı mülk ü millet pādişāh-ı pādişāh-ecdād
- 2 O şāhensāh-ı a'zam sū-be-sū āşār-ı lütfuyla
Donatdı berr ü baħrı etdi felek mülkünü ābād
- 3 Donanma-yı hümāyūnun beton polāddan yapıdı
Yeñiden devletinde eyledi tersāneler İcād
- 4 Һuşūşā işte bu Һavz-ı cismimi bezl-i himmetle
Nazīri yoğiken açdırdı ol şāh-ı kerem mu'tād
- 5 Olur gāhi iki ki birleşince baħr-ı berr eyler
Derūnunda aniñçün dört sefīne qābilü'l-a'dād

- 6 Serîr-i şevketinde ol şehinşâh-ı cihân-bânîñ
A'dād-ı 'ömrü olsun mevce-i 'ummân gibi müzdād
- 7 Yanaşsın sâhil-i tevfiķe dā'im fülk-i iclāli
Muḥîṭ-i 'adli mevc-engîz ola Ya Rab ile'l ābād
- 8 Celāl inşāsına inşād olundu cevherîn târîḥ
Şeh-i ḳulzüm-i himem bir ḥavz vāsi' eyledi bünyād

1291

19

MAÇĶĀ'DA İNŞĀ OLUNAN DĀRÜ'L-ESLĪĦA'YA TĀRĪHDİR

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Şehr-i bār-ı bî-mu'ādil 'ādil-i şāhenşehān
Pādişāh-ı a'zam u efḥam merāḥim-i iktināḥ
- 2 Bā'iş-i āsāyiş kevn ü mekān kehfü'l-emān

Maṭla‘-ı ŧems-i ḥilāfet maḗhar-ı feyz-i ilāh

3 Ḥāzret-i ‘Abdūlazīz Ḥān kim Ḥūdā-yı Müste‘ān

Āsitānın eylemiŧ ŧāhān-ı dūnyāya penāh

4 ‘Aks-i tīĝın gösterip āyine-i merrīhde

Ḳudret-i ŧāhānesi taŧvīr eyler mihr ü māh

5 Cevher-i seyfindi zāhir āyet-i naŧr-ı ‘azīz¹

Var mıdır ‘ālemde manŧūr olduĝında iŧtibāh

6 Devlet-i Oŧmāniyān buldu ŧūkūh u ŧevketi

Olduĝu günden beri pīrāye-baḧŧ-ı taḥt-gāh

7 Evvelā her yerde vālā kıŧlalar bünyād edip

Eyledi mülkünde te’sīs mebnāī-i refāh

8 Himmet-i maḧŧūŧasıyla ‘askere geldi niḗām

Peyk-i fevz ü nuŧrete açdı bu yüzden ŧāh-rāh

---

¹Kur’ān-ı Kerim, En Nasr Sūresi

- 9 Topdan Tophāneyi her sūydan tersāneyi
Kıldı ihyā ol şehinşāh-ı hılāfet dest-gāh
- 10 Yoğiken emşāli ĩcād eyledi top u tūfenk
Şehsuvār-ı ‘arşa-i şevket-i şeh-i encüm-sipāh
- 11 Yapdığı ālāt-ı harb ile donatdı leşkeri
Ol şeh-i şāhib-kırān hākān-ı gerdūn bār-gāh
- 12 İşte bu bünyādı ol āşāra taḥşīş eyledi
Mürğ-ı nuşret buldı ‘aşrında müzeyyen lāne-gāh
- 13 Böyle bir gencīne-i saḫvet-nümānıñ mişlini
Tarḫ u ĩcāda muvaffaḫ olmadı bir pādişāh
- 14 Dāne-i encüm atıldıḫca tūfeng-i çarḫdan
‘Ömr ü iclāl-i hümāyūnuñ füzūn etsin ilāh
- 15 Söyledi Maḫmūd ḫulu bir beyt ile tārīḫini

Eleyip bünyān ‘ālū’l-āline ‘atf-ı nigāh

16 Yapdı bu dārū’s-silāhı cünde Hān ‘Abdūlazīz

1291

Qıldı dārū’l-esliha inşā mu’allā pādişāh

1291

20

TĀRĪH-İ TEBRĪK-İ SĀL

Mefā’īlün mefā’īlün mefā’īlün mefā’īlün

1 Mufahham māderi şāh-ı cihān ‘Abdūlazīz Hāniñ

Nice sāl ü zamān olsun saray-ı dehre pīrāye

2 O bir sulţān-ı zīşān-ı kerem-verddir ki şāmildir

Nevāl-i lūţfu cūy-ı re’feti a’lā vü ednāya

3 Sipihr olduqca bākī nūr-ı ‘aynı şān u şevketle

Serīr-i salţanatda sāye-endāz ola dūnyāya

- 4 Celāl 'arz eyle bu tārīh-i cevher-dār tebrīki
Hüdā hayr ü mübārek ede sālın mehd-i 'ulyāya

1292

21

TĀRĪH-İ TEBRĪK-İ SĀL

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Çok sene iclāl ile tahtında olsun ber-ķarār
Şehriyār-ı şehriyār-ecdād Hān ('Abdülhamīd)
- 2 Sāye-i şāhānesi yıllarca mülk-ārā ola
Eylesin eyyām-ı 'ömr ü şevketiñ Mevlā medīd
- 3 Bulmasın āyīne-i ķalbinde bir jeng-i keder
Her şeyi ķadr ola Ya Rab her günü hem-reng-i 'īd
- 4 Bende-i dīrīni bu tārīh ile tebrīk eder

Eyleye Hâk sâlini ('Abdülhamîd) Hânîñ sa'îd

1297

22

TĀRĪH-İ İNŞĀ-YI MEDRESE

Müstef'îlün müstef'îlün müstef'îlün müstef'îlün

- 1 Zıll-ı Hüdāvend-i 'alîm hāme-i dîn-i mustakîm
Hākān-ı zîşān-ı kerîm şāh-ı cihān (Sulţān Hamîd)
- 2 Tahtında zātı bi's-şeref eslāfına hayrū'l-halef
Sertāc-ı şāhān-ı selef hem-sāye-i Rabb-i mecîd
- 3 Āşarı ile memleket bulmağda feyz ü mes'adet
Erbāb-ı 'ilm ü ma'rifet olmağda dā'im müstefîd
- 4 İnebolu'da muhterik olmuşdu bu dārü'l-'ulūm
Ol şehriyār-ı pür-'atā yapdırdı bünyāniñ cedîd

- 5 Etsin dem-ā-dem ʔālibān daʕvātını vird-i zebān
Kılsın Cenāb-ı Müsteʕān ʕömr-i hümāyūnun mezīd
- 6 İnşāsına yazdım Celāl bir mısraʕ-ı tārīḩ-i tām
Yapdı yeñiden medrese ʔullāba ḩān ʕAbdülḩamīd

1294

23

TĀRĪḩ-İ TEBRĪK-İ SĀL

Müstefʕilün müstefʕilün müstefʕilün müstefʕilün

- 1 Devr eyledikce sāl ü māḩ görsün teraḩḩīde cihān
ḩāḩān-ı ālī-kevkebiñ iclāl-i ʕālūʕ-ʕālini
- 2 Şāyeste-i taʕlīḩdir çarḩa bu tārīḩim Celāl
ḩaḩ saʕd ede (ʕAbdülḩamīd) ḩāna biñ üç yüz sālını

1300

‘ABDÜLAZİZ HÂN VALİDESİNE VEFÂT TÂRİHİDİR

Fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün

- 1 Eylesin pertev-niyâle vâlide sultânı Hâk
‘ Âlem-i ‘uqbâda dâ’im mağfiretle kâm-rân
- 2 Mâsivâdan hasret-i necliyle çekmişdi elin
Hüsn-i hâl ü sîreti âşâr-ı hayrından ‘ıyân
- 3 ‘Âkıbet hallâka teslîm-i emânet eyleyip
Oldu şeh-râh-ı fenâdan kaçır-ı firdevse revân
- 4 Cârîyât-ı hür ile cennetde sürdükce şafâ
Şehriyâr-ı ‘âlemi etsün Hüdâ zîb-i cihân
- 5 Dâll-i rahmetdir aña çıkdı bu târîh-i bihîn
Ola me’vâ-yı mâder ‘Addül’azîz Hâna cinân

ANKARA'DA İNŞA OLUNAN HAMDİYYE CADDESİNE TÂRİHDİR

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Şehinşâh-ı mu'azzam Hâzret-i ('Abdülhamîd) Hân kim
Eder âsâr-ı i'mârıyla yer yer mülkünü ihyâ
- 2 Kemâl-i kudret-i şâhânesi her yolda zâhirdir
Terakkiyât-ı 'aşr-ı şevketin taqdîr eder dünyâ
- 3 Bu yol kim şâh-râh-ı pây-i taht-ı devlet olmuşdur
Açıldı nâm-ı nâmî-i hümâyûnuyla bî-hem-tâ
- 4 Celâl bi-'avn-i Hâk itmâmına târîh şu mışra'
Yolunda yaptı bu şeh-râhı hâlâ şâh-ı mülk-ârâ

1301

ANKARA DĀ'İRE-İ BELEDİYESİNİN İNŞĀSINA TĀRĪHDİR

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Hāzret-i ('Abdülhamīd) Hān'ın 'ulüvv-i himmeti

Etmede ta'yīn-i i'mārāta vālā dā'ire

2 Bu vilāyetde 'Aziz Paşa kulu vālī iken

Qıldı iqdāmāt ile te'sīs ü inşā dā'ire

3 Sāye-i şāhānede bu beldenin tanzīmine

Eylesün şu tarḥ-ı nevde sa'y-i evfā dā'ire

4 Çıkdı fetih bābına tārīḥ-i ra'nādır Celāl

Ankara şehrine yapıldı bu a'lā dā'ire

1301

27

SĀL TĀRĪHİ

Müfte'ilün müfte'ilün fā'ilün

1 Dā'im ola Hāzret-i ('Abdülhamīd)

Māzhar-ı tevfiķ Cenāb-ı Mucīb

2 Pādişeh-i pādişeh-ecdāddır

Olsa sezā bābına 'ālem münīb

3 Ma'delet-ārā şeh-i 'ālī-himem

Emri hükmi-āver ü re'y-i muşīb

4 Lütf u 'aṭā menba'ı ṭab'ı kerīm

Halkı hüsn-i ṭiyet-i pākī necīb

1 Düşmenini bend ede bi-'avn-i Hāķ

Ḳabza-i şimşīre o şāh-ı mehīb

2 Taht-ı hilāfetde olup ber-ķarār

Kevkeb-i bahtı ola keffü'l hazīb

3 Her sene etdikce teceddüd ola

Minber-i şânında saâdet haṭīb

4 Āyet-i tebrîk bu târîḥ-i sāl

¹ نصر من الله و فتح قريب

1302

28

YILDIZ SARAY-I HÜMÂYÜNU PİŞGĀHINDA İNŞĀ OLUNAN

CĀMÎ'-İ ŞERİFE TĀRİHDİR

Müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün

1 Şāhenşeh-i 'ālī-himem şevketlü Hān ('Abdülhamīd)

Olsun şükūh u şān ile taht-ı hilāfetde mekīn

2 Halk eylemiş Rabb-ı Kerīm ol pādişāh-ı a'zamı

Hem vākıf-ı hayrū'l-umūr hem ḥāmī-i dīn-i mübīn

---

¹ Nasrun min Allāh ü fethun garib: "Allah'tan bir zafer, yakın bir fetih vardır" Kur'ân-ı Kerīm-Saff Sûresi, 13.Ayet

- 3   Āşār-ı şāhid nev-be-nev niyyāt hayr-ı āyātına
Etdi li-vechullah binā bu ma'bed-i pākī metīn
- 4   Ol bānī-i zī-şevketiñ da'vātın etsinler edā
Kıldıkca ifā-yı şalāt anda hemīşe mü'mīn
- 5   Tārīh-i itmāmın Celāl nazm eyledim bi'l-iftihār
Kıldı bu ra'nā cāmī'-i inşā imāmü'l-müslimīn

1302

29

BURSA'DA İNŞĀ OLUNAN ZİRĀ'AT MEKTEBİNE TĀRİHDİR

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1   Hāzret-i ('Abdülhamīd) Hān me'ālī-himmetiñ
Eylesin eyyām-ı 'ömr ü şevketin Mevlā medīd
- 2   Reşha-pāş oldukca ebr-i lütfu mülk ü millete

Bulmada maḥşül-i 'umrân sū-be-sū feyz-i cedīd

3 Eyleyip te'sīs ü mekteble işbu çiftliği

Sāyesinde oldu hep ehl-i zirā'at müstefīd

4 Buldu bir tārīḥ-i tam vāli iken Maḥmud ḳulu

Yapdı mekteb Bursa zürrā'ına (Sultan Ḥamīd)

1307

30

DOMANIC NAHIYESINE ÇARŞAMBA KARYESİNDE ERTUĞRUL ĞAZI

VE VĀLİDESİÇÜN YAPILAN TÜRBEYE TĀRİHDİR

Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

1 Şāhenşeh-i 'ālī ḥasb-i ḥākān mebrükü'n-neseb

('Abdülḥamīd) Ḥān kim anıñ lütfundan 'ālem müstefīd

2 Ğāzī-i meydan-ı veğā cennet-mekān Ertuğrul'uñ

Olmuş idi vaḳtā ki bu sancaḳda iḳbāli mezīd

- 3 Şu Domanic Yaylasını aldık da dest-i miknete
Ehl-i hilāfa evvelā çekmişdi ol sedd-i sedīd
- 4 Ğāzī-i merhūmuñ imiş bu Hayme ana māderi
Etsin ğarīķ-i maġfired dā'im anı Rabb-i vaḥīd
- 5 Şāh-ı cihān bu türbeyi yaptırdı ol merhūmeye
Eyyām-ı 'ömr ü şevketin kılsın Cenāb-ı Haķ mezīd
- 6 Bir pādişāha etmemiş Allah bu ḥayrı naşīb
Şimdiye dek geçmiş idi tāriḥden 'aşr-ı medīd
- 7 Vāli iken nazm eyledi Maḥmūd kulu tāriḥini
Kıldı bu ra'nā türbeyi bünyād Hān ('Abdülḥamīd)

1308

31

**BURSA'DAN MİHALIÇ'E MÜCEDDEDEN İNŞA EDİLEN TARIK
HAQQINDA TARIHDİR**

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Hāzret-i ('Abdülhamīd) Hānīñ 'ulüvv-i himmeti

Şervet ü sāmān-ı mülke açdı yer yer şāh-rāh

2 Miḥaliç semtinde yoğiken ṭarīḳ-i muntaẓam

Sāye-i şāhānede inşā edildi işbu rāh

3 Eyledi ikdām aña vāli iken Maḥmūd ḳulu

Ḥayre dā'ir ḥizmetiñ ecrinde yoḳdur iştibāh

4 Ol şehensāh-ı merāḥim iktināh-ı a'zamīñ

'Ömr ü iclāl-i hümāyūnun füzün etsin İläh

5 Müjdeye gitti şu tārīḥimle bir rehber Celāl

Bu Miḥaliç yolunu yapdı 'umūma pādişāh

1308

32

BİLECİK'DE İNŞÂ OLUNAN CÂMÎ'İ ŞERİFE TÂRİHDİR

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Vâkıf-ı sırr-ı hilâfet cāmî'-i hayrû'l-umûr
Hâzret-i ('Abdülhamîd) Hân hāmî-i dîn-i mübîn
- 2 Etmede âsâr-ı feyz-â-feyzi ihyâ-yı bilâd
Eylesin tahtında dâ'im zâtını Rabb-i Mu'în
- 3 Bilecik'de nāmına kıldı binâ bu ma'bedi
Beş vakitte secde-i şükr eylesinler mü'minîn
- 4 Söyledi vâli iken itmâmı târîhin Celâl
Etdi bu nev cāmî'i inşâ imâmü'l-müslimîn

1308

33

BURSA'DA İNŞÂ OLUNAN MEKTEB-İ'DÂDÎ'İ MÜLKİYEEYE TÂRİHDİR

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

- 1 Şehensāh-ı mu'azzam Hāzret-i 'Abdülhamīd Hān'dır
Penāh-ı mülk ü millet şehriyār-ı şehriyār-eccād
- 2 O Hākān-ı celīlü'l-menķabet neşr-i fūnūn etdi
Edip yer yer 'ulūm-ı 'āliyye mektepleri icād
- 3 Bursa şehrine bir mekseb-i feyz ü edebdir bu
Olunsun dā'imā 'ilm ile evlād-ı vaţan a'dād
- 4 Muvaffaķ eyleyip böyle nice āşarı ihyāya
Hūdā etsin şükūh ü şevket-i şāhāneyi müzdād
- 5 Celāl itmāmına vāli iken nazm eyledi tārīh
Bu 'āli mektebi ('Abdülhamīd) Hān kıldı nev-bünyād

1308

34

KÜTAHYA CĀMĪ'-İ KEBİRİNE TĀRĪHDİR

Müstef'ülün müstef'ülün müstef'ülün müstef'ülün

- 1 İşbu Kütahya Cāmī'in beş yüz sene evvel binā
Etmış idi cennet-mekān Sulṭān Ġāzī Bāyezīd
- 2 Biñ iki yüz yirmi iki sālinde Sulṭān Muşṭafā
Kılmış li-vechullah 'atā ta'mīrine naḡd-ı mezīd
- 3 Ammā ki olmuş idi hep saḡf u cidārı rahne-dār
Te'yīd-i bünyāna lüzum oldu bu eḡnāda bedīd
- 4 Emr eyledi iḡyāsını ol ma'bed-i pākiñ hemān
('Abdülḡamīd) Ḥān kim anıñ āḡār-ı ḡayr-ı bī-adīd
- 5 Mermer sūtün üzre olup ṭāḡı kībāb ile refi'
Verdi tenāsüb vaż'ına ḡaḡḡā ki bu ṭarz cedīd
- 6 Ḥaḡ bānī-i zīḡānınıñ eyyām-ı 'ömr ü şevketin
Etsin ilā yevmü'l- kıyām taḡt-ı ḡilāfetde medīd

7 Vāli iken yazdı Celāl tārīh-i cevher dārını

Ḳubbeli kıldı ma'bedi tecdīd Hān ('Abdülhamīd)

1309

35

BURSA MEVLEVİHĀNESİNİN TA'MİRİNE TĀRİHDİR

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Hāzret-i şāhenşeh-i devrān-ı gerdün-iḳtidār

Etdi ihyā nev-be-nev āşār-ı hayr-ı bī-'adīd

2 Pek harāb olmuş idi bu hānkāh-ı Mevlevī

Eyledi i'mārına ibzāl-i ihsān-ı mezīd

3 Ruḥ-ı Mevlānā'yı şād etdi o hāḳān-ı kerīm

Zıkr-ı lütfuyla semā etmekde hep şeyḥ ü mürīd

4 'Āşıḳān-ı gülbang şükr-ı ni'metin çekdikce Hāḳ

Eylesin eyyām-ı ʿömr ü şevket ü şānın medīd

5 Cevherīn tārīḫini vāli iken yazdı Celāl

Ƙıldı baƙ tecdīd budur gāhi Hān (ʿAbdülḥamīd)

1309

36

RESMU'DA İNŞĀ OLUNAN MEKTEB-İ İNĀŞ-I İSLĀM'A TĀRĪHDİR

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Neyyir-i lüḫfuyla Hān (ʿAbdülḥamīd)iñ ser-te-ser

Parladı āfāḫ-ı mülküde ʿulūmuñ kevkebi

2 Żamm-ı iḫsānıyla gelmişdir vücūda bu eşer

Vaḫf eder da'vātına İslāmiyān rüz u şebi

3 Ola Ya Rab dā'imā bu ḫacle-gāh-ı ma'rifet

Duḫterān-ı müslimīn için teraḫḫi meksebi

4 Söyledi vāli iken itmāmı tārīhin Celāl

Yapdırıldı Resmu'da İslām'a bu kız mektebi

1310

37

RESMU'DA TE'SİS OLUNAN ŞU MAĞSEMİNE TĀRİHDİR

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Cūy-bār-ı 'Aşr-ı Hān ('Abdülhamīd)

Revnağ-efzā-yı riyāz-ı kā'ināt

2 Ekmel-i feyyāze-i āşarıdır

Hāyır-ı cārī-i meḥāsin-beyyināt

3 Hāvz-ı kevser gibi bünyād-ı nev

Resmu'nun 'aşşānına verdi necāt

4 Yazdı vālilikde tārīhin Celāl

Teşne-gāna maşkem-i mā'ü'l-ḥayāt

38

TĀRĪḤ-İ VEFĀT

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Çıkdı bir āh ile bu tārīḥ gönlümden Celāl
Gülistān-ı 'adne İbrāhim Bey oldu revān

1280

39

MESNED ḲAPUDĀNI TEVCĪHİNE DĀ'İR TĀRĪHDİR

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

- 1 Yanaşsın sāḥil-i tevfiḳa dā'im fülk-i tedbiri
Ola yāver işinde naşş-ı bismillāh-i mecrīha
- 2 Celāl aç bād-bān-ı zevraḳ-ı tārīḥ-i tebrīkin

Vezâretle apūdān oldu devletlū Vesīm Paa

1281

40

KĀMİL PAA MERŪMUŅ İNĀ ETTİRDİĞİ ONAĐA TĀRĪHDİR

Fe'ilātūn fe'ilātūn fe'ilātūn fe'ilūn

- 1 Bārekallah bu vālā-eer-i bī-hem-tā
Himmet-i āāf-ı zīān ile oldu ihyā
- 2 Öyle bir beyt-i dilārā ki vezīri ıt'a
Mıra'-ı bābı ider ıymet-i tarın inhā
- 3 Ol veliyy-i ni'amıñ ar-ı cihān durduca
Eylesin 'ömrünü iclālını efzūn Mevlā
- 4 Oldu ilhām-ı İlähi dile tārī-i Celāl
Yapdı bu hāne-i ibālını Kāmil Paa

1281

41

DÜĞMELİ BABANIN VEFĀTINA TĀRĪHDİR

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1 Yazılsın 'ağd-i gevher gibi bend-i sengine tārīh

Düğmeli çözdü dünyāda hayāt-ı riştesin göçdü

1283

42

'ĀLİ PAŞA MERHŪMUÑ HANYA'DA İNŞĀ EYLEDİĞİ MUVAKĀT-
HĀNEYE TĀRĪHDİR

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1 Eşerdir her 'aşırda şāhibin yād etdiren zīrā

Degil mīkāt-ı 'ālem bir daķīka hayrdan hālī

2 Celāl oldu mümāşil bir mücevher sā'ate tārīh

Esāsından yapıldı bu muvaqqıt-hāne-i ‘ālī

1284

43

MÜŞĀRUN- İLEYHİN İSTANBUL’DA YAPDIRDIĞI CĀMİYE TĀRİHDİR

Mefā’īlün mefā’īlün mefā’īlün mefā’īlün

- 1 Eşer ibkâ-yı nāma her zamanda bā’iş olduċa
Müberrāt ile ‘ālem nev-be-nev olmaċdadır mālī
- 2 Binā etmiş idi Sulţān Süleymān Hānīn ‘aşrında
Bu yerde mescidi Ya’ķūb Aġa ĥarc eyleyip mālī
- 3 Edip bi’l-āĥire nār-ı ĳazā her yanını sūzān
Derūnu oldu bir müddet şālāt-ı ĥamseden ĥālī
- 4 Müyesser oldu şadra’zama bu cāmī’iñ şimdi
‘Ulūvv-i himmet-i ‘Abdūlazīz Hān ile ikmālī
- 5 Cemā’at bunda ĳaldıkca du’ā ĥākān-ı devrānā
Sezā bānīsīnde yād olunsa ĥayr-i ā’mālī

- 6 Celāl olsun münakaş tam tārīhim ile bābı
Binā kılındı seksen beşde işbu ma'bed-i 'ālī

1285

- 7 Bu da ikmāline bir cevherīn tārīh-i ğarrādır
Tamām oldı metānetle açıldı cāmī'-i 'ālī

1286

44

TĀRĪH-İ ŞADĀRET MAĦMUD NEDĪM PAŞA

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Ede iclāl ile zātın muvaffaq Ħazret-i Allah

Umūr-ı devlet ü milletde ıslāhātı icrāya

Mücevher-i hāmme yazdı mışra'-ı tārīh-i tebrīkin

Şadāret mührü geldi şāniyā MaĦmūd Paşa'ya

1292

45

TĀRĪḤ-İ VEFĀT

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

(fā'ilātün) (fa'lün)

- 1 Bu cihān kaṅṅara-i 'uḳbādır
Hiçbir nefse olur mu me'vā
- 2 Vaḳt-ı mev'ūdda hep maḥlūḳāt
ارجعى¹ emrin ederler icrā
- 3 Leke-i ma'şiyeti maḥv eyler
Ḳatre-i ḳulzüm-i Ğufrān-ı Hüdā
- 4 Āh edip yazdı ḳalem tāriḥin
Gitdi 'uḳbāya Mu'ammer Paşa

1292

46

---

¹ İrci'î: "Dön" Kur'ân-ı Kerîm, Fecr Sûresi, 28. ayetten iktibastır.

TĀRĪḤ-İ TEVCĪH-İ VEZĀRET

Mefā'īlün fe'ülün Mefā'īlün fe'ülün

- 1 Vezīr eyledi vergi emīni bendesini
Budur a'dālet-i şāhenşeh-i cihāna delīl
- 2 Eder merātib-i 'ulyāsın ehline tevcīh
Me'ālī-i himemi bī-'adīl luṭf-ı cemīl
- 3 Muvaffaḫ eyleye ol zātı Ḥaḫ umūrunda
İ'dādı 'ömr-ü 'ālemde etmesin taḫlīl
- 4 Yegāne mıṣra' tārīh-i tāmı buldu Celāl
Vezāret aldı revā Muşṭafa Efendi bu yıl

1299

47

TĀRĪḤ-İ TEBRĪK

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Hātif-i ğayb eyledi tebşîr-i tārîhin Celāl

Başvekil oldı Sa'îd Paşa üçüncü def'adır

1299

48

MAHMUD NEDİM PAŞA'YA VEFÂT TÂRİHİDİR

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Bu misâfirhâne-i fânîde herkes 'âkıbet

ارجعى fermânına elbette eyler imtisâl

2 İşte bu merhûm idi dünyâda bir necl-i necîb

Sevķ-i isti'dād ile devletde bulmuşdu kemâl

3 Çok menâşıb devr edip iķbâl-i 'âlel-âl ile

Etdi Hân 'Abdülazîz merhûma kesb-i ittşâl

- 4 İki def'a şadra'zam eyledi ol pādişāh
Oldu bāb-ı merci'-i erbāb-ı hācāt u ricāl
- 5 Bir zamanda āşār-ı istirkāb ile gördü cefā
Bir zamanda 'uzlet ü ğurbetde çekmişdi melāl
- 6 Oldu āhir Hāzret-i (Abdülhamīd) Hān dest-gīr
Kalmamışdı levh-i iqbālinde naqş u infi'āl
- 7 Altmış geçmişdi sinni kıldı dünyādan güzer
Eylesin ğufrānına lāyık Hūdā-yı Lā-Yezāl
- 8 Dehr-i dūn bākī midir hīç gitdi bu tārīhde
Eyledi Maḥmūd Nedīm Pāşā ni'meye intikāl

1300

49

TĀRĪḤ-İ VEFĀT

Mef'ülü fā'ilātün mef'ülü fā'ilātün

- 1 Toprağa bir nazar kıl ey şāhib-i başīret
Hem eyler Ādem'i hem yer 'āķıbetde kendi
- 2 İşte bu kabır içinde medfūn olan vücūduñ
'Aşırında yok idi hiç halkınca bir menendi
- 3 Fahr-ı Resūl'e izhār eylerdi ĥubb-ı tāmın
Ĥabl-ı rızā-yı Mevlā olmuş idi kemendi
- 4 Āħir ecel erişdi 'ukbāya oldu 'āzim
'Ġayb eyledi ahibbā ĥayfā o dil-pesendi
- 5 Cennet mekānı olsun Kevser şarābın içsin
Mağfūr kıl İlāhī ol 'abd-ı müstemendi
- 6 Gözyaşlarımla hāme naķş etdi tam tārīħ
Firdevse eyledi āh rıħlet Emin Efendi

ADRI PAŞA'YA VEFAT TARİHİDİR

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

(fā'ilātün) (fa'lün)

- 1 Hep gelenler gidiyor kurb-ı Cenāb-ı Hāk'ka
Çünkü insana güzergāh-ı beķādır dünyā
- 2 İşte vālī-i Edrine iken etdi rıhlet
Devlet ü millete lāzım idi adri Paşa
- 3 Başvekil olmuş idi aı'ı merātib ederek
Ehl idi her işe eyler idi sa'y-i evfā
- 4 Eylesin ni'met-i gufrānına lāyık Allah
Őadr-ı Firdevs ola merhūma maķām u me'vā
- 5 Bir gelenlerden idi gitdi dedim tārīhin
Bu sene vay vefāt eyledi adri Paşa

51

KĀMİL PAŞA HAREMİ ZEYNEB HANIM'A VEFĀT TĀRĪHĪDİR

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 'Ālem-i fānīde yoğdur kimseniñ
Zerrece ümīdi istiqrārına
- 2 Balsa da rif'at yine elbet düşer
Bu sipihriñ dām-ı pür-idbārına
- 3 Vālidem merhūmun oldu bir zamān
Ümm-i dünyā nā'il-i istizhārına
- 4 Hem-sırrına bir āşāf-ı Kāmil idi
Gitti āhir mağfired gülzārına
- 5 Vaqt-i mevtā etmemiş izhār-ı Hāğ

Kim alur belli degildir yarına

6        emri gelince g şuma
Ben hit m verdim cih n n k rına

7   Uçdu m rg-i c n h z r-ı h zrete
V k f oldum vuşlatı n esr rına

8   H sbeten lill h ehl-i h ceti n
Bez -i m l eyler idim ikd rına

9   H k Te' l  rahmetiyle Ő d edip
Yakmasın cismim cehennem n rına

10   Koymasın v d -i zulmetde beni
Kabrimi ğark eylesin env rına

11   R hletim t r hi bu mışra' benim
Gitdi Zeyneb H nım 'uqb  d rına

TĀRĪḤ-İ VEFĀT

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

- 1 Hüsameddin rüşen-dil ki yıllarca bu dergehde
Füyüz-ı Şems-i Mevlānā ile tenvīr-i bezm etdi
- 2 Nice demler sürüp Allah yolunda açdı tennüre
Vīşāl-i haqqı rāh-ı Mevlevī'den keşf ü cezm etdi
- 3 Semā'-ı aşk-ı rūhāni ile devrin edip itmām
Bu muṭrib-hānede Allah için nefsiyle rezm etdi
- 4 Ederken āh çıkdı fevtine tārīḥ bu mısra'
Hüsameddin Efendi dergeh-i 'uqbāya 'azm etdi

1302

TĀRĪḤ-İ VİLĀDET

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

- 1 Biñ üç yüz sālınıñ Zilhiccesinde 'īd-i aḥḥāda
'Īnāyet kıldı bir maḥdum şulbimden Hūdā dehre
- 2 Peder baḥşāyışdır aña bu tārīḥ-i cevher-dār
Mu'ammer eyleye Ḥaḥ geldi Şemseddin Ziyā dehre

1300

54

TĀRĪḤ-İ VİLĀDET

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

- 1 Kemāl-i 'āfiyetle ziver-i mehd-i cihān olsun
'Aḥiyyeñdir İlähi ni'metinden eyle pür behre
- 2 Dü-dest-i şükrü ref' etdim de inşā eyledim tārīḥ

Ḥafīdem Ni'metullāh geldi üç yüz birde bu dehre

1301

55

TĀRĪḤ-İ VİLĀDET

Mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

1   Ḳonuldu ḥafīdem mehd-i şühūda

Dedi ben tuḥfe-i Rabb-i Celīlim

2   Müvellidine buldum böyle bir tārīḥ

Üç yüz üçde doğdu Maḥmūd Cemīl'im

1303

56

LİḤYE TĀRĪḤİDİR

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Nūr-ı ‘aynım liḥye ki tārīḥ bu mısra’ seniñ
Kıldı nev-ḥaṭṭ levha-i vech-i münīri müstenīr

1303

57

VĀLĪDEM MERḤŪMENİN VEFĀTINA TĀRĪHDİR

Fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

- 1 ارجعی emriyle terk etdi cihānı vālidem
Eyledi cān-gāhımı Sūzān-ı nār-ı firḩati

- 2 Yazdı bu tārīḥi gözyaşımla ḩāme fevtine
Kıldı Zehrā ḩānım üç yüz üçde mesken cenneti

1303

58

TĀRĪḩ-İ VEFĀT

Fe’ilātün fe’ilātün fe’ilātün fe’ilün

(fā'ilātün)

(fa'lün)

1 ارجعى emri ile gitmededir cennāta

Bu güzergāh-ı fenādan nice erbāb-ı nehā

2 İşte bu medfene baķ ma'den-i 'irfān yatıyor

Eyleye mazhar-ı ğufrānı Cenāb-ı Mevlā

3 Zātı bir nüṣḥa-i zībā-yı kemālāt idi kim

Şıgamaz bu taṣa evṣāfı olunsa imlā

4 Hüzn ile yazdı kalem rıḥletine tārīḥi

Bāb-ı Firdevs'i maķām eyledi 'İrfan Paṣa

1306

59

Tārīḥ-i Vefāt

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

(fā'ilātün)

(fa'lün)

- 1 Yokdur ümīdi beḳā kimse için ‘ālemde
Ġāfil olma şaḳın ey ehl-i başīret bunu bil
- 2 Hük̄m-i taḳdīr-i İlähī ile zīrā herkes
Şerbet-i mevti içer olsa daḫi ‘ömrü ṭavīl
- 3 Nev-nihāl-i emenistān-ı cihān idi benim
Şimdi baḳ ḥāk-i siyāha serilip oldu zelīl
- 4 Şūḫ u şen meşreb idim kimseyi incitmez idim
Beni de şād ede ğufrānı ile Rabb-ı Celīl
- 5 Ebeveynim baña gözyaşı dökerler elbet
Ḥaḳ Te‘ālā vere kendülerine şabr-ı cemīl
- 6 Pederim gibi son söyledi şu tārīḫi
Cennet-i ‘adni mekān etdi Cemīle’m bu yıl

1309

VİLÂDET TÂRİHİ

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1. Şükr Hüsni Bey'e bir duhter ihsân eyledi Allah
Ede mehd-i cihânda bâ-kemâl-i 'âfiyet dâ'im
- 2 Celâl mîlâdına doğdu gönülden tam bir tārīh
Bu yılda geldi devrâna Cemîle Fâţımâ Hânım

1310

61

HANYA'DA İNŞÂ ETDİRİLEN ÇEŞMEYE TÂRİHDİR

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Eşref-i hayrâtdır icrâ-yı mâ'
Kurtarır 'aţşanı zaḥmet çekmeden
- 2 Yapdırıldı bu eşer evķâfdan

Teşneler yād eylesin şu içmeden

3 Doldu tās-ı fikre bir tārīḥ Celāl

Āb-ı kevşer aqđı bu nev-çeşmeden

1311

62

TĀRĪḤ-İ VEFĀT

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

(fā'ilātün)

(fa'lün)

1 'Āķıbet şerbet-i mevt içmede hep maḥlūkāt

Eylemiş böylece taqđır Cenāb-ı Mevlā

2 İşte bu kabre qonan zat-ı cemīlü's-sīret

Ḥanya'da eyledi Allah deyü terk-i dünyā

3 Ḥüsn-i halk şāḥibi ḥuzzaq-ı eṭibbādan idi

Acıdı rıhletini gūş eden erbāb-ı vefā

4 Şühedān şayırlar ğurebā emvātı

Lāyıķ-ı raħmet ede zāt-ı ecel ü a'lā

5 Can evimden yanaraķ fevtine çıķdı tārīħ

Kaşr-ı firdevsi mekān eyledi Şāip Paşa

1311

**RİSMU'DA "MAĖMŪDİYE" NĀM-I MEKTEB-İ İ'DĀDİ'NİN İNŞĀSINA
TĀRİĖDİR**

63

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

(fā'ilātün)

(fa'lün)

1 Mihr-i tĀbān-ı ma'ārīfle mūnevver olsun

'İlm ile fer bula bu mekteb-i i'dādiye

2 Hāme-i cevherle becā yazsa Celāl tārīħin

Mekseb-i feyz ola bu mekteb-i i'dādiye

1311

1

ĠAZELİYĀT

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

- 1 Perīṣān kākülün murġ-ı füsūna lānedir gūyā
Dolaşdı aña şad-çāk oldu gönlüm şānedir gūyā
- 2 Mey-i gültreng-i 'işve toplayıp hum-hāne resm etmiş
Dü-çeşmiñ kim süzölmüş nazdan peymānedir gūyā
- 3 Sarāy-ı dil ki mi'māre-i vaşlıñla yapılmışdı
Yıkıldı şadme-i hicriñ ile vīrānedir gūyā
- 4 Bir āteş-pāresiñ kim şem'a-i ruhsārıña her şeb
Ten-i maħrūr atıp kendin yanar pervānedir gūyā

5 İnanmazsıñ dil-i bî-çāre takrīr etse aḥvālin
Ḥaḳīkatler seniñ ‘indiñde hep efsānedir gūyā

6 O dendānlar ki zīnet-sāz yāḳūt-ı dehāniñdir
Dizilmiş sübḥa-i efkārda dürdānedir gūyā

7 Celāl ebḥāş-ı zülf-i yāri zincīr-i müselsel-veş
Ḳalem silk-i beyāna çekmede divānedir gūyā

2

Fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

1 Şuḳḳa-i ālām u miḥnet elde rāyetdir baña
Yāre ‘arz-ı nāle vü feryād ‘ādetdir baña

2 Çok mudur pūyān olursam deşt-i ğamda sevdīgim
Kūhsār-ı firḳatiñ cāy-ı iḳāmetdir baña

3 Göz görüp meftūn-ı nūr-ı çeşmiñ oldu sāḳiyā
Göz süzerken bāde-süz ‘ayn-ı ināyetdir baña

4 Bir daķıķa nā'il bezm ü vişāl olsam eger
Gün o gün hem-dem o dem sa'āt o sa'ātdir baña

5 Āteş-i dil-süz-ı Һasret işti'āl etdi Celāl
İftirāk-ı yār bādī' -i Һarāretdir baña

3

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Eyledim bir neyyīr-i cān-süz hüsne intisāb
Kim hiyām-ı mihre tāb-ı zülfidir zerrīn-ı tınāb

2 Sāye-sāz oldukça gīsū-yı perīşān şāneden
Bedr-i rüyunda temeşşül eyliyor feyz-i seħāb

3 Şöyle ser-mest-i ğam hicrān-ı yār oldum ki ben
Görünür şahbā-yı dilde eşk-i gülgündan Һabāb

4 Verme artık cām lebrīz-i muşaffā elverir

Sākiyā düştüm ayaklar altına hālim harāb

5 Mişver-i āmāle uymaz gerdiş-i çarh-ı denī
Döndürölmez vefk-i maşlüb üzre hep bu āsiyāb

6 Etdi hissiyātım istilā hayāl-i çeşm-i yār
Hāli bī-tābīde dīdem her gece maşrüm-ı hāb

7 Olsa güncāyiř-pezir-i hāme-i kudret Celāl
Derd-i dil haşkında ben te'līf ederdim bir kitāb

4

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

1 Gelmez hevā-yı hātıra büy-ı müferrihāt
Olmaşdadır vezān dile bād-ı mükedderāt

2 Def'-i ğumum firķāt için istesem viřāl
Cānān-ı bī-vefādan alınmaz müsā'adāt

- 3 Mecbūr olur kūsūrunu ʔarḥ etmeye beşer
Uymaz emel-i ḥesābına cümle muḳadderāt
- 4 Ta'ḳīb eder hemīşe server ü şafā-yı ğam
Eksilmiyor bu dehr-i fenāda teḳallübāt
- 5 Ben yāre mācerā ekārim ḥūn-ı eşk ile
Mābeynimizde surḥ iledir hep mekātibāt
- 6 Bāb-ı rızāya vaḳf-ı vücūd eylerim Celāl
Çeksem daḥī bu devr-i felekden mücāhedāt

5

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

(fā'ilātün)

(fa'lün)

- 1 Revnaḳ-ı hüsn ü bahā ğunc u delāle bā'ış
Eşer-i 'aşk u hevā dilde melāle bā'ış
- 2 Şuret-i reḡ-i ruḥ-i yāri temāşa etmek

Olur āyinede ihlāl-i ḥayāle bā'is

3 Vaşl-ı dildār idi hengām-ı meserret şimdi

İmtidād-ı dem hicrān-ı kelāle bā'is

4 Bahş-i ser-geştegī-i zūlf-i siyāh cānān

Oluyor her gece ṭatvīl-i makāle bā'is

5 Tīr-i ser-tīziñ eyā ḡamze-i ḥūn-ḥār olacak

Çeşm-i cānsūz ile ḡalbimde cidāle bāis

6 Beni öldürme gel ey ḥançer-i bī-dādı nigāh

Ḳān olur kendiñ için çünki vebāle bā'is

7 Cevr-i pey-der-pey ile 'ālem-i mehcūr ede

Ölme cānā yetişür ḥūzn-i Celāle bā'is

6

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Oldu derd-i Һasretiňle munҺarif cānā mizāc
Eyle Allah ‘aşkına dārū-yı vaşlıňla ‘ilāc
- 2 Cān u ten mevdū’-ı dest Һudretiňdir sevdigim
Hāk-ı Һizlāne at isterseň eđer kıl başa tāc
- 3 Mey mi içdiň yoksa bir şeyden sığıldıň mı nedir
Penbelik etmiş beyazlıkla yüzünde imtizāc
- 4 Hūznüm artar cevri ü āzārı revā kılma baňa
İltifātıňdır dile zīrā medār-ı ibtihāc
- 5 Mihr-i vechiň perde-i ālāmı gözden kaldırır
Şeb-çerāğ-ı hüsn ü āniň bezm-i ‘uşşāka sirāc
- 6 Kimse yok azāde-i Һayd-ı ‘ālāyık olmamış
Ādeme dehr-i fenāda bir belādır ihtiyāc
- 7 Şıdķ u şafvetle Celāl olmaz ise damģa-pezīr
‘Aşķ bazārında kālā-yı süҺan bulmaz revāc

7

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 'Ālem-i ğurbetde derd-i ħasreti çekmek de güç
Devrden ħāl-i dili cānāne 'arz etmek de güç
- 2 Mātem-i firķatle her dem çağlayan gözyaşını
Destmāl-i tesliyetle şaķlayıp silmek de güç
- 3 Āteş-i ħüzn ü melāle düşdügüm yār istemez
Sūziş-i hicrānı ketm etmek de bildirmek de güç
- 4 Rūz u şeb ser-mest-i şahbā-yı vişāl olmuş iken
Vādi-i kürbetde zehr-i iftirāķ etmek de güç
- 5 Ĥil'at-i iķbāli herkes kimiñ ister şüphesiz
Cāme-i taķdīri amma uydurup biçmek de güç
- 6 Dāġdār-ı āteş-i hicrāndır gönlüm Celāl

Yāre amma yāreyi teşrīh etdirmek de güç

8

Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fa'ülün

- 1 Cānān ne kadar olsa cefādan mütelezziz
Ṭab'ım yine ol nāzik edādan mütelezziz
- 2 Gün başına biñ derd verir çarh-ı sitemker
Endāhte-i seng-i belādan mütelezziz
- 3 Sermest-i ğamım kesme aman badeyi sākī
Kim olmaz 'aceb cām-ı şafādan mütelezziz
- 4 Hem muğbeçeye meyl eyle hem zıkr eyle şūfī
Meyhāne kapısında riyādan mütelezziz
- 5 Yüz vermese de yārdan ümīdimi kesmem
Çünkü dil-i maḥzūn recādan mütelezziz

6 Daḥl etme Celāl eyler ise ney gibi feryād

Bī-çāre melāletle nidādan mütelezziz

9

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1 Firāk-ı cāna te'şīr eylemekten dīde pür-nemdir

Şoruñ cānāne kim cānım mıdır bilmem benim nemdir

2 Ḥayātımdan ramak ıaldı yetiş gel ey tabīb-i nāz

Lebiñ emdir ki bir dem ḥasta-i hicrānıña emdir

3 Ḥarābat ehline ta'n etme zāhid bezm-i 'ālemde

Şarāb-ı nābı çek gec ḥürmetinden dāfi'-i ğamdır

4 Döküldükçe tarāvet-baḥş olur reng-i ruh-ı yāre

'İzār lāle fāmından çıkan dürr şānki şebnemdir

5 Neşāt-ı bāde-i vuşlatla ser-germ olmada aġyār

Dil-i maḥrūr ise peymāne-i ḥasretle hem-demdir

- 6 Celāl eyler tevāfuḳ nazmına āheng-i güftārım
Nezīh'ın ṭab'ı zīrā āzāde-i ṭab'ıma tev'emdir

10

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Parlatan peymāneyi ū zülf-i zer-tārın mıdır
Ū'le-i āhım mı yoḳsa 'aks-i ruḥsārın mıdır
- 2 Başıımı derde giriftār eyleyen sākī benim
Cām-ı sahbā-yı cünün-engiz-i ser-şārın mıdır
- 3 Var mıdır ḥissimde sıḥḥat söyle Allah 'aşḳına
İnciten ḳalb-i ḥazīni seng-i āzārın mıdır
- 4 Dem-be-dem cārī olan seylāb-ı eşke kim baḳar
Ḳan alan eyā ciğerden çeşm-i ḥün-ḥārın mıdır
- 5 Yāri tenşit eyleyen hep bezm-i vuslatda Celāl

Nağme-i āh-ı ciger-süz-ı dil-i zārıñ mıdır

11

Mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün

1 Gözümden cüş eden hünîn-cular hep seniñçündür

Raķıbe dökdüğüm şu āb-rular hep seniñçündür

2 Cemāliñden beni ehl-i hasaddir eyleyen mehcür

Bunu bil nāzenīnim ol 'adüvler hep seniñçündür

3 Geçer leyl ü nehārim zıkr-i esbāb u visāliñle

Olan dergāh-ı dilde hāy u hular hep seniñçündür

4 Ğarībim derd-i hicrāniñ ile ķadem dü-tā yoksa

Kim eylerdi raķıbe ser-fürular hep seniñçündür

5 Hāyāliñle teselli bulmada şimdi dil-i nā-şād

Anıñ zımmında mevcüd arzular hep seniñçündür

6 Hümār-ı firqatîñle ser-nigün peymāneler zīrā
Der-desti vū sikeşti-i sebūlar hep seniñçündür

7 Celāl-i bī-mecalin çāre-i vuşlat arar hālā
Mesā'iler emeller cüst-cūlar hep seniñçündür

12

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Gül dehānından tebessüm ile dendān gösterir
Kendini bu vechle dildār-ı handān gösterir

2 Mübtelā-yı ŧal'at-ı cānān mehcūr olsa da
Nāle etmez gönlünü mesrūr u şādān gösterir

3 Bir iki cām ile mest olsa dem-i ülfetde yār
Bezm-i meyde raqş için āgyāra meydān gösterir

4 Kākül-i zer-tārını çekse başından gerdene
Levha-i sīm üzere işlenmiş kalb-dān gösterir

5 Teşne-gān-ı vaşlını te'sir-i sūz-ı hicr ile
Hüzne dalmışken görüb çāh-ı zenāh-dān gösterir

6 Gevher-i nazm ile yāre arz-ı hāl eyle Celāl
Çārsū-yı 'aşqda zīra qadr-dān gösterir

13

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 'Aks-i dīdārı ki yāriñ dīde-i terden geçer
Bir perīdir şüretā mir'at-ı enverden geçer

2 Zülf-i pīç-ā pīçine düşse resen-bāz-ı hayāl
Mū-be-mū tavşif-i evtarında çenberden geçer

3 Būy-ı pistānı meşāmm-ı cāna virdikce şafā
Mecmer-i efkār kurş-ı misk ü anberden geçer

4 Müblelā-yı derd hasret-i cust-cūy-ı vaşl ile

Vādī-i ḥayretde hevl-engīz ma'berden geçer

5 Basaña seylāb-ı ḥūnın dū-eřmim gūyiyā

İki Nil āteřindir Baḥr-i Aḥmer'den geçer

6 Hey ne sengīn dilsin ey zālim saña etmez eşer

Mīh-ı pulādi-i efġānım ki mermerden geçer

7 Bu ġazelle peyrev-i Leylā-yı' aşr oldum Celāl

Gevher-i nazmım anıñūn ḥāme-i zerden geçer

14

Fe'ilātūn fe'ilātūn fe'ilātūn fe'ilūn

(fā'ilātūn)

(fa'lūn)

1 Seb-i vuřlatdaki āġūřuma Cānāne gelir

Dilden āřār-ı şafa tā ḥarem-i cāna gelir

2 O adar řad kere ebrū ki anıñ vařfında

āki-i dāmen endişe-i ġirībāne gelir

- 3 Açıl ey ğonca-i nev-zādım utanma Şimdi
Mey-i gűlreňg feraħzā dolu peymāne gelir
- 4 Nimçe bűse dirĳ itme zenhe-dānıñdan
Sĳbdır bir gűn olur ol daħi dendāne gelir
- 5 Çok elem çekmiŐ idim ālem mehcűr ede
İsteseñ sűylerim amma saña efsāne gelir
- 6 Őűyle gitseñ gece gűlzāre sen ey serverān
TābiŐ-i ħűsn-ű ciħān-sűz ki pervāne gelir
- 7 O kadar nāz ile āmiħtedir kim cismiñ
Yűrűseñ nāz-ı hırāmiñ ile yan yana gelir
- 8 Bezm i vaŐlıñda nedĳm olsa Celāl zāriñ
Őevķ-ı Őűrĳde ile ħāmesi cevelāne gelir

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

- 1 O nāzenin ki büt 'işveler harīdesidir
Füsün u fitnede emşāliniñ ferīdesidir
- 2 Göñül o çeşm-i ğazeliñ şikārı olmuşken
Sinān-ı ğamze-i ser-tiziniñ remīdesidir
- 3 Beyāz levḥ-i cibinde naqş-ı ebrūlar
Berāt-ı cāzibe-i ḥüsnünüñ keşīdesidir
- 4 Ḥayāl-i kām̄et-i mevzūnı beyt-i ḥātırda
Harām u 'işvesi evsafınıñ neşīdesidir
- 5 Şeker midir nedir ol lebleriñ deyü şordum
Dedi o ğonca-dehen tāze gül 'aķīdesidir
- 6 Lisān-ı bülbül-i şūrīde vakt-i gülşende
Bahar 'aşķ-ı şu'unātınıñ cerīdesidir

7 Zebūn pençe-i cevri-i hümāyı tannāzam

Celāl çāk-i grībān anıñ derīdesidir

16

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1 Şaçıñ ki güllere gülşende bŷy-ı efşāndır

Şabā seherde anı neşr eder perişāndır

2 Bahār içinde 'aceb nev-bahār-ı resm eyler

O gül yüzüñ ki seng-i nevnaq-ı bahārındır

3 Nedir bu mertebe benden tebā'ud ey āhū

Ki deşt-i 'işvede ardınca dil şitābāndır

4 Düşünce āyīneye aks-i mihr-i ruhsārıñ

Vücūd-ı nazeniniñ cilvesi nümāyandır

5 Celāl o naql-i berūmend nāza baq ki yine

Adım adım çemen-i fitnedden hıramandır

17

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

- 1 Hicrān oğun da ğamzeñe temrīn midir nedir
Sīnemde açdı yaralar āhen midir nedir
- 2 Dökdüm sirişk-i çeşmi yine yār uyanmadı
Nāz uyķusunda mı 'aceb erken midir nedir
- 3 Seyr eyleyen o mehveşin endāmı pākini
Farķ eylemez ki nur mudur ten midir nedir
- 4 Hemşiresi mi şormalı bintü'l-'ineb ānıñ
Rūy-ı nigār penpesi meyden midir nedir
- 5 Baht-ı siyāhım ańdıracaķ noķta mı desem
Vechinde cā-be-cā görünen ben midir nedir

- 6 El ermez oldu hayf ki dāmān-ı vuşlata
Ağyār gine cū baña rehzen midir nedir
- 7 Ben kanlar ağlasam da o hūni nigeş yine
Atmağda tīr-i cevriñi düşmen midir nedir
- 8 Envār-ı hūsni dīde-i mihri kamaşdırır
Bilmem ki gün yüzü daha rüşen midir nedir
- 9 ‘Aşğ ibtilāsı şöyle eşer etdi kim Celāl
Göñlüm yanar firāğ ile külhan mıdır nedir

18

Fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

- 1 İstemezsem vaslı yār elden gider
Yāri görsem ihtiyār elden gider

2 ‘Aşk u sevdâdır gönül sermâyesi

‘Aşk gelse başa var elden gider

3 Kâr eder mi ‘âşıka ‘ilm-i edeb

İbtilâ hâliyle ‘âr elden gider

4 Būse-çîn olmak dilerken başını

Çekme zülf-i tārūmār elden gider

5 Ben ḥarābāt ehliyim zīra Celāl

Gelmese şahbā mesārr elden gider

19

Fe’ilātün fe’ilātün fe’ilün

(fā’ilātün) (fa’lün)

1 Gözde dīdār-ı mehveşin dolaşır

Cān ocağında āteşin dolaşır

2 Serv-i nāzım riyāz-ı albidde
Sāye-i add-i dil-keşin dolaşır

3 Sanma āyinede perī-zādem
Hüsn-i āniñca bir eşk dolaşır

4 Tīg-ı ebrū keser mi ğerdenimi
Aña zülf-i müzerkeşin dolaşır

5 Açma artık Celāl hāl dili
Bağ lisān-ı müşevveşin dolaşır

20

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Ğamzelerle dökme ey hūnı nıgeh anım yeter
Sürh-ı reñg etme gözüm seylāb-ı çeşmānım yeter

2 almıyor cem'iyet-i hātır görünce el-amān

Zülfünü kıılma perişān ey perī-şānım yeter

3 Şerha-dār olmuş iken ğavġā-yı vaşlıñla tenim

Bir de destiñ ile çāk etme grībānım yeter

4 Beyt-i kalbim āteş-i cevriñle yakma sevdīġim

Ƙorķarım ki ķahrıñā bir āh-ı sūzānım yeter

5 Vaşlıñā lāyık degilsem de uzāķdan ‘āşıkam

Bāri dūşnāmiñla ta’zīb eyleme cānım yeter

6 Çek eliñ etme beni rencīde yoksa ey felek

İndirās-ı tākıñā bir bād-ı efġānım yeter

7 Sergüzeşt-i ‘āşıkānem naķl ü nazmında Celāl

Hāme-i efsūnker ālām-ı efşānım yeter

21

Fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

- 1 Māni'-i vuslat olur dillerde biñ efsāne var
Yār ile mābeynimizde ġālība bī-gāne var
- 2 Zūlf-i zerrin-tārımı dōkmüş de sīmīn-i gerdene
Ol perī-zādem țarar destinde altun şāne var
- 3 'Aks-i ħüsnüñ rū-nümā ancağ seniñ ey mihr-i nāz
Şüretiñden başka dil-i āyīne sende bağ ne var
- 4 Nazdan mı yoksa nū-şā-nüş-ı meyden mi nedir
Dīde-i cānānda bir ħālet-i mestāne var
- 5 Nazmdan her ħalini ħüsn-i beyāndır mağşadı
Ĥātırātında Celāl'ıñ nükte-i merdāne var

22

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

- 1 Ğamiñla dīde pür-ĥūn ħātırım bir dem şafā bulmaz
Göñül dīvānesi zincir-i zülküfden rehā bulmaz

- 2   H̄ayāl āyīnesine ‘aks edince resm-i dīdārīñ
O şüretle çıkārdım naķş-ı h̄üsnüñ ki fenā bulmaz
- 3   Yetiş bīmārdır hicriñle cismim ey tabīb-i nāz
Eger nūk müjenle an alınmazsa şifā bulmaz
- 4   Dü-çeşmimden aan yaş besliyor maḥşül-i sevdāyı
Şulanmazsa imen ma’lūmdur neşv ü nemā bulmaz
- 5   Ğubār-ı ālūd-ı miḥnet oldu hengām-ı taḥassürde
Görünmezseñ eger mir’āt-ı dīde incīlā bulmaz
- 6   Nümāyān olsa göñül arasından mīr-i ruḥsārīñ
Olur māh-ı şeb-ārā münḥasif encüm ziyā bulmaz
- 7   Celāl-i bī-mecālīñ vādi-i ḥayret de almışdır
Ser-i kūyuñ bilir bir am-güsār u reh-nümā bulmaz

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Aldı aqlım bir nihāl-i nāz ister istemez
Oldu göñlüm āh ile dem-sāz ister istemez
- 2 Hıvım oldur ki görüp kūyundaki ağıyārı yār
Va'd-i vaşlın eylemez incāz ister istemez
- 3 Naḥl-i gülbergi olur etdikce gülşende ḥirām
Serve sünbülzāra reşk-i endāz ister istemez
- 4 Öyle āhūdur ki bend etse kemend-i zülfüne
Mürğ-ı cān-ı tenden eder pervāz ister istemez
- 5 Āhlar feryādlar seylāb-ı eşk ü nāleleler
Derd-i hicrānı eder ibrāz ister istemez
- 6 Dāstān-ı 'aşka bu tarz-ı nevīn ile Celāl
Tab'ı şūhum eyledi āğāz ister istemez

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

- 1 Fiğānlar eylerim ammā felekden bir şadā gelmez
Yıķılsa na'ra-ı āhımla 'ālemler nidā gelmez
- 2 Döküldü sünbül maķsūd düşdü ğonca-i ümīd
Meşāmm-ı hāķır-ı maķzūnuma bŷy-ı vefā gelmez
- 3 Fedākārim seniñçün şöyle kim ben tiğ-ı gamzeñle
Cigerden ķān aķıtsañ da dilimden beddu'ā gelmez
- 4 Cefā peykanları ol rütbe mecrŷ etdi kim cismim
Devā etse řabībān cihān-ı şadra şifā gelmez
- 5 Firāķ-ı yāre cān etmez taķammŷl ķorķarım zīrā
Ser-i 'uşşāķa ḡasretten büyük derd ŷ belā gelmez
- 6 Celāl oldum nüvīd-i vuşlat-ı cānāndan maķrum

Haberler gelse de efsanedir o mehlıkā gelmez

25

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 İki gözden ağıdığün dā'imā hūn-āb-ı ye's
Gönlümü başdı Kızılıрмаğ gibi seylāb-ı ye's
- 2 Kalmadı cem'iyet-i hātır şafādan yok eşer
Başıma toplandı gūyā kim bütün esbāb-ı ye's
- 3 Açılıp semt-i melāletden tarīk-i inbisāt
Āh bir gün de kapanmaz mı 'aceb ebvāb-ı ye's
- 4 Görünür gülzār-ı hūristān baña derya serāb
Tab'ın isti'dādını tağyīr eder ĩcāb-ı ye's
- 5 İstesem cānāndan bir cur'a-i vuşlat Celāl
Sāğār lebrīz-i cevr ile eder işrāb-ı ye's

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

- 1 Perī-zādem yetişmiş şimdi bir şūh-ı cihān olmuş
Degil şūh-ı cihān 'āşıklara āşūb-ı cān olmuş
- 2 Küçüklükden berü mehcūr iken vaşlıyla şād oldum
Meger kim serpilip ol serv-қadd bir nev-civān olmuş
- 3 Çıkınca mülk-i fesden necm-i gīsū-dar perçemler
Cihāniñ başına bir fitne-i āhīr zamān olmuş
- 4 Dü-çеşm-i mestiniñ te'sīri ebrūlardan ayrılmaz
Füsün-ı fitnede zannım birbiriyle imtiḥān olmuş
- 5 Göñül taқdīre қadar olmamışken kıymetin ḥayfa
Metā' -ı vuşlatı ağıyār içün pek rāygān olmuş

6 Ziyā-yı hilkatiyle bir bakışda çeşm-i ressāma
‘Ukūs-ı hüsn ü ān-ı mir’at ü vechinden ‘ıyān olmuş

7 Hüveydādır haqīkat harf-be-harf āşār-ı nazmından
Celāl’iñ hāmesi hāl-i dile bir tercümān olmuş

27

Fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

1 Derd-i ‘aşkıñdan yaña cān vermesem yokdur halāş
Cürmüm ikrar eyledim cānā beni zülfüñle aş

2 Sen bīlirsñ ister öldür ister āzād et beni
Niçe yıldır kim benim çünkü kapıñda ‘abd-ı hāş

3 Şehsüvārım esb-i nāz u nahvete çignetme gel
Merhamet kıl da ‘inān-ı cevriñi bir parça kaş

4 Hāksārıñdır harābıñdır seniñ cism-i nizār
İster ez ister iseñ pāy-ı haqāret ile baş

5 anlar aqlar vuqlat ayā min tefekkürle Celāl

Dīdesi zīrā ki seyl-i hūna etmiql iqltiqlqlql

28

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Mācerā-yı 'aqlql bir bir eylesem cānāne arz

Cevher-i maqlqlūddan geqlmez ele aqlā 'arz

2 Olsa da mir'at dilde sırr-ı qlfvet-i mūncelī

Yāre qlrqlu gösterir aqlyār biql qlkl-i arz

3 Dest-i cevrinde o qlhūñ bitdi maqlqlūl-i qlyāt

Ey sipihr-i kīne-cū senden de yoql mu bir ivaz

4 Söyle derdiñ söyle ey bī-qlāre dil etme sūkūt

ıl o mihr-i nāzı kendiñcün 'ināyet kāni farz

5 Kimse yoql 'ālemde 'āqlql nabzına vāqlqlf Celāl

Eyler isterse yine cānān teşhīş-i marāz

29

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Bir zamān olmuş iken yār ile hemreñg-i neşāt
Gitdi firqatle gönülden şimdi feyz-i inbisāt
- 2 Bir zamān cānān ile meşgül-i kām-ı vaşl iken
Eyledim ğam-hāne-i hicrāna ben baş-ı bisāt
- 3 Cān fedādır nāvek müjgāna ammā eylerim
İkhtihām-ı leşker-i aġyāre karşı ihtiyāt
- 4 Kıldı bend-i 'işvede dilber esīr-i ğam beni
Etmeseydim kâşki zülfüyle'aqd-i irtibāt
- 5 Sīb-i pistānın dil-i şeydā koparmak istiyor
Gerçi ermez ol nihāl-i nāza dest-i iltikāt

6 Naşına aldanma asr-ı ‘ālemin zīrā Celāl

Bir misāfir-hānedir insana bu köhne ribāt

30

Fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

1 Gerçi nazm-āver dehānında dürr-i şehvār-ı lafz

Eylemezsiñ dürc-i nāzından faat izhār-ı lafz

2 Pek küçükdür şöyle kim ey vird-i ter azıñ seniñ

Güç gelir vat-i tekellümde aña āzār-ı lafz

3 Kırma düşünāmiñla sāi sāar-ı albim şaıñ

orarım zīrā şikest eyler anı bir bār-ı lafz

4 Etdiiñ va’d-i vişāli hāırında tut müdām

Gün geçer ammā bozulmaz dildeki esrār-ı lafz

5 Şüret-i ma’ni mühendis olmalı zirā Celāl

Doru gelmez çizse de bir dāire perkār-ı lafz

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Eyledikçe mihr-i vechiñ nūru her an iltimā'
Kevkeb-i 'aşkıñ semā-yı dilde buldu irtifā'
- 2 Pek ḥarāb oldum ḥumār-ı bāde-i hicrāndan
Gel yetiş imdādıma vuşlatdan etme imtinā'
- 3 Ḥasta-i nevmīd-i cevriñdir o rütbe kim göñül
Eyliyor ḥākister-i firqatde cānımla vedā'
- 4 Vādī-i nār fitne-i ḥasretde ser-gerdāniñam
Eylerim zıkr-i vişāliñ fikr-i zūlfüñle semā'
- 5 Raḥm ederdiñ ey şeh-i ḥüsn ü melāḥat şübhesiz
Eylesiñ şu çekdiğim ālāma kesb-i ıttılā'
- 6 Kakülündür eyleyen fikr-i Celāli tār u mār

Çünkü ol zincir-i sevdāya belādır ittibā'

32

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Na'l-i ahker pāre-i cevriñ dile açmağla dāğ
Sīneden çıkdıkça āh āteşin olur çerāğ
- 2 Haste-i nim-mürdeyim hicriñle bāri sevdigim
Derd-i 'aşka düşme ol derd ola üstünden ırağ
- 3 Evc-i lāḳaydide bāl-i efşāñ iken mürğ-i dil
Şayd u teshīr eylediñ zülfünle çekdiñ aña ağ
- 4 Vādi-i firḳat muğaylān zār-ı ğurbet meskenim
Vuşlatıñla bir gün olmaz mı baña dağ üstü bāğ
- 5 Būs-i la'liñle ḫayāt-ı tāze istermiş Celāl
Vaşla bir çāre bulunmazsa aña yok mu mesāğ

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Yāri görmüşdüm girībānı açılmış tā-be-nāf
İstedim ez-cān u dil olmak anıñla sīne şāf
- 2 Zülf-i zerrīn-tārı serpilmişdi sünbüller gibi
Çoqladım öpdüm de etdim deste deste iktitāf
- 3 İbtilā hālinde biñ āzār çekmekle degil
Rāh-ı 'aşkıñdan anıñ ölsem de etmem insırāf
- 4 Ben naşıl vermem hayātım vaşlınıñ bir ānına
Etmedim cānım gibi kimseyle böyle i'tilāf
- 5 Sen raķıbi maħrem etdiñ bezm-i hāşşü'l-hāşşıña
Var iken cānā anıñla beynimizde ihtilāf
- 6 Hāşılı maħrumdu zevķ-i vaşlıñdan Celāl
Dökse de seylāb-ı eşkin etse cürmün i'tirāf

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

- 1 Gönlüm o dem ki olmuş idi mübtelā-yı 'aşk
Geldi ser-i felek-zedeye biñ belā-yı 'aşk
- 2 Başdı humār-ı neşve-i cām-ı visāl-i yār
Çıkdı derūn-ı sīneden artık şafā-yı 'aşk
- 3 Bāğ-ı emel bozuldu raķībān edip hücūm
Āzürde kıldı cismimi hār-ı cefā-yı 'aşk
- 4 Bilmez idim bu mertebe 'aşkıñ mehālikin
Yoğmuş meger ki zerre kadar bir vefā-yı 'aşk
- 5 Tenha-nişīn genc-i gam etdi felek beni
Yār ile meskenim idi ol sarā-yı 'aşk
- 6 Fer gitdi kanlı yāş ile mir'at-i dīdeden

Bilmem ne kār eyleyecekdir cilā-yı ‘aşk

7 Leyli-i zülf-i yāre dolaşdırdım ‘aqlımı

Oldum Celāl böyle esīr-i hevā-yı ‘aşk

-TANZİR-İ ĞAZEL-İ FUZŪLİ-

35

Fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

1 Dil esīr-i ḥüsn ü ānıñ dīde ḥayrānıñ seniñ

Cana minnetdir ser ü cān olsa ḳurbānıñ seniñ

2 Şöyle geçmiş her biri cān riştesinden muntażam

Çıkmıyor bir an hayāl-i dürr-i dendānın seniñ

3 Hicr ile düşkündür ey şāh-ı melāḥat kevkebim

Yükselir vaşlıñla şādır olsa fermānıñ seniñ

4 Olmada cism-i nūzzārım derd-i ‘aşkıñla helāk

Ey ṭabīb-i ‘işve-ger hiç yok mu dermānıñ senin

- 5 Bir zaman ma'mūr iken vuşlatla dil-i kāşānesi
Şadme-i firķatle Şimdi oldu vīrāniñ seniñ
- 6 Tār u mār etmekdedir cem'iyet-i efkārımı
Ey perī-şānım ser-i zūlf-ü perīşāniñ seniñ
- 7 Şanma ki mağmūm-ı cevriñdir Celāl nā-tüvān
Terk-i cān etse biraķmaz ķunki dāmāniñ seniñ

36

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

(fā'ilātün)

(fa'lün)

- 1 Hüsni cānsūza dağıldıkca verir şān zūlfüñ
Dolaşır şāne-i efkāra perīşān zūlfüñ
- 2 Üstüne ditrer esīr iken anı yād ellerden
Ruḥ gültreñg simin-sāye nigeḥ-bān zūlfüñ

- 3   Țoplanıp sāye-i ŧeb-rengi nihān olsa daħi
Yine āyīne-i eŧmimde nūmāyān zūlfūñ
- 4   Saķlanır ‘ālem-i vuŧlatda dil-i āŧifte
Ravza-i sīne-i sīmīne hıyābān zūlfūñ
- 5   Cāme hābında açıldıķca verir sūnbüle bū
Nāŧir-i nekheth-i ezhār-ı bahārān zūlfūñ
- 6   Mū-miyāne dökölüp hālet-i mestīde olur
Bezm-i ‘uŧŧāķa demādem Țarab-efŧān zūlfūñ
- 7   Būse-īn olmađı isterdi Celāl-i zārīñ
Gerden ü sīnede hīç vermedi meydān zūlfūñ

37

Fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

- 1   Āteŧi pervānelerden ŧormayıñ benden soruñ
Sūziŧi mehpārelerden ŧormayıñ benden soruñ

- 2 Öyle sermest-i vişāl oldum ki bezm-i yārda
Neş'eyi peymānelerden şormayıñ benden soruñ
- 3 Bī-kesim yok reh-nümā kimden kime feryād idem
Mihneti āvārelerden şormayıñ benden soruñ
- 4 Mācerā-yı 'aşqdan cāri olan eşk-i teri
Seylden fevvārelerden şormayıñ benden soruñ
- 5 Mübtelāyım bir meh-i tābāne kim şimdi Celāl
Lem'asın seyyārelerden şormayıñ benden şoruñ

38

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

- 1 Beñzer gümüşden āyineye şaf gerdeniñ
Billür sebū mu yoksa o şeffāf gerdeniñ
- 2 Geçdim şemīm-i zülf-i semen-būyuñ almadan

Bir kerre öpdür eyle gel inşāf gerdeniñ

3 Taşvīr-i baħr-i nūr ile eylerken iştiğāl

Gördüm güşāde tā kerre nāf gerdeniñ

4 Baқdıқça anı sā'idime almaқ isterim

Etmez mi şu niyāzımı is'āf gerdeniñ

5 Manzūmeler yapardı Celāl'e reқābeten

Görmüş olaydı řā'ir Vaşşāf gerdeniñ

39

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Muţtaşıl cān yaқmada қаşñ ile kirpikleriñ

Şanki şimşek қақmada қаşñ ile kirpikleriñ

2 Yā naşıl terk-i ҳayāt etmem seniñçün başıma

Mīh-ı sevdā қақmada қаşñ ile kirpikleriñ

3 Ben su'āl etsem dili mecrūḥ eden kimdir deyu

Birbirine baqmada qaşñ ile kirpikleriñ

4 Çok mudur feryād edersem deşt-i ğamda boynuma

Bend-i miḥnet taqmada qaşñ ile kirpikleriñ

5 Şerḥa-dār etdi Celāl'ın cism-i bī-dermānını

Muṭṭaşıl cān yaqmada qaşñ ile kirpikleriñ

40

Mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1 Niçün füzün-ter āh o figāniñ ey bülbül

Nedir diliñdeki rāz-ı nihāniñ ey bülbül

2 Hükümetiñ yaqışır nev-bahār 'ālemine

Çemende gül varaķı āşiyāniñ ey bülbül

3 'Arūs-ı ğonçaya vuşlat imdi olmasa ger

Açar mısın 'acabā hiç dehāniñ ey bülbül

- 4 Nedir o nağme-i dil-cū şadā-yı hoş elhān
Kaşīde-hān mısıñ gülistānıñ ey bülbül
- 5 Şabā götürmese būy-ı gülü olur mu idi
Maķām-ı ħubb-ı vatan dilistānıñ ey bülbül
- 6 Piyāle ğonca-i gül jāleler şarāb olmuş
Geçir şafālar ile hep zamanın ey bülbül
- 7 Kimiñle hem-dem olurdun dikenler üstünde
Egerçi sevmese gülzārı cānıñ ey bülbül
- 8 Nevālarıñ işidip gül'izār faşlından
Fiğānı artmadadır muṭribānın ey bülbül
- 9 Celāl olsa da peyrev Münif Paşa'ya
Yine edā edemez dāstānıñ ey bülbül

Mef'ülü mefā'îlü mefā'îlü fa'ülün

- 1 Derler ki o yār 'āşıkın öldürmege mā'il
Gönlümse aña terk-i hayāt etmege kı' il
- 2 Billāh teni bir bakışıyla yaķar ammā
Kırpikleridir nazra-i cān-süzuna hā'il
- 3 Biñ silsile teşkıl ediyor bir āteşinde
Zülfü oluyor bā'ış-i envā'-ı gavā'il
- 4 Hiçbir eşi var mı baķıñ insanda melekde
Yāhū nedir inşāf ediñ ol hüsni-şemā'il
- 5 Faħr eyler idim ıard edişinden bile vallāh
Bābında eger eylese baħtım beni sā'il
- 6 Bir mevhibedir mihr ü muħabbet ki Celāl'e
Māhiyeti āzāde-i tafşıl ü delā'il

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Dilde āteşler yağan germī-i āhımdır benim
Sūzīş-i cān bā'ış hāl-i tebāhımdır benim
- 2 Gerçi rüy-ı yāri işgāl etdiñ ey haţţ-ı siyāh
Her zaman mihrāb-ı ebrū kıble-gāhımdır benim
- 3 İstese cānım fedā etmez miyim cānānıma
Zümre-i hūb-ān içinde çünki şāhımdır benim
- 4 Vermiyor hūsn-i te'şīr 'ālem-i firķat baña
Hār-zār-ı deşt-i hicrān eski rāhımdır benim
- 5 Serv-i sīm-endām-veş gözde temeşşül eyliyor
Ol hilāl-i ebrūña burc-ı dilde māhımdır benim
- 6 Bend-i zūlf müşķ-bār olmaķlıgım hālā Celāl
Sevķ-i miħnet sāzī-i baħt-ı siyāhımdır benim

43

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

- 1 Hün-nāb-ı ğamla firķat-i dīdāra aĝlarım
Pür-yāre sīne ḥasret-i dildāra aĝlarım
- 2 Faşl-ı bahar geçdīğine eylemem esef
Bülbülden ayrılır deyü gülzāre aĝlarım
- 3 Hicr 'āleminde kaldıĝıma aĝlamam faķat
Düşdü raķīb pençesine yāre aĝlarım
- 4 Cānāne cān fedā ederim gerçi cismimi
Tīĝ-ı müjeyle eyledi şad-pāre aĝlarım
- 5 Derd-i firāk şöyle eşer etdi kim Celāl
Bilmem devā-yı vuşlatı hem-vāre aĝlarım

44

Fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1 Şanma beyhūde zār eder göñlüm

Feleğē inkisār eder göñlüm

2 Yıķılıp sāye-bān-ı ümīdi

Ye's içinde karar eder göñlüm

3 Rūhuna Fātiḫā oķur deyu yār

Ārzū-yı mezār eder göñlüm

4 Elem-i firķatiñ yeter cāna

Vaşlıña intizār eder göñlüm

5 İnceden ince fikr-i zūlfūñ hep

Sevdiğim tār u mār eder göñlüm

6 Diler öldür beni diler şād et

İkisinden de iftiḫār eder göñlüm

7 Sergüzeştım hikāyesince Celāl

İhtisār-ı ihtiyār eder göhlüm

45

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Serv-i nāzım hasretiñle rüz u şeb kan ağlarım

Şīve-kārım firqatiñ derdiyle her ān ağlarım

2 Şubh u vaşlıñ olduğıçün hā'ili baht-ı siyāh

Zulmet-i ğamdan edip feryād u efġān ağlarım

3 Aldı cānānı sipihr-i kīne cevvalinden dirīġ

Āteş-i hasretle sīnem oldu pür-yān ağlarım

4 Ey şaçı leylā yetiş zīrā senin mecnūnuñam

Deşt ü şahrāda olup 'aşkıñla pūyān ağlarım

5 Cām-ı leb-rīz ü vişāliñle gönül pür-kām idi

Şimdi firqatle kebāb oldu ten ü cān ağlarım

6 Meyl-i cānāndan şifā ummağdadır hālā Celāl
Derd-i hicrāna eger olmazsa dermān ağlarım

46

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Destini yāriñ ele aldım da öpdüm çoğladım
Gül dehāniñ yalnız kaldım da öpdüm çoğladım

2 Gördüğümde gerden-i billūrunu berrāk u şāf
Bağr-ı nūra beñzetip daldım da öpdüm çoğladım

3 Ravza-i hüsnündeki zerrīn-i zūlf-i sünbülü
Şabr-ı nālān etdi el şaldım da öpdüm çoğladım

4 Būstān-ı vaşlına girdim de bir taqrīb ile
Sīb-i pistānın kapıp çaldım da öpdüm çoğladım

5 İhtiyārım gitdi elden dün vedā'ımda Celāl

Destini yāriñ ele aldım da öpdüm kōkladım

47

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1 Yanayım her gece şem'-i gül-i rūhsār olayım

Ben aniñ üstüne pervāne gibi bār olayım

2 Baña dārū-yı vişāliñle devā etmez misin

Derd-i hicriñ ile lāyık mı ki bī-zār olayım

3 Yāre açsañ da dile neşter cevriñle

'Ahdım olsun saña ey mäh-ı vefākār olayım

4 Sendedir sen de ki cānımla hayātım o kadar

İstemem başka ölüm zülfüñe ber-dār olayım

5 İftihār etmededir hāşılı 'aşkıñla Celāl

İ'timād et sözüne derseñ eger yār olayım

Mef'ülü mefā'îlü mefā'îlü fa'ülün

- 1 Sevdin de seni gerçi vefā şāhibi şandım
Gönlümle o gün eylediğin 'ahde inandım
- 2 Ammā ki zebūn etdi beni pençe-i cevriñ
Hākister-hızlān olup 'ālemden utandım
- 3 Öldür beni de kırtulayım zülfün ucundan
Allāh bilir çünkü hayātımdan uşandım
- 4 Hāsret demi cānā daha pek çok sürececek mi
Zīrā niçe yıl āteş-i hicrānıña yandım
- 5 Rü'yā da görüb şu'le-i cevvēle-i hüsnün
İnsan mı melek mi deyü hayretle uyandım
- 6 Āl eylemeden yār Celāl olmadı fāriğ
Rām etmek için ben ise biñ renge boyandım

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1 Ne kadar yaraladı gamzeleriñ baķ bedenim
Rīze rīze dökülüp maħv oluyor cism ü benim
- 2 Sīneni aç ki yatıp kendime medfen edeyim
Yaķışır cismime zīrā odur eski vaţanım
- 3 Ölmeden görme naşīb olmayacaktır şanıırım
Saña nezr eyleyemem cānı şararsañ kefenim
- 4 'Ömrümi etmez idiñ cevr ü sitemle ifnā
Bilmiş olsaydıñ eger ħālimi sen āh benim
- 5 Vuşlatıñla dil-i vīrānemi ta'mīr eyle
Pek ħarāb oldu firāķıñ ile beytü'l-ħazenim
- 6 Ne zamān zevķ-i ħırāmıñ 'acabā şād edecek

Ey benim ravza-i kalbimdeki serv-i semenim

7 Yār acır hāl dili söyler isem çünki Celāl

Cigerimden döküyor kanları her dem dehenim

50

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 İbtilāsın yāre gönlüm bī-muḥābā söylesin

Söylemem sūz-ı derūnum nār-ı sevdā söylesin

2 Öyle te'şīr etdi kim keyfiyet-i şahbā-yı 'aşq

Ben neyim bilmem şoran var ise mīnā söylesin

3 Nağme-i āhım gibi muṭrib-i nevā-yı derdimi

Meclis-i 'uşşāqda sūz-i dil-ārā söylesin

4 Mīhr-i rüy-ı yāre baqsın bir de kendi nūruna

Beñzemez mi āfitāb-ı 'ālem-ārā söylesin

5 Peyrev oldu hāme memdūh-ı sūhān-sāza Celāl

‘Āşıkāne hāl-i dil bahşinde ma’nā söylesin

51

Fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

1 Şanma derd-i hasretiñle gözlerimdir ağlayan

Seyl-i hūn efşān-ı ‘aşkıñla gönüldür çağlayan

2 Şehsüvār-ı ‘arşa-i cevri ü sitemiñ şöyle kim

Na’l-i āteş-bār-ı nāzikedir cigerler dağlayan

3 Sen rakībān ile eylerseñ şafā ammā dirġ

‘Āşık-ı mağmumdur hicriñle kara bağlayan

4 Dilleri müjgān deler cānlar yaqar ebrūlarıñ

Sensiñ ol şimşīr-i ser-tīzi benimçün zağlayan

5 Bak Celāl’e kim gönül fevvāresinden kan şaçar

Şanma derd-i hasretiñle gözlerimdir ağlayan

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

1 Raķīb-i zeřt-i rūnuñ bezm-i vařlıñdan cüdā olsun

Saña rūh-ı revānım ten deęil cānım fedā olsun

2 Merāretle hiķāb etme yaķıřmaz ķand-i gūftāra

Sözün hep 'āřıķ-ı bī-ķāreñe řīrīn-edā olsun

3 Beni şöyle biraķdıñ 'ālem-i firķatde kim tenhā

Ser-i ķūyuñ bilenlerden de gelmez bir řadā olsun

4 Muķařřal ben rehi ķasretde ķaldım 'āķıbet 'üryān

Veren yok dūřüme eyvāh řimdi bir ridā olsun

5 Firāķ-ı yāre eyler mi taķammül gelmiyor zīrā

Celāl-i bī-mecālle vaşla dā'ir bir nidā olsun

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

- 1 Merhem-i vuşlaṭa muḥtāc ten-i bī-dermān
Yareler açdı ciger-gāhıma tīğ-i hicrān
- 2 Yār vermez baña bir ḳatre ḳadar āb-ı vefā
Eylesem de yoluna eşk-i dü-çeşmim rīzān
- 3 Şerḫa-dār etdi o ḫūni-dil-i sevdā-zedemi
Nigeh-i ḫışm ile atdıḳca gözünden peyḳān
- 4 Ayın on dördüne beñzetmem o mihriñ yüzünü
Māh-ı bedr olsa eder çüñkü te'ākub noḳşān
- 5 Bu ḳadar firḳate eyler mi taḫammül göñlüm
Āh gelmez mi 'aceb vaḳt-i vīsāl-i cānān
- 6 Diñlemez nāle-i cān-süz Celāli ḫayfına
O cefā –pīşeye kār eyliyor āh u fiğān

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

- 1 Esmekdedir nesīm-i bahār-ı ferāḥ-resān
Geldi ḥayāta mürde-i ezhār-ı büstān
- 2 Güller kızardı lāle açıldı taraf taraf
Her berg-i sebz oldu bahāra birer nişān
- 3 Cūlar çimende parladı yer yer gümüş gibi
Şahrālarıñ yüzünde zer-efşān çiçek 'ıyān
- 4 Bülbül fiğāna başladı gülzārıñ 'aşkına
Her nağmesinde vardır anıñ dürlü dāsītān
- 5 'Āşıklar aldı yanına cānānını gezer
Şimdi taḥassür 'ālemi dillerdedir nihān
- 6 Ol kaçreler ki gönçelere zīb ü fer verir
Şebnem mi yoksa ebr-i bahārān mıdır feşān

7 Taḥsīn-i nazm-ı mīr-i nezīh eyle hāmeme

Geldi Celāl raġbet-i ārāyiş-i beyān

55

Fe'ilātün fā'ilātün fe'ilātün fā'ilātün

1 Bu ne nāz u 'işvedir şu ne edālı şīmedir bu

O ne serḥoşumsu cilve ne қadar girişmedir bu

2 Ğamı dilden aldıġıñçün baña geldi bir meserret

Ne ġıcıqlanıp kırılma ne gülüp serilmedir bu

3 Ne için alıp raķībi yañına şafā edersin

Ne қadar görüşme yaşına қadar sevilmedir bu

4 Ne gece beni ararsin ne şabaḥ olur gelersin

Seni gözleyip yoruldum ne қadar gecikmedir bu

5 Beni nār-hicre yaқdıñ dile derd ü ġam bıraқdıñ

Bu ne rütbe cevır ü āzar ne ğadrler etmedir bu

6 Acımaz mısıñ Celāl'e a canım yazıķ degil mi

Bu ne serzeniş ne cefā ne ķadar çekinmedir bu

56

Mef'ülü mefā'îlü mefā'îlü fa'ülün

1 Gelmiş idi ğam-hāneme bir şeb o melek-rū

Kim gerdenin açmış da dökülmüş idi ğīsū

2 Bir baķdı ki peykānları geçdi cigerimden

Şayd eyledi mürĝ-i dilimi dīde-i āhū

3 Boynumda siyeh kāküli zincīr-i ta'alluķ

Ayrılmam o meh-pāreden olsam da ser-mū

4 Ol ğonca-femiñ gül ķoķusu var deheninde

Andan alıyor bŷy-ı ferāķ-āveri şebbū

5   Terk eyleyecekmiş dediler yār-i Celāli
Şimden gerü ey şabr u şebātım saña yāhū

57

Mef'ülü mefā'îlü mefā'îlü fa'ülün

1   Ey çerh-i sitemker dil-i nālāna doğunma
Hicr 'ālemdir etdigim efğāna doğunma

2   Ey tîğ-ı elem yaraladıñ cismimi bāri
Cānānıma nezr eyledigim cāna doğunma

3   Ey bād-ı şabā uğrar iseñ yāre selām et
Tel kırma şaķıñ zülf-i perîşāna dokunma

4   Ey ğamze gözet kendiñi seylāb-ı belādan
Ķanlar dökülür çeşme-i çeşmāna doğunma

5   Ey tîr-i cefā zaħmiñ onulmaz cigerimde
Raħm eyle n'olur hāṭır-ı vîrāna doğunma

6 Ey bāde eger yārim içerse seni bensiz
Ver neş'e faķaķ nergis-i mestāne doķunma

7 Ey ĥançer-i ġam sīnesini delme Celāl'iñ
Allah içün ol ĥaste-i hicrāna doķunma

58

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

1 Hayāl-i serv-ķaddiñ dīde-i ĥasretde durduķca
Sirişkim cūş eder mecrā-yı dil āh ile dolduķca

2 Leyāli-i firāķıñda gelir mi ĥāba isti'dād
Temenni-i şabāĥ-ı vaşl ile bīdār olduķca

3 Yetişmez bād-ı āh-ı āteşin çok rūzgār oldu
Şabā bāri yetişdir sūzişisin yāri bulduķca

- 4 Eder ihyā ḥarāb olmuş iken te'sīr-i hicriyle
Dil derd-i āşināyı sevdiğim ğurbetde şordukca
- 5 Küşāyiş mi bulur bir dem 'acep vird-i ter-i ḥātır
Semūm u nāle vü efġān u hicrān ile soldukca
- 6 Celāl emvāc-ı baḥr-ı 'aşk-ı keşti-i dili āḥir
Eder tesyīr-i sūy-ı yāre bir gün böyle çoşdukca

59

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

- 1 Göñül verdim yine bir meh-i cemāle tāzededen tāze
Münevver-sāz olur ḥüsni ḥayāle tāzededen tāze
- 2 Demişler resm-i ebrusun görenler levh-i vechinde
Kurulmuş yaya beñzer yā hilāle tāzededen tāze
- 3 Şikenc-i turre-i ṭarrār ile selb eyleyip 'aqlım

Düşürdü başımı seng-i melâle tâzedden tâze

4 Şorulsa kākül-i ḥam-der-ḥamından 'uḳde-i ḥāṭır

Olur bâdi-i müselsel ḳîl u ḳâle tâzedden tâze

5 Şarıldım meyve-i vuşlat ḳoparmaḳ istedim ḥattâ

Döküp gözyaşımı ol nev-nihâle tâzedden tâze

6 Gelince vaşla dâ'ir bir ḥaber hengâm-ı firḳatde

Meserretler verir ḳalb-i Celâl'e tâzedden tâze

60

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Ḳan döker mîzâb-ı firḳat dîde-i ḥün-pâşıma

Kimse etmez merḥamet ammâ benim gözyaşıma

2 İrtibât-ı 'uḳde-i zülf-i siyâhı yârimiñ

Öyle sevdâdır ki dar etdi cihânı başıma

3 Sergüzeştım naķline ‘ömrüm kifāyet eylemez

Yazsalar yārān revādır ben ölünce taşımā

4 Nī‘met-i vuşlatla dil-sīr oldığım ĥalde raķīb

Geldi destiyle ķarışdırdı sođuķ Şu aşımā

5 Şimdi rāh-ı ‘aşķda miĥnet-enīs midir Celāl

Söyle dostlar etmesin düşnām ol pādāşımā

61

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1 Deliyor ķalbimi oķlar gibi müjgānıñ ucu

Can evimden geçiyor ğamze-i fettānıñ ucu

2 Ne ķadar eyledi baķ sīnemi ālūde-i ĥün

Āb-ı Őefķat yerine ķanlı o çeşmānıñ ucu

3 Acımaz mı yüregiñ yoķ mu ‘aceb inşāfıñ

Merĥamet ķıl ki uzundur hele dūnyānıñ ucu

- 4 Hāk-i zilletde benim kırtulamaz destimden
Rīze rīze dökölüp kıalsa da dāmānıñ ucu
- 5 Zahm-ı firkıat ile kefgīr-i melāle döndü
Cigerimden görünür nāvek-i hicrānıñ ucu
- 6 Keseyim mebħaşımı derd-i diliñ çünkü Celāl
Sözlerimden kıırılır kilik-i sūħan-dānıñ ucu

62

Mef'ülü mefā'īlü mefā'īlü fa'ülün

- 1 Yāre şoruñuz āh unutmuş mu ricāmı
Rām olma degil mi acaba baña merāmı
- 2 Raķş-āver olur şüret-i rengīn-i ħayāle
Āyīne-i kıalbimdeki taşvīr-i ħırāmı
- 3 Gīsü dađınıķ gerden açıķ dīdesi maħmūr

Bir çıkdı düşünnden ki kıyāmetdi kıyāmı

4 H̄ayrān oluyor 'aks-i rūḥ-ı ālına bāde

Aldıķca o gülgün-ı 'izārım ele cāmı

5 Destinde dönen sāğarı mı yāri mi alsam

Farķ eyleyeyim çünkü ḥelāl ile ḥarāmı

6 Sevdā-zedelik fikrini dağıtdı Celāl'ın

Şāhitdir anın ḥāline mazmūn-ı kelāmı

63

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1 Şubḥ-dem gördüm ki ḥābīde o neveste gülü

Ġonca-veş açmış girībānın tağılmış kākülü

2 Şöyle serpilmişdi ol zūlf-i siyeh kim rūyına

Andırırđı yāsemenlikde yetişmiş sünbülü

- 3 Neş'elenmiş cām-ı meyle gālibā akşamdan
Reng-i lā'l-i nāb ta'yīn eyliyor tāb-ı mülü
- 4 Gül gül olmuş derlemiş.ruhsār-ı hāb-ı nāzdan
Bir gül-i ter jālesi gūyā ki hāl-i fūfūlü
- 5 Nīş-ker tūī-i ṭab'a lezzet-i güftār-ı yār
Şūhdur zīrā Celāl ol bāğ-ı hūsnūñ bülbulü

64

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

- 1 Yār-ı hā'iz hūsn ü āniñ rütbe-i evlāsını
Kimse görmüş mü melāhatde āniñ bālāsını
- 2 Şaklamış zer-ṭarı zülfüyle o sīmīn gerdeniñ
Gizlemiş dürc-i dehende lü'lü-i lālāsını
- 3 Dökmeyince gözyaşı girmez ele dest ü şāl
Ağlayıp bulmuş idi Mecnūn ile Leylāsını

4 Nāz-ı mest etmiş midir yoksa nedir o yan bakış
Görmedim çeşm-i kebūduñ böyle nīm-şehlāsını

5 Yār derken yāre yazdı kilik-i sevdā sīnemi
İbtılāniñ andan öğrendi Celāl imlāsını

65

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1 Kime şekvā edelim hāl-i dil-i nā-şādı
Bu perīşānlığıma zūlf-i perīşān bādı

2 Bār-gāh-ı 'azamet bend-i Hūdā'dır melce'
Çetr-i gerdüne güvenme yıkılıyor evtādı

3 Yār ile geldi tarāvet çemenistāna meger
Sāye şalmış idi gördüm o būy-ı şimşādı

4 Bir bakışda cigerim deldi o hūnī nigehe

Ġālibā nişter-i ġamze anıñ ĩcādı

5 Öyle me'yūs u şāl oldu ki dil şimdi Celāl

Yār raħm eylemiyor etse de istimdādı

ŞARĖİYĀT

1

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

I

1 Mülk-i millet şems-i 'adlıñden seniñ aldıķca nūr

2 Müstezād olmaķdadır günden güne zevķ ü ħubūr

3 Sen serīr-i şevket ü iclālde durduķca dur

4 Pādişāhım bu sarāyı ede Ėaķ dārü's-sürūr

II

1 Devlete nāfi' niçe āşarı icād eylediñ

2 Mülki iķdāmıñ ma'mūr u ābād eylediñ

3 İşte şimdi böyle bir nev-tarķ-ı bünyād eylediñ

4 Pādişāhım bu sarāyı ede Ėaķ dārü's-sürūr

III

- 1 Matla'-ı mihr-i 'ināyetdir o beyt-i salṭanat
- 2 Mısr-ı 'ayn bāb-ı neşr eyler ciḥāna merḥamet
- 3 Revzeninden münteşir olmaḫda nūr-ı ma'delet
- 4 Pādişāhım bu sarāyı ide Ḥaḫ dārü's-sürür

IV

- 1 Sāḫil-i deryādan ol āyīne-i 'ālem-nümā
- 2 Baḫş eder arz u semāya sū-be-sū zīb ü bahā
- 3 'Abd-ı maḫşūsuñ Celāl etmekdedir böyle du'ā
- 4 Pādişāhım bu sarāyı ede Ḥaḫ dārü's-sürür

2

Müstef'ılātün müstef'ılātün

I

- 1 Vaşlıñla cānā pek neş'elendim
- 2 Refṭār u nāzıñ ḡāyet begendim
- 3 Zertār-ı zülfüñ oldu kemendim
- 4 Ayrılmam artık senden efendim

II

- 1 Tāze açılmış güldür yanaḡıñ
- 2 Bezm-i şafāda müldür dudaḡıñ

- 3 Akşam olunca sīnem yatağıñ
4 Ayrılmam artık senden efendim

III

- 1 Peymāne doldu meclis kuruldu
2 Süzdükce çeşmiñ meyler duruldu
3 Sermest-i 'aşkıñ kimdir şoruldu
4 Ayrılmam artık senden efendim

3

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

I

- 1 Ahım mı diñle semāya erişir
2 Yetişir cevriñ a zālīm yetişir
3 Sitemiñ şānesi fikre ilişir
4 Yetişür cevriñ a zālīm yetişir

II

- 1 Meyliñ ağıyāra seniñ añlıyorum
2 Yaralı göñlüme taş bağıyorum
3 Ben şu ahvāle yanıp ağlıyorum
4 Yetişir cevriñ a zālīm yetişir

III

- 1 Bakmıyorsuñ darılıp sen yüzüme
- 2 Beñzemez çağlasa Ceyhūn gözüme
- 3 Acımaz mı yüregiñ bu sözüme
- 4 Yetişir cevriñ a zālīm yetişir

4

Fe'ilātūn fe'ilātūn fe'ilūn

I

- 1 Yoluña dökmekdeyim gözyaşını
- 2 Dinlemezsiñ dilimiñ nālişini
- 3 Bilmediñ aşkımiñ efzāyişini
- 4 Dinlemezsiñ dilimiñ nālişini

II

- 1 Etmede sīne saña āh u enin
- 2 Ağlasam da ediyorsuñ temkīn
- 3 Ney gibi iñlemede alb-i hazīn
- 4 Dinlemezsiñ dilimiñ nālişini

III

- 1 Vuşlatıñ demleri geçdi eyvāh

- 2 Fırkatiñ yaqdı ciger-gāhımı āh
3 Ne qadar derdimi açsam saña vāh
4 Dinlemezsiñ dilimiñ nālişini

5

I

- 1 Seniñ için ey bī-vefā
2 Cigerim bin cevr ü cefā
3 Sen hemān sūr zevk ü şafā
4 Cigerim bin cevr ü cefā

II

- 1 'Aşkıñ baña neler etdi
2 Etdiklerim cānā yetdi
3 Taḥammülüm elden gitdi
4 Cigerim bin cevr ü cefā

III

- 1 Yād eyle gel aman şimdi
2 Fırkatine sebep kimdi
3 Bunu bil sevdigim imdi
4 Cigerim bin cevr ü cefā

6

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

I

- 1 İğbirār-ı hātırıñ pek bī-ḥuzūr eyler beni
- 2 Nāzenīnim saqlama bir şey mi incitdi seni
- 3 Dāğdār etmekde gözden atdıgıñ müjgān teni
- 4 Nāzenīnim saqlama bir şey mi incitdi seni

II

- 1 Gizli gizli sen neden āh u fiğān etmekdesiñ
- 2 Āşığa maḥzūn baqışla qaşd-ı cān emtekdesiñ
- 3 Ya niçün ḥāl dili benden nihān etmekdesiñ
- 4 Nāzenīnim saqlama bir şey mi incitdi seni

III

- 1 Boynuñu bükmiş oturmuşsuñ nedir bu ḥayretiñ
- 2 Sevdiğim gāyet merāk oldu baña şu ḥāletiñ
- 3 Muṭlaқа iç yüzü vardır söyle bu keyfiyetiñ
- 4 Nāzenīnim saqlama bir şey mi incitdi seni

7

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

I

- 1 Kākülündür bedr-i vechiñde seniñ zerrīn-niķāb
- 2 Țal'atıñdır māhı tenvīr eyleyen ey āfitāb
- 3 Olmasa peydā semāda dūd-ı āhımdan seķāb
- 4 Țal'atıñdır māhı tenvīr eyleyen ey āfitāb

II

- 1 Bāģa çıķdıķca gül ü nesrīni aldıķca ele
- 2 Baŗķa revnaķ geldi bŷy-ı perķemiñden sŷnbŷle
- 3 Hāŗılı bŷyle leķāfetle bu hŷsn ŷ ān ile
- 4 Țal'atıñdır māhı tenvīr eyleyen ey āfitāb

III

- 1 Servler reftāriñi gŷrdŷkce eyler ser-fŷrŷ
- 2 Cŷylar aęlar aķar 'aŗķıñla dā'im sŷ-be-sŷ
- 3 Diķķat etdim'ālem-i imķānda ben de mŷ-be-mŷ
- 4 Țal'atıñdır māhı tenvīr eyleyen ey āfitāb

IV

- 1 İftirāķıñla Celāl āzŷrde-ķāl olmuŗ gezer
- 2 Kŷy-ı vaŗlıñda niŗīmen-gāh-ı aęyārı sezer
- 3 Saña bakdıķca felek nazm-ı ŷŷreyyāyı ŷzer

4 Țal'atıdır māhı tenvīr eyleyen ey āfitāb

8

Mef'ūlü mefā'īlü mefā'īlü fa'ūlün

I

1 Ey şūh-ı cihān nūr-ı zamān tāze fidānım

2 Ey bülbül-i şurīde-zebān ğonce dehānım

3 Gülşende hırām etme yeter serv-i revānım

4 Gel yanıma gir koynuma ey sīnede cānım

II

1 Oldum der iken zevk-i vişālın ile şādān

2 Olmağda göñül şimdi firāqın ile nālān

3 Sensin eden 'ālemde beni bir zede dāmān

4 Gel yanıma gir koynuma ey sīnede cānım

III

1 Meclīs seniñ 'uşşāk seniñ cān seniñdir

2 Hāzır mey ü şahbā saña fermān seniñdir

3 Bī-çārelere şefkat ü ihsān seniñdir

4 Gel yanıma gir koynuma ey sīnede cānım

IV

- 1 Şabret sitem-i yāre Celāl eyleme feryād
- 2 Oldu bu miḥenden niçe üftādeler āzād
- 3 Hāl dili şeb tā seḥer etmek için ĩrād
- 4 Gel yanıma gir oynuma ey sīnede cānım

9

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

I

- 1 Var mı cānā derd-i 'aşkıñ çāresi
- 2 Tīġ-1 hicrāniñ onulmaz yāresi
- 3 Ba ne ḥāle girdi dil-i bī-çāresi
- 4 Tīġ-1 hicrāniñ onulmaz yāresi

II

- 1 Çaġladıca cūy-1 eşkim dīdeden
- 2 Munteşir olmakda nāle sīneden
- 3 İmtidād-1 firatinden mi neden
- 4 Tīġ-1 hicrāniñ onulmaz yāresi

III

- 1 Şadme-i miḥnetden ey āşūb cān
- 2 Dilde var biñ dürlü feryād u fiġān

3 Böyle ęaldıkca cihanda b-gmn

4 Tġ-ı hicrnn onulmaz yöresi

IV

1 ¼ayd-ı zülfün ey peri encm-ı kr

2 ¼ıldı efkr u ħaylim tr u mr

3 Va'd-i vaşlın olmadıkca şikr

4 Tġ-ı hicrnn onulmaz yöresi

10

Mef'l mef'l mef'l fa'ln

I

1 Doldur getir ey sķ-i gül-ęehre piyle

2 Sġar yetişir bu gecelik def'-i melle

3 'Aks eyleye t bde o ruġsre-i le

4 Bu vechle ver zevķ u şaf bezm-i vişle

II

1 Ey serv-i revn eşk-i d-ęeřmim ile aķ git

2 İsterseñ eger bir iki bde daġı ęaķ git

3 Hiç olmaz ise 'şık-ı b-ęreñe baķ git

4 Bu vechle ver zevķ u şaf bezm-i vişle

III

- 1 Raḡs eyle yürü cām-ı feraḡ-āveri al gel
- 2 Ağyārı bıraḡ meclis-i rindānede ḡal gel
- 3 Ey ḡaşı kemān nāy-ı nev āhengi ḡal gel
- 4 Bu vechle ver zevḡ ü şafā bezm-i vişāle

IV

- 1 Çıḡsıñ yalnız yağlı piyādeyle boḡaza
- 2 Başlar bütün ‘uşşāḡ nevākār niyāza
- 3 Dilbesteleriñ āhını çek perde-i sāza
- 4 Bu vechle ver zavḡ u şafā bezm-i vişāle

11

Fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

I

- 1 Pādişāhım bā’iş olmuşdu ḡamıma firḡatiñ
- 2 Verdi pāyitaḡtıña fer Avrupa’dan avdetiñ
- 3 Gördü ‘ālem ser-te-ser āşār-ı şān u şevketiñ
- 4 Verdi pāyitaḡtıña fer Avrupa’dan avdetiñ

II

- 1 İzdüyādi şevketiñ zāt-ı hümāyunuñladır

2 İntizāmı devletiñ zāt-ı hümāyunuñladır

3 İftihārı milletiñ zāt-ı hümāyunuñladır

4 Verdi pāyitahtıña fer Avrupa'dan avdetiñ

III

1 Gerçi çekdi bende-gāniñ derd-i mehcūriyyeti

2 Verdi ammā tal'atıñ dünyāya zīb ü ziyneti

3 Oldu çerhiñ şimdi şehriyiñ meşgūliyyeti

4 Verdi pāyitahtıña fer Avrupa'dan avdetiñ

IV

1 Gitdi bir müddet firāqıñla göñüllerden huzūr

2 'Avdetiñle geldi hamd olsun yine peyk-i hubūr

3 Eylese şāyān sāyeñde Celāl 'arz-ı sürūr

4 Verdi pāyitahtıña fer Avrupa'dan avdetiñ

12

Mefā'ılün mefā'ılün fa'ülün

I

1 Dil-i şūrīde me'lūf-ı fiğandır

2 Nihandır sevdigim gözden nihandır

3 Aķar seylāb-ı eşkim bir zamandır

4 Nihândır sevdiğim gözden nihândır

II

1 Cigerden başka bir şad-pāre var mı

2 Şu miḥnetden büyük bir yara var mı

3 Bu hicrāna ‘aceb bir çāre var mı

4 Nihândır sevdiğim gözden nihândır

III

1 Dolaşmışdı saçı tār-ı ḥayāle

2 Alışmışdı gönül zevk-i vişāle

3 Yeter sūz-ı derūn erdi kemāle

4 Nihândır sevdiğim gözden nihândır

13

Mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fa‘ülün

I

1 ‘Azm eyler iken yār ile gülzār-ı şafāya

2 Düşdü yine bī-çāre gönül ḥār-ı cefāya

3 Eyvāh maḥal ḳalmadı ümīd ü vefāya

4 Düşdü yine bī-çāre gönül ḥār-ı cefāya

II

- 1 Almağda iken bŭy-ı vefā ğonca-femenden
- 2 Feryād ediyor firqat-i cānān eleminden
- 3 urtulmadı bir gŭn felegiñ zaħm-ı ğamiñdan
- 4 Düşdü yine bĭ-çāre gŏñŭl ħār-ı cefāya

III

- 1 Açılmadı ezhārı gŭlistān-ı ħayālĭñ
- 2 El degmedi bir meyvesine bāğ-ı vişālĭñ
- 3 Bağ sĭnedeki yāresine seng-i melālĭñ
- 4 Düşdü yine bĭ-çāre gŏñŭl ħār-ı cefāya

14

Fā'ilātŭn fā'ilātŭn fā'ilātŭn fā'ilŭn

I

- 1 Şevketiñ müzdād ola ey şehriyār-ı kām-kār
- 2 Eylesin zātĭñla ecdād-ı 'izāmiñ iftiħār
- 3 Şayt u şāniñ nev-be-nev dŭnyāda bulsun iştihār
- 4 Şağlasın ekdārdan dā'im seni Perverdigār
- 5 Vaşf-ı āşārĭñla dolsun sāħa-i gerdŭn-medār
- 6 Devletiñ zāt-ı hŭmāyŭnuñla olsun pāyidār

II

- 1 Zıkr-i 'āle'l-āl-i 'adlıdır şeref-bağ-ı lisān
- 2 Neyyir-i lütfuñla her gün müstenîr olsun cihān
- 3 Zıll-ı Hāksıñ ey veliyy-i ni'met-i bî-imtihān
- 4 'Ömrüñ efzūn ola taht-ı şevketiñde çok zamān
- 5 Vaşf-ı āşāriñla dolsun sāha-i gerdūn-ı medār
- 6 Devletiñ zāt-ı hümāyunuñla olsun pāyidār

III

- 1 Her ne fermān eyleseñ zāhir olur re'y-i sedīd
- 2 Her umūruñda 'uluvv-i himmetiñ oldu bedīd
- 3 Geldi 'ahd-i şevketiñde 'askere feyz ü cedīd
- 4 Saṭvet-i şāhāneñi etsin Cenāb-ı Hāḫḫ mezīd
- 5 Vaşf-ı āşāriñla dolsun sāha-i gerdūn-ı medār
- 6 Devletiñ zāt-ı hümāyunuñla olsun pāyidār

15

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

I

- 1 Pādişāhım bā'iş-i yümñ ola bu sāl-i cedīd
- 2 Her geceñ kadar eyleye Hāḫ her günüñ 'īd-i sa'īd
- 3 Zevḫ ile çok sāl ola 'ömr-i hümāyunuñ mezīd

4 Şevket ü iclālîñi müzdād ede Rabb-i Ḥamīd

II

1 Āfitāb-ı saṭvetiñ versün cihāna nūr u fer

2 Baḥt-ı firūzeñ bu yıl āfāka göstereñ eşer

3 Bulmasın āyīne-i ḳalbiñde yer aşlā keder

4 Şevket ü iclālîñi müzdād ede Rabb-i Ḥamīd

III

1 Zāt-ı şāhāneñle örnek ḥilāfet-i müstenīr

2 Devletiñ bünyānına feyyāze-i ‘adliñ ḳahīr

3 İstiḳāmet bulmada re’yiñle her emr-i ‘asīr

4 Şevket ü iclālîñi müzdād ede Rabb-i Ḥamīd

IV

1 Tūtīyā –yı ḥāk-i pāyiñla ederken iktiḥāl

2 Çeşm-i ḥün-pāşım firāḳıñla döker eşk-i melāl

3 Bir naḳar ḳıl dād ile ey şehriyār-ı bī-mişāl

4 Şevket ü iclālîñi müzdād ede Rabb-i Ḥamīd

16

Fe’ilātün fe’ilātün fe’ilün

I

- 1 Fitneler gizlemiş maḥmūr gözüne
- 2 Nazlanır sevdiğim baḡsam yüzüne
- 3 Göñül aldanıyor tatlı sözüne
- 4 Nazlanır sevdiğim baḡsam yüzüne

II

- 1 Gözde dururken dā'im ḡayāli
- 2 Benden esiriyor nūr-ı cemāli
- 3 Unutmuş şanıırım va'd-i vişāli
- 4 Nazlanır sevdiğim baḡsam yüzüne

III

- 1 Miḡnet-i āteşiyle zār u zebūnum
- 2 Böyle ḡükm ediyor ṡāli'-i dūnum
- 3 Söylesem diñlemez derd-i derūnum
- 4 Nazlanır sevdiğim baḡsam yüzüne

17

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

I

- 1 Geldi revnaḡ yine ḡülzāre esip bād-ı bahār
- 2 Başladı şevḡ ile āheng-i feraḡ-nāke hezār

- 3 Yeşil atlas giyerek döndü 'arūsa kühsār
4 Anı gördükce çimenlerde açıldı ezhār
5 Cūylar cūşa gelip etmede zevķin izhār
6 Bu  arāvet bu letāfet olunur mu inkār
7 Yaşasın biñ yaşasun şāh-ı 'adālet-i efkār
8 Sāyesinde görelim çok seneler böyle bahār
9 Şād olup hātır-ı şāhānesi her leyl ü nehār
10 Görmesin  alb-i hümāyūnu cihānda ekdār

II

- 1 Bāğ u şahrāları tezyīn ediyor feyz-i şabā
2 Faşl-ı gül eylemede hükümünü yer yer icrā
3 İşte ol neş'e ile bülbül olup nağme-serā
4 Her nihāl üstüne  ondu ça eder böyle du'ā
5 Eylesin gülşen-i şevketde şehensāh şafā
6 Mihr-i zatıyla münevver ola dā'im dünyā
7 Yaşasın biñ yaşasın şāh-ı 'adālet-i efkār
8 Sāyesinde görelim çok seneler böyle bahār
9 Şād olup hātır-ı şāhānesi her leyl ü nehār
10 Görmesin  alb-i hümāyūnu cihānda ekdār

III

- 1 Her çiçek şebneme mīnā gibi açdı sīne
- 2 Reşha-i ebr-i bahār inmededir sīne sīne
- 3 Geldi fer sünbüle yaprağı yeşillendi yine
- 4 İtr şāhı dikilip tāze fidanlar yerine
- 5 Gitmeyip bülbül-i şūrīde edā lānesine
- 6 Medḥ-i şāhāneyi vird eyledi şöyle diline
- 7 Yaşasın biñ yaşasın şāh-ı ‘adālet-i efkār
- 8 Sāyesinde görelim çok seneler böyle bahār
- 9 Şād olup ḥātır-ı şāhānesi her leyl ü nehār
- 10 Görmesin ḳalb-i hümāyunu cihānda ekdār

18

Müstef‘ilātün müstef‘ilātün

I

- 1 Ey dil nedir bu ḥāl-i tebāhıñ
- 2 Semt-i semāya peyveste āhıñ
- 3 Ḥār-ı cefādan bağlandı rāhıñ
- 4 Feryād elinden baḥt-ı siyāhıñ

II

- 1 Gerçi unuttu ḥayli zamāndır

- 2 Evşāfı yāriñ vird-i zebāndır
3 Kārım hemīşe āh u fiġāndır
4 Feryād elinden baht-ı siyāhiñ

III

- 1 Görmüş olaydım bir kere yāri
2 Seylāb-ı ekşim olmazdı cāri
3 Çekmekde miñnet dil ıztırāri
4 Feryād elinden baht-ı siyāhiñ

IV

- 1 Hicrān oğundan dil pāre pāre
2 Tende açıldı biñ dürlü yāre
3 ‘Arz eyleyen yoğ aḥvāli yāre
4 Feryād elinden baht-ı siyāhiñ

19

Fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

I

- 1 ‘İzz-i teşrīfiñle ey şāh-ı cihān
2 Taht-ı ‘āli bahta verdiñ zīb ü şān
3 Zıll-ı ‘adliñ mülke oldı sāyebān

4 Taht-ı 'āli bahta verdiñ zīb ü şān

II

1 Gitdi ğam geldi cülusuñla şafā

2 Buldu mir'at-ı havātır incilā

3 Şevketiñ etsin teraqqi dā'imā

4 Taht-ı 'āli bahta verdiñ zīb ü şān

III

1 Zātın ihşān eyledi Haq millete

2 Mübtenī bünyān-ı tab'ıñ şefqate

3 Gelmedi gelmez nazīrin devlete

4 Taht-ı 'āli bahta verdiñ zīb ü şān

IV

1 Fevz ü nuşretdir hemīşe rehberiñ

2 Başka kuvvet buldu şimdi 'askeriñ

3 Neşr edip fikr-i 'adālet-perveriñ

4 Taht-ı 'āli bahta verdiñ zīb ü şān

V

1 Çākeriñ Maḥmūd eder böyle du'ā

2 Pādişāhım devletiñle çok yaşı

3 Saqlasın ālāmdan zātıñ Hüdā

4 Taht-ı 'ālī bahta verdiñ zīb ü şān

20

Mef'ülü mefā'îlü mefā'îlü fa'ülün

I

1 Ey āfet-i cān anıma girme elemim var

2 Allah iun efanımlı gūş et sitemim var

3 Feryādıma ba dilde ne mazun namem var

4 Cevriñ beni dūnyādan uşandırdı amım var

5 Geri bu cihān herkese mīzan adardır

6 Me'yūs olanıñ dīdesi mīzāb-ı kederdir

II

1 Hūzn āteşi būnyād-ı dil-i zārımlı yadı

2 Hicriñ tenimi hāk-i mezelletde bıradı

3 Zincīr-i amı baht-ı siyeh boynuma tadı

4 Hun-nāb-ı elem eşm-i remed-i dīdeden adı

5 Geri bu cihān herkese mīzan adardır

6 Me'yūs olanıñ dīdesi mīzāb-ı kederdir

III

1 Efsūs felek rencişini eyledi mu'tād

- 2 Her laḫẓada biñ cev̄r ü cef̄ā etmede ĩcād
3 Eyler mi ‘aceb ŧem‘a-i ümīdimi ĩḳād
4 Gözyaŧım eder seyl-i ğamı sīnede müzdād
5 Gerçi bu cihān herkese mīzan ḳadardır
6 Me‘yūs olanıñ dīdesi mīzāb-ı kederdir

21

Mef‘ülü mefā‘īlü mefā‘īlü fa‘ülün

I

- 1 Zannım bu ki cānā beni ḳurbān edeceksiñ
2 Verdim saña cān işte ne fermān edeceksiñ
3 Derdim büyüdü dilde ne dermān edeceksiñ
4 Verdim saña cān işte ne fermān edeceksiñ

II

- 1 Hicr-i āteŧine sīnemi yaḳmaz deyü ŧandım
2 Va‘d eylediğıñ vuŧlata geḳek deyü ḳandım
3 Artıḳ baña raḫm eyle firāḳıñdan uŧandım
4 Verdim saña cān işte ne fermān edeceksiñ

22

Mefā'īlün mefā'īlün fe'ülün

I

- 1 Döküp kāküllerin ruhsāra karşı
- 2 Gül endāmım açıl gülzāre karşı
- 3 Gel oyna zevke bak ezhāra karşı
- 4 Gül endāmım açıl gülzāre karşı

II

- 1 Gelip bülbüllerin diñle figānıñ
- 2 Geçirme sevdiğim gülşen zamānın
- 3 Şarılısın goncalar öpsün dehānın
- 4 Gül endāmım açıl gülzāre karşı

III

- 1 Bahar oldu yeşillendi çemenler
- 2 Yetişmişdir boyunca yāsemenler
- 3 Saña hazırladım tel pīrehenler
- 4 Gül endāmım açıl gülzāre karşı

23

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

I

- 1 Vah me'yūs-ı vişālîndir gönül
- 2 Şimdi me'yūs-ı hayālîndir gönül
- 3 Bülbül-i bāğ-ı cemālîndir gönül
- 4 Āh bir āşifte hālîndir gönül

II

- 1 Çekdiğim āzār u miḥnet el verir
- 2 Ḥasretiñle dildeki yağım erir
- 3 Ža'fımı femi mir'at-ü vechiñ gösterir
- 4 Baq ne rütbe bī-mecālîndir gönül
- 5 Āh bir āşifte hālîndir gönül

III

- 1 Vuşlatıñdır 'āşıkā tül-i emel
- 2 Fikr-i zülfüñdür veren 'aqla ḥalel
- 3 Esb-i nāz u naḥvete çignetme gel
- 4 Şehsüvārım pāy-mālîndir gönül

24

Mef'ülü mefā'îlü mefā'îlü fa'ülün

I

- 1 Mir'atı ele al da baq Allāh'ı seversen

- 2 Sīneñ ne kadar olmuş o benlerle müzeyyen
3 Bu hayret ile farkına kâdir olamam ben
4 Pālūze mi ten ya gümüş āyīne mi gerden

II

- 1 Parlak yüzüññ āteşine cān dayanmaz
2 Aç gözlü gönül bir gecelik vuşlata kanmaz
3 İnsan yemek ister yine bakmağdan uşanmaz
4 Pālūze mi ten ya gümüş āyīne mi gerden

III

- 1 Olmuş idim ‘āşık saña ben ilk görüşümde
2 Rü’yāda bile lezzet alırdım öpüşümde
3 Yokdur şanırim hiç haṭā şu soruşumda
4 Pālūze mi ten ya gümüş āyīne mi gerden

25

Fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

I

- 1 Süzme sākī dīde-i mestāneyi
2 Al getir doldur aman peymāneyi
3 Yap ḥarābıñdır dil-i vīrāneyi

4 Al getir doldur aman peymāneyi

II

1 Gel beni incitme tut şimdi sözüm

2 Gönlümü sāgar gibi kırma kızum

3 El uzatdım bak saña sende gözüm

4 Al getir doldur aman peymāneyi

III

1 Her ne etdiyse baña yār eyledi

2 Yıkdı kalbim cevr ü āzār eyledi

3 Neş'esizlik cānıma kār eyledi

4 Al getir doldur aman peymāneyi

26

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

I

1 Gitdi çayırlarda gezinmek demi

2 Geldi gülüm köhne bahār 'ālemi

3 Geçse de çağın çekiyor ādemi

4 Geldi gülüm köhne bahār 'ālemi

II

- 1 Baş Şu ĥazān mevsiminiñ ĥāline
- 2 Beñzedi maĥzūn gōñūl aĥvāline
- 3 Būlbūlü gül ĥonduramaz dalına
- 4 Geldi gülüm köhne bahār ‘ālemi

III

- 1 Őarmıř iken sen gibi serv-i sehī
- 2 Artdı firāķıñla diliñ vālihī
- 3 Dūřunmez idi ĥonce-i vařlıñ tehī
- 4 Geldi gülüm köhne bahār ‘ālemi

27

Mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

I

- 1 Gōñūlde açdıĥıñ yara niřān-ı iftiĥārımdır
- 2 Baña cevri eyleseñ de bādī-i zevķ ü mesārımdır
- 3 Fiĥanlar gerçi ārāzıñ ile pek eski kārımdır
- 4 Seni bīzār eden cānā benim feryād u zārımdır

II

- 1 Kim etsin sen dururken ĥāķır-ı nā-řādımı řādān
- 2 Gül-i rūyuñ gibi ĥalb-i ĥazīnim ile gül ĥāndān

3 Fiğānim gūş edip bir kere vaşla etmediñ şāyān

4 Seni bīzār eden cānā benim feryād u zārımdır

III

1 Bırakdıñ kūşe-i ğamda çevirdiñ bedr-i ruhsārıñ

2 Bilinmez 'āşık-ı bī-çāreniñ haqqında efkārıñ

3 Vefā-perver idiñ evvel degildi böyle eṭvārıñ

4 Seni bīzār eden cānā benim feryād u zārımdır

28

Mefā'īlün mefā'īlün fe'ülün

I

1 Muḥabbet 'āleminde bī-kederdiñ

2 Vişāliñle beni mesrūr ederdiñ

3 Çeker şimdi göñül ḥasretle derdiñ

4 Boyandım tīg-ı cevriñ ile ḳana

5 Amān raḥm et yazıkdır ḳıyma cāna

II

1 Ğam-ı hicrāniñ açdı dilde yāre

2 Tenim ğamzeñle oldu pāre pāre

3 Dayanmaz cān buña ama ne çāre

4 Boyandım tîġ-ı cevriñ ile ana

5 Aman raħm et yazıkdır kıyma cana

III

1 Firāķıñla gōzümdeñ anlar adı

2 Cigerden asretiñ āteş bıradı

3 Başımda sevdā-yı zūlfüñ nāra yadı

4 Boyandım tîġ-ı cevriñ ile ana

5 Amān raħm et yazıkdır kıyma cana

29

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

I

1 Dil-i bīare seniñçün yanıyor

2 Vuşlat eyyāmını dā'im anıyor

3 Va'd-i ferdāya ne yapsın anıyor

4 Cevriñe aġlayarak katlanıyor

II

1 Firatiñle seniñ ey serv-i urām

2 apladı 'al-ı alām-ı ālām

3 Şuba dek gōzlerime uyku arām

4 Yasdığım eşkim ile ışlanıyor

III

1 İsteseñ vaşl-ı dirġ etmezsiñ

2 ‘Āřık-ı zārıñı incitmezsiñ

3 Derd içinde bırakıp gitmezsin

4 Raħm eder deyü göñül aldanıyor

30

Mefā‘ilün mefā‘ilün

I

1 Beni sevmiş iken evvel

2 Cefādan çekmez olduñ el

3 Merākımdır ħaber ver gel

4 ‘Aceb kimdir bize engel

II

1 Gelirdiñ meclise erken

2 şarardım ince belden ben

3 Niçün düşdüm cüdā senden

4 ‘Aceb kimdir bize engel

III

- 1 K alırduğ her gece bende
- 2 Bulurduğ neş'eler sen de
- 3 O demler  andedir  ande
- 4 'Aceb kimdir bize engel

31

F 'il t n f 'il t n f 'il n

I

- 1 Ağlamaz mı h lime ins   melek
- 2 Ben neler  ekdim neler senden felek
- 3 Gitdi ye's ile elimden m -melek
- 4 Ben neler  ekdim neler senden felek

II

- 1 Zerrece g stermediğ reng-i vef 
- 2 S rmedim bir g n bile zev    şaf 
- 3 Bığdım artı  el verir bunca cef 
- 4 Ben neler  ekdim neler senden felek

III

- 1 Bezm-i c n ndan ayırdığ bir zam n
- 2 Cevr    z rı bağa etdiğ 'ıy n

- 3 Kārım oldu rüz u şeb āh u figān
4 Ben neler çekdim neler senden felek

32

Müstef`ilātün müstef`ilātün

I

- 1 Ğāyetle nāzīk pālūze-tensiñ
2 Akrānı nādir bir şūh u şensiñ
3 Gönlüm eden hep āvāre sensiñ
4 Akrānı nādir bir şūh u şensiñ

II

- 1 Zülf-i siyāhiñ ser-tā-be-pādır
2 Her tārı dilden ārām-ribādır
3 T̄arz-ı kelāmiñ şīrīn-edādır
4 Akrānı nādir bir şūh u şensiñ

III

- 1 Bir ān gözümden gitmez hayāliñ
2 Çıkmaz gönülden zevk-i vişāliñ
3 Pertev-feşāndır mihr-i cemāliñ
4 Akrānı nādir bir şūh u şensiñ

Mef'ülü mefā'īlü mefā'īlü fe'ülün

I

- 1 'Aşkıñ eseri çāk-i girībānım efendim
- 2 Şor zülfüñe şu hāl-i perīşānım efendim
- 3 Hicriñle aqar dīdeden al cānım efendim
- 4 Sensiz baña lāzım degil al cānım efendim

II

- 1 Mes'ūd idi vaşlıñla mürūr eyleyen eyyām
- 2 Firqat-ı elemin çekmeden āh olmuyor aqşam
- 3 Mādemki āvāreligim bulmuyor encām
- 4 Sensiz baña lāzım degil al cānım efendim

III

- 1 'Aşkıñla dil-i zārımı āteşlere yaqdıñ
- 2 Zincīr-i cünün gibi saçıñ boynuma taqdıñ
- 3 Terk eyleyip āhır beni tenhāda bıraқdıñ
- 4 Sensiz baña lāzım degil al cānım efendim

Mef'ülü mefā'îlü mefā'îlü fe'ülün

I

- 1 Göñül āvāre kaldı yār elinden
- 2 Neler çekmekdeyim ağıyār elinden
- 3 Rehā yok baht-ı nā-hem-vār elinden
- 4 Neler çekmekdeyim ağıyār elinden

II

- 1 Geçer hüzn ile hep rüz u leyālim
- 2 Cihānda artar eksilmez melālim
- 3 Acır elbette cānān görse ḥālim
- 4 Neler çekmekdeyim ağıyār elinden

III

- 1 Taḥammül kalmadı nār-ı firāqa
- 2 Dayanmaz cān bu rütbe ihtirāqa
- 3 Bulunmaz çāre def'-i iştiyāqa
- 4 Neler çekmekdeyim ağıyār elinden

35

Mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün

I

- 1 Degildi böyle ol tarz u tavrın bî-ķarar oldu
- 2 Şoğukluk gösterişden infi'ālîñ āşıkār oldu
- 3 Yeşillendi çemen çık gez ki hengām-ı mesār oldu
- 4 Açıl güller gibi ey vird-i nāzım nev-bahār oldu

II

- 1 Çiçeklerle donandı deşt ü şahrā goncalar bitdi
- 2 Hevā buldu güşāyiş işte bülbüller figān etdi
- 3 Hayāt-ı tāze geldi hāşılı faşl-ı şitā gitdi
- 4 Açıl güller gibi ey vird-i nāzım nev-bahār oldu

III

- 1 Ruḥ-ı ālîñ temāşasıyla lāle şerm-sār olsun
- 2 'İzārîñ dirildikce güllere şebnem-nişār olsun
- 3 Dökülsün perçemiñ sünbül gibi reşk-i bahār olsun
- 4 Açıl güller gibi ey vird-i nāzım nev-bahār oldu

IV

- 1 Alıp yārānını etmekde herkes zevķini icrā
- 2 Celāl bî-serv-i sāmān ise ķaldı tek ü tenhā
- 3 Yaķışmaz şūḥ u şenlik meşrebince böyle istignā
- 4 Açıl güller gibi ey vird-i nāzım nev-bahār oldu

Mef'ülü mefā'îlü mefā'îlü fe'ülün

I

- 1 Elṭāfıñ eger etmez iseñ zerrece erzān
- 2 Gelmez idi bu dil pür derdime dermān
- 3 Oldum der-i işfākıña ben işte şitābān
- 4 Afv et suçumu dād ile ey menba'-ı ihsān
- 5 Eyle nazār merḥamete bendeñi şāyān

II

- 1 Āteş çıkıyor nār-ı elem ile serimden
- 2 Hicriñ oḡu bir hamlede geçdi cigerimden
- 3 Ceyḥūn gibi kan aḡmaḡdadır dīdelerimden
- 4 Afv et suçumu dād ile ey menba'-ı ihsān
- 5 Eyle nazār merḥamete bendeñi şāyān

III

- 1 Ta'cīz ediyor 'ālemi feryād u fiḡānım
- 2 Şaḡrā-yı cünūn oldu benim şimdi mekānım
- 3 Bu ye's ile ḡalmazsa n'ola nām u nişānım
- 4 Afv et suçumu dād ile ey menba'-ı ihsān
- 5 Eyle nazār merḥamete bendeñi şāyān

37

I

- 1 Nerelerde kaldıñ ey serv-i nāzım
- 2 Baña bir haber ver budur niyāzım
- 3 H̄asretiñle ‘aceb ölmek mi lāzım
- 4 Baña bir haber ver budur niyāzım

II

- 1 Feryādımı sen yalan mı şandıñ
- 2 Raķībiñ sözüne ne içün kandıñ
- 3 Nāmımı dünyāda ne vaķit andıñ
- 4 Baña bir haber ver budur niyāzım

III

- 1 Var mı cānımı yoluña verdim
- 2 Celāl’e merħamet edecek derdim
- 3 Ne sebeble bilmem cefāya girdim
- 4 Baña bir haber ver budur niyāzım

38

Müstef‘ilātün müstef‘ilātün

I

- 1 Eksilmez artar cevriñ a zālīm
- 2 Pā-māliñ oldum yoğdur mecālim
- 3 Hic şormuyorsuñ eyvāh ḥālim
- 4 Pā-māliñ oldum yoğdur mecālim

II

- 1 Oldu vişāliñ ağıyāra şāmil
- 2 Ṭab'ıñ benimçün hicrāna mā'il
- 3 Terk-i ḥayāta dil şimdi kâ'il
- 4 Pā-māliñ oldum yoğdur mecālim

III

- 1 Tīğ-ı cefādan ten yārelendi
- 2 Ḥüzn ile göñlüm āvārelendi
- 3 'Aşkıñla sīnem bağ pārelendi
- 4 Pā-māliñ oldum yoğdur mecālim

39

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

I

- 1 Bī-mürüvvet görmedim senden vefā

- 2 Yok mu inşāfıñ yeter cevır ü cefā
3 Sürmedim bir gün seniñle ben şefā
4 Yok mu inşāfıñ yeter cevır ü cefā

II

- 1 Böyle mihnet gelmedi hiç başıma
2 Rıhletimde naķş olunsun taşıma
3 Etmiyorsuñ merhamet gözyaşıma
4 Yok mu inşāfıñ yeter cevır ü cefā

III

- 1 Derdimi etdim hikāyet kıanmadıñ
2 Ğālibā kendiñe ‘āşık şanmadıñ
3 Adımı çokdan beridir anmadıñ
4 Yok mu inşāfıñ yeter cevır ü cefā

40

Müfte‘ilün müfte‘ilün fā‘ilün

I

- 1 Benden eliñ çekdi sever yār eli
2 Geçmedi bir gün elime yār eli
3 Hānçer-i firkatle gönül yārالی

4 Yaralıyım yaralıyım yaralı

II

1 Deldi ciger-gāhımı tīr-i elem

2 Şimdi enīs oldı baña derd ü ğam

3 Açdı cerīha tene tīĝ-ı sitem

4 Yaralıyım yaralıyım yaralı

III

1 Yaralarım eyliyor imtizāc

2 Merhem-i vaşla görünür ihtiyāc

3 Yār bulur yarama ancak 'ilāc

4 Yaralıyım yaralıyım yaralı

41

Mefā'ılün mefā'ılün

I

1 Yıkılmış gönlüm ābād et

2 Beni vaşlıñla dilşād et

3 Ğam-ı firqatden āzād et

4 Beni vaşlıñla dil-şād et

II

- 1 Öperken gül dehānından
- 2 Şarılısam mū miyānından
- 3 Degil cevri etme şānından
- 4 Beni vaşlıñla dil-şād et

III

- 1 Dolu dil ḥubb-ı zātıñla
- 2 Ḥayātımdır ḥayātıñla
- 3 Şımardım iltifātıñla
- 4 Beni vaşlıñla dil-şād et

42

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

I

- 1 Nār-ı firḳat şu'le-pāş oldukça sīnem dağlıyor
- 2 Çağlıyor seller gibi eşk-i dü-çeşmim çağlıyor
- 3 Yalnız dīdem degil göñlüm de her ān ağlıyor
- 4 Çağlıyor seller gibi eşk-i dü-çeşmim çağlıyor

II

- 1 Āteş-i cān-süz-ı 'aşkıñla naşıl dil yanmasın

- 2 Var mı bir kimse seni cānā ferişte şanmasın
3 Bāri açma sīneni giryem ile ışlanmasın
4 Çağlıyor seller gibi eşk-i dü-çeşmim çağlıyor

III

- 1 Bezm-i vaşlından cüdā etdi sipihr-i bī-şebāt
2 H̄asretiñle kalmadı cismimde āşār-ı hayāt
3 Gözlerimle kalb-i zārımdan gelir gūyā Fırat
4 Çağlıyor seller gibi eşk-i dü-çeşmim çağlıyor

43

Mefā'īlün mefā'īlün fe'ülün

I

- 1 Vişāle erdiğim ağıyār işitdi
2 Bu yolda k̄īl ü k̄ālī yār işitdi
3 Anıñçün dil nice āzār işitdi
4 Fiğānım 'andelib-i zār işitdi

II

- 1 Beni 'aşkıyla cānān etdi rüsvā
2 Çeken var mı cihānda böyle sevdā
3 Göñül bu miñneti şaqlardı ammā

4 Fiġānım ‘andelib-i zār işitdi

III

1 Hücüm-ı hüzñ ile gitdi sürürüm

2 Belā-yı hicr-i yār aldı şu‘ürüm

3 Nevā-yı ibtilādan bī-ħuzürüm

4 Fiġānım ‘andelib-i zār işitdi

44

Mefā‘īlün mefā‘īlün fe‘ülün

I

1 Gülerseñ güldürür eğlendirirsiñ

2 Severseñ sevdigim hem sevdirirsiñ

3 Dil-i ‘uřřāķı elde gezdirirsiñ

4 Severseñ sevdigim hem sevdirirsiñ

II

1 Çözülmez zülfüne peyveste göñlüm

2 Olur hep vařlıña řāyeste göñlüm

3 řifā buldu seniñle ĥasta göñlüm

4 Severseñ sevdigim hem sevdirirsiñ

III

- 1 Perīsiñ bī-bedelsiñ dil-pesendim
- 2 Benim dünyāda sensiñ sīne-bendim
- 3 Güzelsiñ meclis-ārāsiñ efendim
- 4 Severseñ sevdigim hem sevdirirsiñ

ḲİṬ' AĀT

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1

Pādişāhım rūz-ı mes'ūd cülüsüñdur seniñ

Mebde'-i fevz ü sa'ādet menşe'-i emn u emān

Böyle çok sāl ü zamān etsün cihānda iftiḥār

Zāt-ı şahāneñle taḥt-ı şevket-i Oşmāniyān

2

Mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

Esāsı pāyidār olduḡca buña şāne-i dehrin

Veliyy-i n'imetin efzün ola iqbāl ü iclâli

Disünler böyle dâ'im sâkinân 'âlem-i bālâ

Şafâ vü zevkden bu kaçır-ı 'âli olsun hâlî

3

Mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

Yâd eyle beni sevdiğim Allah için olsun

Hasretle ciger niceye dek kan ile çolsun

Bir şemmeye nâ'il olalım gül deheninden

Alursa eger büse raķibiñ yüzi çolsun

4

Mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

İtmekde eşer nâlelerim cāna nedendir

Feryādımı güş itmedi cānāne nedendir

Öldürmegi ister göz ucuyla beni her bār

Mā'ildir o hūn-ı nıgehim kıana nedendir

5

Mef'ülü mefā'îlü mefā'îlü fe'ülün

Ruhsārına baqdıkca seniñ ey meh-i Enver

Mir'at-i dilimde ediyor 'aşk-ı tecellî

Atma beni raḥm eyle aman nār-ı firāka

Vaşlındır iden gönlümi zīrā mütesellî

6

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Rūyuña 'aks eyledikce mäh-tāb

Zulmet-i zülfüñle çeksün pīç-tāb

Pertev-i ḥüñsüñ görünce ye's ile

Ṭoğmadan artıķ utansun āfitāb

MÜFREDĀT

1

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Ben ḥarāb oldum ise çekme ayağın sāķī

Bu meşeldir ki "Kişi düşdigi yerden kalkar"

2

Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Mūsikī şî'r ile teve'üm şayılır

Yaralı dillere merhem şayılır

3

Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

Mir'āt-i diliñe şüret ihlāş gösterir

Vārestedir 'ukūs riyā vü rüsümdan

4

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Dildeki āh-ı siyāhım ebr-i āteş-bār idi

Nāle-i bî-ıştırābım nağme'-i idbār idi

5

Mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün

1 Gece vech-i kâmerde bir 'aceb nūr-ı siyeh gördüm

Meger kim zülfini ol mehlikā ruhsārına yaymış

6

Müstef'ilātün müstef'ilātün

1 Hâkdan ümîd-i i'tâyı kesmem

Destim ol bâbdan aşla çekmem

Muqaddima Te'lif ü Tab' u Temşil Edilen Şefîk-Nâme Şerhine Hatme Olarak Nazm
Olunmuş

Hamd ola Hazret-i Allāh'a ki bu şerh-i selis oldı. Bir vafk-ı emel vāşıl-ı ser-ḥad hitām
metni aḥbār ve vuḳu'āt ile taṭbīk ederek ḥallolundu. Nice elfāz ve rumūz ve ihām ne
ḳadar vār ise elgāz ile maḥfī ma'nā eyledim. Nükte'-i şināsān ile zamāne-i i'lām-ı
yādiğārim ola. Erbāb-ı kemāle bu eşer i'tibār etse sezādır. Süḥān-ārā-yı benām oḳunub
mecma'-i kitābda bu mecmu'a dest-i rağbetde müretteb tura. Tā rüz-ı ḳıyām mazḥar-ı
'afv ola. Ger sehv ü ḥaṭāsı vār ise ḥayr ile yād ideler. Nāmım o eviddā-yı kirām şād
olub cennet-i a'lāda şefīḳiñ rūḥı eviddā-yı kirām şād olub cennet-i a'lāda şefīḳin rūḥı
süfre'-i mağfiretinden kürre-i ḥaḳḳıñ en'am.

SONUÇ

19. yüz yılda Osmanlı Devleti değişen dünya şartlarına ayak uydurmak, ülkeyi belli bir refah seviyesine ulaştırmak amacıyla bir dizi ıslahat hareketine girişmiştir. Devletin siyasi, sosyal ve askeri yapısındaki düzenlemeler Avrupalı ülkeler örnek alınarak yapılmıştır. Bu değişimler kısa süre içerisinde Türk edebiyatına yansımış, Türk edebiyatı yeni bir edebiyat akımının etkisi altında kalmaya başlamıştır. Bu dönemde divan edebiyatının biçiminde yapılan değişikliklerle beraber yeni türler de edebiyatımıza girmiştir. Dolayısıyla 19. yüzyılda Divan edebiyatı şairleri ve eserleri yeterince ilgi görmemiştir.

Mahmut Celaleddin Paşa 19 yüzyılda edebiyatta esen yeni rüzgarlara karşılık Divan şiirini bağlı kalarak eserler vermiştir. Çağdaşı diğer şairler gibi Divan şiirini ayakta tutmaya çalışmıştır.

Çalışmamızda Mahmut Celaleddin Paşa'yı, onun şiir dünyasını vermeye çalıştık. Şair aynı zamanda bir tarihçi olduğu için divanında tarih düştüğü şiirlerine genişçe yer vermiştir. Tarihçiliğinin yanı sıra Mahmud Celaleddin Paşa bir besteci ve söz yazarıdır. Şairin bu yönünü eserinde yer alan kırkı aşkın şarkısından da anlayabiliriz. Bütün bunların yanında Divan edebiyatında en fazla rağbet gören gazel nazım şekliyle de 60'tan fazla şiir yazmıştır.

Mahmut Celaleddin Paşa Fuzûlî'den etkilenmiştir. Bu etkiyi eserdeki iki naatten ve Fuzûlî'ye nazire yazdığı 31 gazelden anlayabiliyoruz.

Mahmut Celâleddin Paşa ve eseri üzerinde yaptığımız bu metin incelemesinde Mahmut Celaleddin Paşa'nın şairliğini ve şiir dünyasını yakından görme fırsatı kazandık.

Çalışmamızın önemi öncelikli olarak divan edebiyatı çalışmalarına yeni bir eserin kazandırılmasıdır.

Yaptığımız çalışmada titiz davranmaya, eksikliklerden ve yanlışlıklardan kaçınmaya çalıştık. Gözümüzden kaçan hataların, eksikliklerin hoş görülmesini dileriz.

KAYNAKÇA

- İNAL, Mahmud Kemal (İbnü'l-emin), Haz. M. Kayahan Özgül (2000), *Son Asır Türk Şairleri*, Atatürk Kültür Merkezi Bakanlığı Yay., Ankara
- İPEKTEN, Haluk (1999), *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergah Yay., İstanbul
- İslam Ansiklopedisi (2003), c. 27, Ankara
- Mahmud Celaleddin Paşa (h. 1311), *Asar-ı Manzume*, Girit
- Müzik Ansiklopedisi (1985), c. 3, İstanbul
- SEZER, Vural (1986), *Müzik ve Müzisyenler Ansiklopedisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (1979), c. 2, İstanbul
- DİLÇİN, Cem (2000), *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, TDK., Ankara
- PALA, İskender (1998), *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötüken, İstanbul
- MİROĞLU, İ. (1979), *Mir'at-ı Hakikat*, Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul
- GÖLPINARLI, Abdülbaki (2005), *Nedim Dîvânı*, İnkılab Kitabevi, İstanbul
- KALKIŞIM, Muhsin (1994), *Şeyh Gâlib Dîvânı*, Akçağ, Ankara
- ERTEM, Rekin (1995), *Şeyhülislam Yahya Dîvânı*, Akçağ, Ankara
- TARLAN, Ali Nihat (2002), *Necâtî Beg Dîvânı*, Akçağ, Ankara
- AKYÜZ, Kenan (1991), *Fuzûlî Dîvânı*, Akçağ, Ankara
- DEVELLİOĞLU, Ferit (1998), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara

ÖZGEÇMİŞ

1981 yılında Trabzon'da doğdu. İlkokul, ortaokul ve liseyi Sakarya'nın Karasu ilçesinde okudu. 1998 yılında Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği bölümünü kazandı. 2003 yılında mezun oldu. Aynı yıl Ferizli Recep Bey Anadolu Teknik Lisesi ve Endüstri Meslek Lisesine Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni olarak atandı. Halen aynı okulda görevini sürdürmektedir.